

Berényi István

T A R T A L O M

=====

1.	B e v e z e t é s	4. oldal
2.	A szociális tényezők vizsgálata és azok jelentősége a gyermek személyiségének alakulására	8. oldal
	A/ A vizsgált családok lakáskörülményei . .	8. oldal
	B/ A szülők foglalkozása, jövedelme	10. oldal
	C/ A családok gazdálkodási módja	13. oldal
3.	A vizsgált családok összetétele és a családtagok egymáshoz való társas-közösségi kapcsolatainak jelentősége	16. oldal
	A/ Szülők, nagyszülők, testvérek kapcsolata .	16. oldal
	B/ A család légköre	20. oldal
	C/ A családi nevelésben vallott nézetek . .	22. oldal
4.	A család részéről a gyermeket érő tudati tényezők hatása a tanulói személyiség fejlődésére	25. oldal
	A/ A szülők iskolázottsága	25. oldal
	B/ A gyermek nevelésének kérdésében vállalt szerep	28. oldal
	C/ A gyermek tanulmányi munkájában jelentkező segítségnyújtás	31. oldal
	D/ A család művelődési, szórakozási igénye .	37. oldal
	E/ A jutalmazás és büntetés elvi és gyakorlati problémái a vizsgált családokban . .	42. oldal
5.	A gyermek helye a vizsgált családi közösségekben	49. oldal
	A/ A gyermek részvétele a család közös dolgaiban	49. oldal
	B/ A gyermek pihenésre, szórakozásra szánt szabad idejének hasznosítása	52. oldal
	C/ A gyermek részvétele a házi munkában . .	60. oldal
	D/ A gyermek példakép-választásai	62. oldal

6.	A családi nevelés hatásának kontrollja a gyermek iskolai munkájának értékelésében .	66. oldal
	A/ A tanulásra fordított és a szabad idő integráló hatása a tanulmányi eredményre	67. oldal
	B/ A tanulók tanítási időn kívüli iskolai munkája, eredményeik	74. oldal
7.	Az iskola szerepe a szülők körében végzett pedagógiai propaganda munkában a családokkal való szerves együttműködés érdekében .	82. oldal
	A/ A családban folyó nevelés irányításának közvetett módjai	83. oldal
	B/ A családban folyó nevelés irányításának közvetlen módjai	87. oldal
	C/ A család tudatosan vesz részt az iskola munkájának segítésében, támogatásában .	99. oldal
	D/ A családi nevelés irányíthatósága . . .	103. oldal
8.	Összefoglaló értékelés	105. oldal
	M E L L É K L E T E K	107. oldal
	I R O D A L O M J E G Y Z É K	128. oldal

1.

B E V E Z E T É S

A nevelés történetében az oktatás és nevelés mindig az uralkodó osztály érdekeit szolgálta. Amilyen mértékben változott a társadalmi rend s annak ideológiája, oly mértékben változott a nevelés, az oktatás, a képzés funkciója, célja és tartalma. A körülményeknek megfelelően változott az ember is, alakult nézete, személyisége.

A burzsoá társadalomban az individuális program megvalósítása során az ember nevelése szükségszerűen vált egyoldaluvá. Az új, a szocialista társadalom nevelési programja valósítja meg a standard és az individuális program szoros egységét. Ennek megfelelően az általános iskola olyan embereket kíván nevelni, akik egyéni érdekeiket alá tudják vetni a közösség, a társadalom érdekeinek, amely alapot nyújt a kommunista ember személyiségének kialakításához.

A gyermek elsődleges közössége a család. Társadalmi rendünkben az e közösségben folyó nevelő munka nem lehet magánügy. "Az iskolai és a családi nevelésben azonos a cél: a sokoldalúan képzett szocialista ember kialakítása - a nevelés a család és az iskola közös feladata és felelőssége."^{1/} Az azonos cél érdekében végzett nevelési feladatokat azonban egybe kell hangolni, a szülőket, a családot, de az egész társadalmat mozgósítani kell.

A családban folyó gyermeknevelést nagyon komolyan és nagyon őszintén kell végezni. A gyermeket rengeteg sok ha-

tás éri, ezeknek nevelőereje olykor felbecsülhetetlen, mert a hatás termékeny talajra talál. Mivel azonban a család adott helyzetéből fakadóan nagyon sok pedagógiai feladatot nem tud megoldani - ebben a munkájában a pedagógustársadalom segítségére kell támaszkodnia. Ez irányu törekvése indokolt is, hiszen a hagyományos tanulóiskola inkább nevelőiskolává válik, mert a tanulók huzamosabb időt töltenek az iskolában. Iskoláink viszont benne élnek a társadalmi vákuumban, amely meghatározó tényezőként jelentkezik a gyermek nevelése szempontjából. Pedagógiai eredményeket elérni, a nevelőmunka hatékonyságát emelni csak akkor lehet, ha az iskola és a család a közös elvek és közös gyakorlat platformján nevel, ha a Nevelési Terv mind az iskolai, mind a családi nevelésben egyformán irányító szerephez jut.

Azonban "nem lehet kezeskedni arról, hogy a család helyesen fog nevelni. Azt sem mondhatjuk, hogy a család neveljen úgy, ahogy akar. Meg kell szerveznünk a családi nevelést, és a szervezésnek az iskolából kell kiindulnia, mert az képviseli az állami nevelést. Az iskolának kell a családot irányítania."^{2/}

Tehát a családi nevelésnek is tervszerűnek és céltudatosnak kell lennie éppugy, mint az iskolai oktató-nevelő munkának. A szülőket meg kell tanítani a nevelésre, ki kell bennük alakítani a teljes tudatosságot, a felelősségérzetet. Tudnia kell a szülőnek, hogy népi demokratikus államrendünkben az általános iskola célja a kommunista emberre jellemző erkölcsi tulajdonságok: a szocialista haza- és munkaszeretet, stb. kialakítása - a korszerű alapműveltség nyújtása mellett. Általános iskoláink e célok és feladatok szellemében nevelésközpontúvá váltak. E szemlélet megvalósítása pedig a pedagógia gyakorlatában a nevelési célokból, feladatokból való kiindulást, az ezekhez vezető utak megkeresését jelenti - a legáltalánosabb megfogalmazásban. Ez pedig olyan tervezést és gyakorlati munkát igényel, amely a nevelési célokat tekinti elsődlegesnek, s ezek megvalósításának eszközeként kezeli a pedagógiai tevékenység megszervezését.

Ebből az aspektusból kiindulva fel kell tárni a pedagógiai valóságot, hogy megismerhessük a máát, amely segít bennünket a holnap alakításában. Meg kell ismernünk a személyiségre ható tényezőket, a család vérségi köteléken alapuló közösségnek, mint közvetlen környezetnek a szerepét. Ennek ismerete nélkül nagyon nehéz a gyermek személyiségének fejlődését pozitív irányba terelni. Hogy azonban ezt tehessük: fel kell tárni, hogy iskolánk adott társadalmi környezetében miként tölti be hivatását.

Vizsgálatunk c é l j a tehát, hogy az adott iskola pedagógiai tevékenységében - alkalmazott módszereink segítségével - megközelítően megismerjük ...

... a tanulók közvetlen családi környezetében ható nevelési tényezőket,

... a család és az iskola elevenen ható kapcsolatrendszerét és annak tartalmát.

E célok megközelítése érdekében végzett vizsgálat során f e l a d a t u n k a kapott tényanyag ismertetése, többoldalu elemzése, a tapasztalatok összegezése és az ezekből fakadó következtetések bemutatása korántsem a teljesség igényével.

Tényanyaggyűjtő, adatfeldolgozó, feltáró vizsgálatunk m ó d s z e r e -ként alkalmaztuk a kérdőíves felmérést, a beszélgetést, a megfigyelést. Ezeket kiegészítettük és ellenőriztük az osztályfőnökök elemző jelentéseivel, nem a főtémával kapcsolatos egyéb felmérések adataival, a tanulók személyiségrajzaival, valamint az iskola dokumentációs anyagával.

A feltárt vizsgálati tényanyag feldolgozásában, a következtetések levonásában az az alapkonceptió vezérelt bennünket, hogy a családi nevelés hatékonyságát az növeli, ha annak formája, tartalma és légköre minél inkább megközelíti a szocialista közösséget. Az iskola pedig akkor tölti be igazán hivatását, ha mind nagyobb mértékben tudja szervezni és irányítani a családi nevelést, hogy az iskola és a család összhangban legyen képes a nevelési követelmények

teljesítésére.

A vizsgálat helyén választott iskolának 23 tanulócsoportha van. Az iskola felső tagozatában tényanyaggyűjtésre az 5-6-7/A osztályokat jelöltük ki, feltételezve, hogy az ezen osztályokba járó 100 tanuló családjának véleménye reprezentálhatja e helyen az iskola és a család kapcsolatát. De azért is gondoltunk ezekre az osztályokra, mert az a tapasztalatunk, hogy a szülők kapcsolata az iskolával az alsó tagozatban még nagyon intenzív. Azonban ha már magasabb osztályba jár a gyermek, az érdeklődés csökkenő tendenciát mutat. Viszont a továbbtanulásra való készülődés a 7., de különösen a 8. osztályokban ismét fokozza a szülői érdeklődést: a szülők mind sűrűbben keresik a kapcsolatot a pedagógussal, az osztályfőnökkel, az iskolával. Az előbbieken felsorolt okok miatt is döntöttünk tehát az 5-6-7. osztályoknál.

A vizsgálati módszer alapját képező kérdőíveket /1.sz. melléklet!/- levél kíséretében - a tanulókon keresztül juttattuk el a szülőkhöz, akik azokat kitöltve postán küldték vissza az iskolába. Ily módon összesen 80 nagyon használhatóan kitöltött kérdőív érkezett be hozzánk.

2.

A SZOCIÁLIS TÉNYEZŐK VIZSGÁLATA ÉS AZOK JELENTŐSÉGE

A GYERMEK SZEMÉLYISÉGÉNEK ALAKULÁSÁRA

A materialista történelemfelfogás egyik lényeges tézise az elemi életszükségletek kielégítésére szolgáló eszközök termelése, az anyagi élet megteremtése. Valljuk, hogy jelentős tényezőként hat a gyermek magatartására, fejlődésére, személyiségének alakulására közvetlen környezetének anyagi körülménye, a család szociális helyzete. Ezt figyelembe véve vizsgáltuk a családokon belül a szociológia segítségével a lakáshelyzetet, a szülők foglalkozását, jövedelmét, és a család pénzügyi gazdálkodásának módját.

A/ A vizsgált családok lakáskörülményei

Nagyon elemi szükséglet az, hogy minden családnak legyen megfelelő otthona, ahol a gyermek jól érzi magát, amelynek hiánya nem készíti házon kívüli tartózkodásra, főleg csavargásra. Adatgyűjtésünk során a szülők válaszaiból a következő helyzetkép alakult ki nálunk: /1.számú táblázatot lásd a 9. oldalon!/.

A vizsgált családok lakáshelyzetét a tulajdonjog tekintetében jónak mondhatjuk. Csupán három család lakik albérletben /3,8 %/. Ugy tűnik azonban, hogy ez nem "veszélyes albérlet", nem zsufoltak, de természetesen nem is ideálisak.

1.sz.táblázat

A lakás tulajdon joga	1	2	3	4	Összesen	Százalakban
	minőség					
	nagyon jó	megfelelő	zsufolt			
saját	6	28	4	38	47,4	
főbérlet	3	26	10	39	48,8	
albérlet	1	2	-	3	3,8	
Összesen	10	56	14	80	100,0	

A családok közül tizennégyen zsufoltnak ítélik saját lakterületüket. Ez természetesen abból adódik, hogy a családban együttélők számához mérten kevés a lakószoba. A nyert adatok ismeretében tudjuk, hogy mind a 14 zsufoltnak mondott lakásban 1-1 lakószoba van, amelyben a legkevesebb létszám 3 /2 szülő és 1 gyermek/, illetve a legtöbb 7 fő /2 szülő, 4 gyermek és 1 nagyszülő/. Az összes szobák és a benne lakók számának vizsgálata a következő adatokat eredményezte:

2.sz.táblázat

A lakás tulajdon joga	Szobák száma					Együttlakó személyek száma	Egy szobára jutó személyek átlaga
	1	2	3	4	összesen		
saját	7	20	10	1	81	148	1,8
főbérlet	16	20	3	-	65	159	2,4
albérlet	-	2	1	-	7	14	2,0
Összesen	23	42	14	1	153	321	2,1

Tapasztalataink szerint is kedvezőtlenebb a főbérletben lakó családoknál az itt is kimutatott átlag. Az együttélők összetételének vizsgálatára a későbbiekben még visszatérünk.

B/ A szülők foglalkozása, jövedelme

A gyermek személyiségének fejlődésére hatást gyakorol a szülők munkája is. Nevezetesen a betöltött munkakör, az ezzel járó elfoglaltság, a helytállás, a végzett munkáért kapott bér, a vele való helyes vagy helytelen gazdálkodás. Felmérésünk során a következő adatokat nyertük:

3.sz. táblázat

A szülők foglalkozása	Apa	Anya	Szülők együtt	Százalékban
Munkás	23	23	46	31,7
Paraszt	4	-	4	2,8
Értelmiségi	10	9	19	13,1
Kereskedő	5	6	11	7,6
Alkalmazott	20	19	39	26,9
Önálló iparos	2	1	3	2,1
Nyugdíjas	2	3	5	3,4
Nem dolgozik	-	18	18	12,4
Összesen:	66	79	145	100,0

Épülő szocialista társadalmi rendünkben mindenkinek alapvető joga és kötelessége dolgozni. A vizsgált családok legnagyobb részében mindkét szülő dolgozik, csupán 18 anya maradt otthon. A szülők nagyobb része munkás /31,7 %/, majd az alkalmazottak /26,9 %/ és az értelmiségiek /13,1 %/ következnek. Városi gyermekeink szülei közül általában kevesen dolgoznak a mezőgazdaságban. Ezt a 2,7 % is tükrözi.

Itt röviden arra is kitérünk, hogy a szülők jelenlegi munkája jellegüknél fogva milyen tulajdonságu.

4.sz. táblázat

A munka tulajdonsága	Apa	Anya	Szülők együtt
Egyhangu /-/	5	17	22
Változatos /+/	39	34	73
Fárasztó /-/	31	35	66
Közömbös /-/	-	3	3
Összesen	75	89	164

A szavazatok összegezése során 5 apa az egyhanguságot a fárasztóval, 4 a változatos a fárasztóval, míg 10 anya az egyhanguságot a fárasztóval párosította. - Ha pozitív /+/ előjellel értékelhetjük a változatos munkát, akkor a szülők közel fele /44,6 %/ nem fáradékony. Ezáltal a családi légkör nem válik "nyomottá", és van még energiájuk és kedvük otthon a gyermekkel való foglalkozáshoz. Viszont a másik rész /55,4 %/ már kevésbé tudja biztosítani az otthoni frissességet, mert hiszen a fáradtság nem tűnhet el egyszerre. E problémánál figyelembe kell vennünk a helyi üzemek három műszakos munkaidő-beosztását, amely természetesen magával hozhatja a munkával szemben megnyilvánuló kedvetlenséget is, ami a munkához való viszonyban realizálódik. Ezzel kapcsolatban is kerestük a megfelelő választ. Adataink a következők:

5.sz. táblázat

Szülő	Érdekli-e az eredmény?			Kezdeményező-e?		
	igen	nem	összesen	igen	nem	összesen
Apa	62	2	64	53	11	64
Anya	73	6	79	55	24	79
Szülők együtt	135	8	143	108	35	143
Százalékban	93,1	5,5	98,6	74,5	24,1	98,6

Az itt feltett kérdésre 2 nyugdíjas apától /1,4 %/

./.

nem kaptunk választ. Nagyon kedvező, hogy a szülők 93,1 %-át érdekli munkája eredménye, és 74,5 % kezdeményezést is hajlandó vállalni, vagy vállal. Az itt kimutatott szavazatok mögötti tartalom a szülők munkához való helyes viszonyát mint erkölcsi fokmérőt használhatja fel az iskola, a pedagógus ahhoz, hogy a gyermek személyiségét a konkrét példa erejével formálja, alakítsa.

A család jólétének alapja a szülők keresete, havi jövedelme. Ezzel kapcsolatban a következő adatokat mutatjuk be:

6.sz. táblázat								
Havi jövedelem határok	Külön az apa anyja jövedelme		A család együttes jövedelme szerint	Egy főre jutó havi átlag	Elégedettség a család anyagi helyzetével			Összesen
					igen	nem	részben	
1200 Ft-ig	3	26	10	326	6	2	2	10
1201-2000	32	25	13	455	4	2	7	13
2001-2500	11	8	10	640	5	1	4	10
2501-3000	13	2	10	710	4	-	6	10
3001-3500	4	-	7	990	4	-	3	7
3501-4000	2	-	12	1030	7	-	5	12
4001-5000	1	-	11	1200	7	1	3	11
5001 felett	-	-	7	1380	3	2	2	7
Családok száma			80	Összesen	40	8	32	80
Százalékban					50,0	10,0	40,0	100,0

A táblázat adatai - a szülők feltehetően őszinte de ugyanakkor egy részének ellenőrzött válaszai alapján - nem a legmegnyugtatóbb anyagi-szociális helyzetet diagnosztálják. A családok 53,7 %-ának a havi összjövedelme 3000 forint alatt van. A szélső jövedelemhatárok egyébként: 850, illetve 6500 forint. Megdöbbentően kevésnek ítéljük, hogy a vizsgált családok több mint felénél az egy főre jutó havi jöve-

./.

delemszint a 700 Ft alatt van. A nagyobb jövedelmi családoknál a helyzet kedvezőbb.

A család jelenlegi szociális-gazdasági helyzetével a kérdezettek 50 %-a elégedett. Nem elégedett 10 %, csak részben elégedett 40 %. Ugy véljük, hogy e két utóbbi számadatot nyugodtan egybevethetjük, mert a "részben" való elégedettség a kapott válaszok ismeretében az anyagi elégedetlenséget hordhatja magában.

C/ A család gazdálkodási módja

A családok gazdálkodási módja felől is érdeklődtünk. A helyzetkép a következő:

- csak a két szülő gazdálkodik 47 családban
- csak az egyik szülő gazdálkodik 14 családban
- a szülők a gyermeket is bevonják 19 családban

Kedvezőnek tartjuk, hogy 19 családban a szülők a gyermeket bevonják az anyagi természetű ügyek intézésébe akit ezzel mintegy szerves, aktív tagjává emelnek a családi közösségnek. Bizonyos, hogy a gyermek erkölcsi fejlődésére a szülők e törekvése kedvezően fog hatni. A szülők többsége - sajnos - a család gazdálkodásával járó felelősséget nem osztja meg gyermekével, úgy tesz, mintha a gyermek nem lenne teljes jogú tagja a családnak. A munka eredményének megbecsülése szenved ezáltal csorbát.

Messzemenő következtetéseket aligha vonhatunk le a családok gazdálkodási módjából eredő következményekre. Értekezésünk terjedelme ezt nem teszi lehetővé, de nem is volt feladatunk. A gazdálkodás módját azonban más oldalról is igyekeztünk kutatni. Így nyertük az itt következő adatokat:

7.sz.táblázat

Gondos, Könnyelmű beosztással él		Takarékos	Összesen
33	3	46	80
41,3	3,7	55,0	100,0

Az itt nyert számadatok megnyugtathatnak bennünket. A takarékos, gondos gazdálkodást feltétlenül indokolja az előbbieken már kimutatott egy-egy családtagra jutó nagyon kevés havi átlagjövedelem. De ugyanez teszi indokolttá azt is, hogy a család minden tagja vegyen részt a tervezésben, a megoldásban, a gazdasági természetű ügyek intézésében.

A-nélkül, hogy általános következtetéseket vonnánk le a családok szociális tényezőinek vizsgálata során nyert és itt bemutatott adatokból, önként kínálja magát néhány egyedi eset vázlatos, de konkrét ismertetése.

H.Zs. 5. osztályos, 12 éves leány.

Vizes, egészségtelen de tiszta egyszobás főbérleti lakásban él szüleivel s két - 14 és 16 éves - testvérével. Mindkét szülő gyári munkás. A legidősebb testvér elsőéves ipari tanuló. A család havi jövedelme 2100 forint, amelyet gondos beosztással, előzetes tervezés után költhetnek csak el. A család pénzügyi tervezését a szülők és gyermekek együtt beszélik meg.

A szülők iskolázottsága nagyon alacsonyfoku. Az apa szívesen változtatna munkahelyet, inkább a mezőgazdaságban szeretne kertészkedni. Az anya otthon maradna. Jelenlegi szociális helyzetükkel elégedettek.

A családi környezet a gyermek számára érzelmileg ingerszegény, értelmi, erkölcsi fejlődésének feltételei nem adóttak. A család csak a gondozási feladatokat képes ellátni, a gyermek tanulmányi munkájához nem tud segítséget adni. Az értelem fejlesztését a család csak az iskolára bizza, amellyel azonban nem mindenben értenek egyet. Ennek ellenére elismerik, hogy a gyermek nevelése a család és iskola közös ügye s az iskola elért eredményeit is elismerik.

Zs. nem uttörő; a szülők ellenszenve az ifjúsági mozgalommal szemben, amely saját bevallásuk szerint elsősorban anyagi természetű /uttörő ruha, tagdíj, stb/ - nagyon nehezen oldódik.

Zs. igényli az osztályközösséget, az iskolában érzi otthon magát, ahol apróbb tisztasági munkákat szívesen végez.

Zs. közepes termetű, egészséges, edzett. Idegrendszere ép, annak működése zavartalan. Gondolkodása lassú. Kissé selypit. Figyelme szétszórt, az összefüggéseket csak fokozott irányítással ismeri fel. Képzelete szegényes, emlékezete gyenge. Fellépése bátortalan, gyakran gátlásos; cselekedetei önállótlanok. Munkához való viszonya kielégítő. Érdeklődési köre még nem alakult ki. Felelősségtudata alacsony szintű.

Tanév végi eredménye: magatartás	4
szorgalom	4
tanulmányi átlag	3,2

D.E. 6. osztályos, 12 éves leány.

Özvegy édesanyjával kétszobás saját házában lakik. A kis család lakáshelyzete látszólag megfelelő, de a lakóépület nedves, alacsony, külső-belső tisztasága kifogásolható. A kéttagu családról mindenképpen az anya gondoskodik, aki takarítói munkakörben 1000 Ft havi jövedelemmel rendelkezik. A gyenge fizikumu, testi fogyatékos anya időnként állami gondozott gyermekeket szokott magához venni, amely az apa hirtelen halálával beállott anyagi gondokban némi segítséget jelent /Az apa halálát agydaganat okozta/. Az anya megosztja gyermekével a kis család gondjait, terveit.

Az anya elvégezte az általános iskolát, de a gyermeknek segíteni képtelen. Ellenőrző-segítő munkája csupán arra szorítkozik, hogy megkérdezi gyermekétől: elkészült-e a leckével, de erre is nagyon ritkán kerül sor. Az anya türelmetlen gyermekével szemben, a gondozási feladatokat sem elég alaposan látja el. Táplálkozásuk egyoldalú.

A szülő igényli az iskola segítségét a nevelő munkához, amelytől "nagyobb szigorúságot, büntetést" kíván, hogy "a gyermek ismerjen egy kis félelmet" -- mondja.

E-t az osztályban végzett szociometriai felmérés során társai "margóra" szorítják, mert sokat árulkodik, irigy, és szeret fecsegni, verekedni. Az osztályközösséghez nehezen tud alkalmazkodni; a kapott megbízatásokat önállóan elvégezni nem tudja.

A gyermek magas növésű, vérszegény, vékony csontozatu, betegségekre nagyon hajlamos. Idegrendszer gyenge, nagyon érzékeny. Figyelme szétszórt, az összefüggéseket nem ismeri fel, gondolkodása lassu. Nem kitartható. Érdeklődési köre a vers felé irányuló, előadói képességgel rendelkezik.

Tanév végi eredménye: magatartás	4
szorgalom	3
tanulmányi átlag	3,0

Mindkét család anyagi helyzete nagyon gyenge. Szerencsétlen körülmények között élnek. A gyermekek ezért hátrányos helyzetűek. A velük való törődés az iskolában sok türelmet, megértést, biztatást kíván. ahhoz, hogy gyenge szociális körülményeik ellenére is jobb tanulmányi eredményt érhessenek el. Az iskolának olyan második otthont kell nyújtania e gyermekek számára, amely a családi környezet hátrányait ellensúlyozni tudja.

3.

A VIZSGÁLT CSALÁDOK ÖSSZETÉTELE ÉS A CSALÁDTAGOK

EGYMÁSHOZ VALÓ TÁRSAS-KÖZÖSSÉGI KAPCSOLATAINAK JELENTŐSÉGE

Vizsgálódásaink kiterjedtek az egyes családok összetételére, szerkezetére; kikből áll a család, s milyen a családtagok egymáshoz való viszonya, milyen a családi légkör.

A/ Szülők, nagyszülők, testvérek kapcsolata

A felmérés adatai alapján az alábbiakban összesítjük a kapott válaszokat:

8.sz. táblázat

A lakás tulajdonjoga	A családban együttlakó/k/				összesen
	szülők	gyermek	nagyszülők		
	s	z	á	m	a
Saját	74	56	18		148
Főbérlet	66	86	7		159
Albérlet	5	9	-		14
Összesen	145	151	25		321

A vizsgálat tehát 145 szülőre, 151 gyermekre és 25 nagyszülőre, összesen 321 személyre terjedt ki.

A 8.sz. táblázat adatainak részletesebb elemzéséhez egy újabb kimutatás is idekiváncozik.

9.sz. táblázat

A lakás tulaj- don joga	Apa és anya él a családban	C s a k		Csa- lá- dok szá- ma	2-2 nagy- szü- lő él a család- ban	1-1 a	Nagy- szü- lők szá- ma	Cson- ka csa- lá- dok száma	Ebből a/z/	
		apa	anya						szü- lők el- vál- tak	egyik szülő meg- halt
Saját	36	-	2	38	5	8	18	2	1	1
Főbérlet	27	1	11	39	1	5	7	12	7	5
Albérlet	2	-	1	3	-	-	-	1	1	-
Összesen	65	1	14	80	6	13	25	15	9	6
Száza- lékban	81,3	1,2	17,5	100	7,5	16,2	-	18,7	11,2	7,5

Amint látható, a vizsgált családok 81,3 %-a teljes, további 18,7 %-a csonka. Ezt - sajnos - soknak ítéljük. Annál is inkább, mert jól tudjuk, hogy azokban a családokban, ahol csak az egyik szülő van jelen, nincs meg a kellő feltétel a gyermeki pszichikum egészséges fejlődéséhez. A családban bekövetkezett törések lelki defektusokhoz, nevelési konfliktusokhoz vezetnek. Különösen áll ez nálunk, mivel néhány csonka család újabb házasságkötéssel vált "teljessé". /Elemző munkánk során azonban ezt most figyelmen kívül hagyjuk./

A nagyszülők jelenléte mai társadalmunkban, amikor mindkét szülő dolgozik szinte "megváltás" a családokra. A vizsgált családok 23,7 %-ával él együtt 2-2, illetve 1-1 nagyszülő. Nem kétséges azonban, hogy ennek az együttélésnek - átmeneti társadalmunk korszelleméből fakadóan - megvannak a maga hátrányai is. Ez már ott kezdődik, hogy a 25 nagyszülő átlag életkora 69 év /szélső határ 60, illetve 88!/, szemben a szülők 39 év-átlagával /az apák életkorának átlaga 41, az anyáké 37 év/. Számolnunk kell azzal, hogy a kettős nevelés lehetőségei így igen erősen adóttak.

A családban élő gyermekek számát, elhelyezését és életkorát mutatjuk be a következő táblázaton.

10.sz. táblázat

A lakás tulajdonjoga	A gyermekek elhelyezése szobák száma szerint				A családdal élő gyermekek életkora																Gyermekek száma
	1	2	3	4	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
Saját	14	23	17	2	-	-	1	-	-	-	2	1	1	2	9	15	12	6	4	3	56
Főbérlet	40	41	5	-	1	1	1	1	-	3	1	7	2	3	15	17	16	10	4	4	86
Albérlet	-	6	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	3	-	2	1	1	9
Összesen	54	70	25	2	2	1	2	1	-	3	3	8	4	5	24	35	28	18	9	8	151

Nem kérdeztük, s így adatainkból sem tűnik ki a nemek szerinti megoszlás az összes - 151 - gyermek esetében, bár jól tudjuk, hogy a családban folyó nevelőmunka szempontjából ez sem közömbös. Az országos viszonylatban - s így nálunk is - tapasztalható demográfiai hullámvölgy a fenti táblázaton jól látható. Hiszen amíg a tanköteles korhatáron belül a 11-16 éves gyermekek száma 122 /80,8 %/, addig a 6-10 éveseké 23 /15,2 %/ s a 0-5 éves koruké csak 6 /4,0 %/ fő. Abból a szempontból, hogy az életkor szerinti megoszlás is befolyásoló tényezőként hat a gyermekek nevelésére, kíváncsian kellene látnunk a testvérek közötti jó kapcsolat. Ismeretes, hogy az érzelmi szempontból rendezetlen testvérhelyzet, a felfokozott testvér-féltékenység a gyermekeket érzelmileg megterheli, gondolatait leköti, s érzelmi életének megzavart összhangja más kedvezőtlen jelenségekben is kifejezésre juthat: nyugtalanít, szórakozottá tesz. Erre gondolva a testvérek közötti kapcsolatot is vizsgáltuk, amelyre vonatkozóan a szülők az alábbiak szerint nyilatkoztak gyermekeik egymás iránti érzelmeiről:

a/ fegyelmezett	/+/-	22	szavazattal	24,7 %
b/ gyanakvó	/-/-	1	szavazattal	1,1 %
c/ féltékenykedő	/-/-	3	szavazattal	3,3 %

d/ harmónikus	/+/	17	szavazattal	19,1 %
e/ indulatos	/-/	6	szavazattal	6,8 %
f/ őszinte	/+/	32	szavazattal	36,0 %
g/ veszekedő	/-/	8	szavazattal	9,0 %
h/ önző	/-/	0	szavazattal	0 %

Összes szavazat 89

Több szülő a választás során párosította a fegyelmezettséget a harmónikussal, vagy az őszinteséggel. Ezért jelentkezik itt 89 szavazat. A negatív előjelű szavazatok száma 18 /20 %/, ami véleményünk szerint nem kevés. A szülők helytelen nevelési eljárásait csak fokozza, befolyásolja, hogy a 10.sz. táblázat szerint a gyermekek 82,1 %-a /124 fő/ 1-2 szobás lakásban lakik szüleivel, nagyszüleivel. A többi 17,9 % /27 fő/ 3,4 szobás lakás él. E helyzet akkor is kedvezőtlen ha tudjuk, hogy az egyes családok gyermek-népességének sűrűségét vizsgálva - a kutatott családi közösségek 40 %-ában /32 család/ csak egy gyermek van. Ennek kapcsán nyert adatainkat a következő táblázatban mutatjuk be:

11.sz. táblázat

A lakás tulajdon joga	1	2	3	4	5	Családok száma	A gyermekek száma
	gyermek van a családban						
Saját	24	11	2	1	-	38	56
Főbérlet	8	21	5	4	1	39	86
Albérlet	-	-	3	-	-	3	9
Összesen	32	32	10	5	1	80	151
Százaléka	40,0	40,0	12,6	6,2	1,2	100,0	-

Vizsgált családjaink többsége - 80 % - 1-2 gyermeket nevel. Az albérletben lakó 3 családnak 3-3 gyermeke van, amely az elhelyezés szempontjából nem jelent súlyos problémát, mivel e családokkal nagyszülők nem élnek együtt és egy kivétellel a testvérek

között sincs nagy korkülönbség.

B/ A család légköre

A testvérek közötti viszonyt feltétlenül befolyásolja a család általános légköre, a szülők közötti viszony. De lássuk az idevonatkozó adatokat:

a/ nyugodt légkörű	/+/ 42 szavazattal	35,0 %
b/ kedélyes légkörű	/+/ 11 szavazattal	9,2 %
c/ harmónikus légkörű	/+/ 22 szavazattal	18,3 %
d/ borongós légkörű	/-/ 5 szavazattal	4,2 %
e/ barátságos légkörű	/+/ 18 szavazattal	15,0 %
f/ önző légkörű	/-/ 0 szavazattal	0 %
g/ bizalmatlan légkörű	/-/ 0 szavazattal	0 %
h/ őszinte légkörű	/+/ 21 szavazattal	17,5 %
i/ változó légkörű	/-/ 1 szavazattal	0,8 %
Összes szavazat 120		100,0 %

Megjegyzésként idekiváncozik, hogy az e kérdésre adott pozitív jelleggel bíró alternatívák többségénél - mivel a válaszadások számát nem korlátoztuk - 2-2, olykor 3 aláhuzást is találtunk. Így például több kérdőíven együtt szerepelt a "nyugodt-harmónikus-barátságos", illetve "őszinte" válaszok aláhuzása. A negatív előjelű alternatívákat nem párosították.

Ami a családok légkörének megítélésére kapott válaszokat illeti - megítélésünk szerint - a szülők tul kedvezően nyilatkoztak. Mindössze 6 /5 %/ negatív választ kaptunk, ugyanakkor a kérdőíven figyelmen kívül hagyták a szülők az "önző" és "bizalmatlan" - negatív előjelű - válaszlehetőséget. Jóllehet alternatíváinkat sem fogalmaztuk meg teljesen, mégis azonosítható az itt kapott válaszok közül néhány a testvérek közötti kapcsolatnál kimutatott negatív jellegű megnyilatkozással. Ezek közül mutatunk most be néhányat:

K.I.: Heten laknak egy-szobás főbérletben. A család összetétele: 4 testvér, anya, nagymama és egy élettárs. Ebben a környezetben sem az értelmi, sem az erkölcsi fejlődésnek még a nagyon elemi feltételei sincsenek biztosítva. A nyomorék anya helyett az idős 72 éves nagymama látja el igen szegényesen a gyermekek gondozását. A családi légkör borongós, veszekedő, ez jellemzi a testvérek közötti kapcsolatot is. A gyermekek tartózkodási területe az utca.

A gyermek fejlett. Idegrendszeri működése rendellenes, amely gyakran öntudatlan fej-, váll- és arc-rángásokban is megnyilvánul. Mozgáskoordináltsága kiegyensúlyozatlan. Figyelme szétszórt, megfigyelésre képtelen, emlékezete gyenge, gondolkodása lassu. Munkához való viszonya határozatlan, önállótlan; akaratereje gyenge. Érdeklődése szexuális irányu.

Tanév végi eredménye: magatartás 4
szorgalom 3
tanulmányi átlag 2,9

Ó.F.: A család összetétele - egy-szobás főbérleti lakásban - két szülő és két testvér. Az otthon tiszta, rendes. Mindkét szülő gyári munkás, havi jövedelmük 3000 Ft. Az apa gyakran részeses, ilyenkor veszekedő és verekedő. Ebben a környezetben a családi légkör állandóan borongós, a testvérek közötti kapcsolat is kiegyensúlyozatlan, veszekedő.

F. jól fejlett, jól táplált gyermek. Az osztályközösségben társaihoz durva. Makacs, akaratos, szadista hajlama 7. osztályos korára némileg enyhült. A munkához való viszonyát a közömbösség jellemzi.

Figyelme szétszórt. Feledékeny, megfigyelése felületes. Kiegyensúlyozatlan. Érdeklődési területét nem lehet körülhatárolni.

Tanév végi eredménye: magatartás 4
szorgalom 4
tanulmányi átlag 3,6

P.Á.: A család összetétele: két testvér /11 és 16 éves/, apa, anya és 83 éves nagyapa. Három-szobás saját házában laknak kulturált, jó anyagi körülmények között. A technikus apa nagyon súlyos gerincműtéten esett át, az anya - nyugdíjas óvónő - tüdő- és szívbeteg. Nemrégiben szívműtét miatt kórházba szállították. A család légköre borongós a súlyos egészségügyi problémák miatt, s ez nyomasztóan hat a két testvér kapcsolatára is, ami olykor veszekedésben nyilvánul meg.

Á. testileg fejlett, de magas növésehez mérten sovány. Gyakran beteg. Olykor éjszakánként rohamot kap, eszméletét veszti. Gyenge idegrendszerü.- Érzékszervei épek. A közösséghez alkalmazkodó, de inkább

végrehajtó, mint kezdeményező. Megbízható.

Figyelme megfelelő, megfigyelései reálisak. Gondolkodása lassu, de logikus. Fellépése határozatlan, cselekvései önállótlanak, de a munkában kitartó. Érdeklődési területe a sport, különösen a torna.

Tanév végi eredménye: magatartás 5
szorgalom 5
tanulmányi átlag 5,0

Az említett esetekből levonható következtetesként megállapíthatjuk, hogy e családok nevelési eljárásaiban a család légköre rendkívül nagy jelentőséggel bír. A pedagógusnak, az iskolának nagyon tapintatos közeledésére van szükség a családhoz, hogy a gyermekek fejlődésére hátrányos, sőt káros hatásokat kedvezőbb irányba tudja terelni.

C/ A családi nevelésben vallott nézetek

Mindezek után lássuk: a szülők miként nyilatkoznak arról, hogy a gyermek nevelésében közös elveket vallanak-e. Ezzel kapcsolatban kapott válaszainkat a következőkben mutatjuk be a t e l j e s /65!/ családok esetében:

12.sz.táblázat

Alternatívák	A válaszok		Hány családdal él nagyszülő?	Egyedül élő családok válaszainak	
	száma	százaléka		száma	százaléka
Igen	44	67,7	8	36	73,5
Nem	6	9,2	3	3	6,1
Részben	11	16,9	2	9	18,4
Esete válogatja	4	6,2	3	1	2,0
Összesen	65	100,0	16	49	100,0

Igazoltnak látszó tényként jelentkezik, hogy a családokkal együttélő nagyszülőknek csak 50 %-a tud

egyetérteni a szülőkkel, a másik 50 % hátrányosan befolyásolja a családok belső életét; a családtagok között kialakulható harmónikus viszonyt, de legfőképpen rosszul értelmezett gyengédségből megnehezíti a nevelési követelmények érvényesítését, vagy éppen türelmetlenségével, következetlenségével kedvezőtlenül hat a gyermek személyiségének alakulására.

Nagyon kedvezőnek mondhatjuk, hogy a szülők a vizsgált teljes családok 73,5 %-ában egyetértenek a gyermek nevelési programjában, legalábbis a családon belül. Külön kutatás tárgyát képezheti majd más témakörrel kapcsolatban, hogy az "igen" válasz milyen tartalmat ölel fel. Itt most erre nincs helyünk.

Az egyedül - nagyszülők nélkül - élő családokban a szülők 26,5 %-a lényegében "nem"-leges, vagy azonos előjelű alternatívára adta voksát. Ugy véljük - amint azt más módon szerzett tapasztalataink is bizonyítják - , hogy e válaszok nagyon őszinték voltak. Sőt úgy találtuk, hogy mind a 13 negatív válasz egyaránt a családok belső helyzetében, a családtagok egymáshoz való viszonyában keresi az okot, amely nézeteltérésekben, magatartásbeli differenciákban realizálódik.

Az okok vizsgálata eredményeként a következő adatokat kaptuk:

- a/ a szülők közötti lényeges különbség 2 szavazat
- b/ világnézeti véleményeltérés 1 szavazat
- c/ az adott pillanatban jelentkező lelkiállapot 7 szavazat
- d/ kevés segítséget ad hozzá az iskola a pedagógus 0 szavazat
- e/ a szülők foglalkozásbeli különbsége 3 szavazat

- f/ mások beleszólása a nevelésbe . . . 4 szavazat
g/ az iskola és a család pedagógiai
összhangjának hiánya 0 szavazat
h/ a család egyéb problémái 8 szavazat

Kedvezőnek ítéljük, hogy a felsorolt okok között el-
sorban a h/ és a c/ alattiak jelentkeznek a neve-
lési konfliktusok, az egyet nem értés, a sikertelen-
ség indítékaként, amelyek az iskola hatókörén kívül
esnek. Az f/ alatt a nagyszülőket találjuk a szülők
őszinte vallomásaiban.

E téma kapcsán említést kell tennünk a kettősneve-
lésről is, amely tapasztalataink - s az eddig el-
mondottak szerint is - fellelhető a családokban.
A kedvezőtlen családi légkör, a szülők véleménykü-
lönbsége a nevelés folyamatában ezt még inkább fo-
kozza. Az iskola, a pedagógus a kettős nevelés meg-
szüntetése érdekében azonban csupán a felvilágosi-
tásra, a tudatformálásra szorítkozhat. Alapvető okok
megszüntetésére a családon belül általában nem vál-
lalkozhat.

Nagyon idevágó dr. Szinetár Ernő megállapítása, ami-
kor azt írja: "A szülők is különböző családi s több-
féle családi strukturából nevelődve kerültek össze.
Különböző nézeteket, szokásokat, ideálokat, tagadá-
sokat hoztak magukkal ... nyílt, latens harc folyik
azért, hogy kinek a nézete ... viselkedésmódja jus-
son érvényre a házasságban és a gyermeknevelésben."^{3/}

Véleményünk szerint azonban - a szülőknek az iskolával
az eddigiek során kialakult viszonyának ismeretében feltéte-
lezhetően - megvan annak lehetősége, hogy a fentebb kimuta-
tott okok megoldásához értékes segítséget nyújtson az isko-
la, a pedagógus a családi nevelés irányításában, hogy azt ne
az ösztönösség, ne a spontán indulatoktól befolyásolt cselek-
vémód, hanem a céltudatos tervszerűség hassa át.

4.

A CSALÁD RÉSZÉRŐL A GYERMEKET ÉRŐ TUDATI TÉNYEZŐK

HATÁSA A TANULÓI SZEMÉLYISÉG FEJLŐDÉSÉRE

A szülők iskolázottsága, műveltsége fontos tényezőként jelentkezik a gyermek személyiségének alakításában. Ennek biztos ismeretében vettük vizsgálat alá azokat a vektorokat, amelyek a családok műveltségi, kulturáltsági szintjét jellemzik. Így például a szülők iskolai végzettségét, a gyermek nevelésének kérdésében vállalt szerepet, a gyermek tanulmányi munkájában jelentkező segítő tevékenységet, a család művelődési és szórakozási igényét, valamint a jutalmazás és büntetés elvi és gyakorlati problémáit.

A/ A szülők iskolázottsága

Olyan életkorú családok körében végeztük a felmérő munkánkat, amelyekben a szülőknek minden lehetősége biztosítva volt - szocialista fejlődésünk kulturforradalma során - a megfelelő iskolai végzettség megszerzéséhez. A kapott válaszok összegezését a következő táblázatban mutatjuk be.

13.sz.táblázat

Iskolatípus	A p á k		A n y á k		Szülők együtt	
	száma	száza- lékban	száma	száza- lékban	száma	száza- lékban
Nincs ált.iskolai végzettsége	20	30,3	27	34,2	47	32,4
Általános iskola	19	28,8	21	26,6	40	27,6
Középiskola	15	22,7	24	30,3	39	26,9
Főiskola, egyetem	12	18,2	7	8,9	19	13,1
Ö s s z e s e n	66	100,0	79	100,0	145	100,0

Fentiek alapján az apák iskolázottabbak. Eltérés csupán a középiskolai végzettségnél jelentkezik az anyák javára. Semmiképpen sem lehet kedvező, hogy a szülők 32,4 %-a általában csak az elemi iskola 5-6., vagy az általános iskola alsóbb osztályait végezte csak el. Sok az 1/3-ad rész, különösen ha figyelembe vesszük, hogy a város területén dolgozók általános iskolájának esti és levelező tagozata működik, illetve működött több mint 15 éven át. Különböző megnyilatkozások azonban sejtetik és igazolják, hogy nagyon sok szülő kevésnek találja jelenlegi iskolai végzettségét. Ennek pregnáns indoklásául álljon itt az a kimutatás, amely a szülők foglalkozásával, munkájával kapcsolatos elégedettségre utal.

14.sz.táblázat

Alternativa	A p a		A n y a		Szülők együtt	
	vála- sza	száza- lékban	vála- sza	száza- lékban	vála- sza	száza- lékban
Elégedett	50	75,8	42	53,2	92	63,5
Nem elége- dett	16	24,2	37	46,8	53	36,5
Összesen	66	100,0	79	100,0	145	100,0

A szülők közül elégedett az apák 75,8 az anyák 53,2 %-a jelenlegi munkakörülményeivel. De ugyanakkor bizonyos türelmetlenséget jelez a 24,2 és főleg az ./.

anyák 46,8 %-a. Kíváncsian kutattunk az után, hogy az 53 foglalkozását nem kedvelő szülő milyen munkaterületen helyezkedne el, ha élete beállítását - a jelenlegi tapasztalatok birtokában - ujrakezdhethé. Ezt a következő táblázaton mutatjuk be.

15.sz.táblázat

Az apa által választott foglalkozás	Szavazat	Az anya által választott foglalkozás	Szavazat
Iparban dolgozna	2	Otthon maradna	10
Mezőgazdaságban	4	Női szabó	3
Vasmunkás	1	Kereskedő	2
Mezőgazdász	1	Iskolasegéd	1
Erdőmérnök	1	Gyermekegondozó	3
Állatorvos	1	Ápolónővér	1
Vegyész mérnök	1	Műtősnővér	1
Műszaki mérnök	1	Tanító, tanár	10
Képzőművész	1	Adminisztrátor	2
Hivatásos katona	1	Könyvelő	2
Közlekedésben	1	Gyógyszerész	1
"Vezető"-állásban	1	Tudományos kutatómunka	1
Ö s s z e s e n	16	Ö s s z e s e n	37

Az egyéb módon nyert ismeretek birtokában tudjuk, hogy az apák jelentős része nem rendelkezik a megfelelő ismereteket nyújtó általános és középiskolai végzettséggel, amely alapot adhatna magasabb képzettség megszerzéséhez. Ehhez az anyáknak lenne inkább lehetősége. Differenciáltabb összefüggések keresésére ez alkalommal itt nem vállalkozhatunk, meg kell maradnunk a tényeknél. De bizonyára érdeklődésre számot tartó megállapításokat tehetnénk, és mélyebb tartalmu következtetéseket vonhatnánk le a 3., 4., 5., 6., 13., 14. és 15. számú táblázatok adatai között fellelhető összefüggések analizise során.

Egy nagyon lényeges megállapítás azonban idekivánko-

zik. Ez pedig az, hogy társadalmi rendünk alapját, a munkát a szülők elfogadják, válaszadásaikban ki-nyilatkoztatják. Bár megtorpanások, pillanatnyi ku-darcok jöhetnek közbe, úgy véljük, hogy a vizsgált családokban t u d n a k a szülők a munka szerete-téről beszélni, hiszen a szülőknek csak 8 %-a közöm-bös saját munkájának eredménye iránt /lásd 5.sz.táb-lázatot!/.

Az előbbi táblázat szerint 4 apa "megérti" az idők szavát és a mezőgazdással együtt a termelőszövetke-zetben dolgozna szívesebben. Az anyák esetében már ismert adat, hogy 18 nem dolgozik. Akik azonban most otthon maradnának - 10-en - nem azonosak az előb-biekkel. Kedvező, hogy 10 anya a pedagógus pálya iránt mutat vonzódást.

B/ A gyermek nevelésének kérdésében vállalt szerep

E helyen kiindulásként azt vizsgáltuk, hogy a szülők véleménye szerint a gyermek nevelése kinek a felada-ta. A szavazatok összesítését alább mutatjuk be.

16.sz.táblázat

A gyermek nevelése kinek a feladata?	Szava-zat	Száza-lékban
Csak a szülőé	3	3,8
Csak az iskoláé	1	1,2
A társadalomé	-	-
Szülőké, iskoláé együtt	74	92,5
Magánügy	2	2,5
Ö s s z e s e n	80	100,0

Nagyon kedvezőnek ítéljük, hogy a szülők állásfoglalásának 92,5 %-a megegyezik szocialista társadalmunknak azzal a nézetével, hogy a felnövekvő új nem-

zedék személyiségformáló nevelőmunkája az iskola és a család kölcsönös felelőssége. Azt már a gyakorlat során szerzett tapasztalataink igazolják, hogy a szülők kapcsolata, bizalma az iskolához sokoldalú és rendszeres. Csak példaként említjük meg, hogy a szülői értekezletek látogatottsága eléri a 70 %-ot, vagy tegyük hozzá, hogy az oktatás tárgyi feltételeinek /épületobjektumok építése, felújítása, karbantartása, vízvezetéképítés, kútfurás, stb./ javításához nyújtott társadalmi segítség évekre visszamenőleg igen jelentős pénzügyi-gazdasági értéket ölel fel. Az utóbbi 14 tanév folyamán nyújtott társadalmi segítségre vonatkozó adatokat az alábbiakban azzal a megjegyzéssel közöljük, hogy az 1956/57. iskolai évtől kezdődően az iskolát minden vonatkozásban a legaktívabban támogató szülők nevét bejegyezzük az iskola Becsületkönyvé-be, amelyet a tanévzáró ünnepélyen ismertetünk.

17.sz. táblázat

Tanév	Becsület- könybe be- jegyzett szülők száma	Társadalmi segítés Ft értéke
1955-56	-	6400
1956-57	112	4000
1957-58	121	31000
1958-59	81	13000
1959-60	86	11000
1960-61	96	15000
1961-62	80	6500
1962-63	72	53000
1963-64	52	16468
1964-65	66	10000
1965-66	62	20000
1966-67	59	12000
1967-68	76	160000
1968-69	63	65000

Az ismerttetett társadalmi segítés össz-forint értéke 423 ezer 368 forint. Ilyen értékmérővel viszont ki sem fejezhető az iskolához való viszony, amely - véleményünk szerint - igen magasfoku segítőkézségre enged következtetni.

A szülők elfogadják az iskola irányító munkáját, pedagógiai tanácsait, értékelik az ott folyó következetes követeléssel megvalósuló oktató-nevelő munkát, amely a gyermekek személyiségformálásán túl a szülők nevelésével is igen sokat törődik.

Szinte megengedhetőnek véljük, hogy a 16.sz. táblázat szerint 6 család /7,5 %/ más véleményen van. Ezek a családok - úgy tűnik - zárt egységet alkotnak, melyet a konkrét segítségnyújtás old majd fel a körülmények alaposabb kutatása, megismerése után.

A továbbiakban aziránt érdeklődtünk, hogy a családon belül ki az a felnőtt, aki a gyermek nevelésével foglalkozik. A válaszokat a következő táblázatban mutatjuk be.

18.sz.táblázat

Ki neveli a gyermeket otthon?	Családok		E b b ő l	
	száma	százalékban	teljes család	csonka család
Csak az apa	3	3,7	2	1
Csak az anya	25	31,3	16	9
Mindkét szülő	40	50,0	40	-
Csak a nagyszülő	2	2,5	-	2
Szülő és nagyszülő	7	8,8	5	2
Nagyobb testvér	3	3,7	2	1
Ö s s z e s e n	80	100,0	65	15

Az előbbi megállapításainkkal szemben most úgy tűnik, mintha a családok 50 %-a megosztott lenne, s ebből fakadóan a vérségen nyugvó kis közösségben, a társadalom sejtjében némi véleménykülönbség lenne.

Ha ugyanis a táblázat első három sorát egybevetjük, akkor azt látjuk - a teljes családok esetében - , hogy 2 családban csak az apa, 16 családban csak az anya neveli a gyermeket. Nem tartjuk elfogadhatónak a teljes értékű családokban a nevelés funkciójának felelősségét csak az egyik félre átruházni még akkor sem, ha - mint azt már korábban a 12.sz.táblázat értékelése kapcsán megállapítottuk, hogy a szülők lényegében egyetértenek a gyermek nevelésének programjában. Mindkét szülő egyenértékű közreműködésére, felelősségvállalására van szükség - mint ahogyan azt 40 család vallja is - a családban végzett tervszerű nevelő munkához. Ehhez az iskola felvilágosító munkája szükséges, hogy az apák még a legalapvetőbb iskolavégzettség hiánya mellett is teljesíthessék a gyermek nevelésében reájuk háruló kötelességüket.

C/ A gyermek tanulmányi munkájában jelentkező segítségnyújtás

A 10-13 éves gyermekek legfontosabb tevékenységi formája, munkája - a tanulás. A tanulás azonban mint munka nagyon komoly erőfeszítést igényel. A tanuló új ismeretanyaggal gyarapszik az iskolában, amelyet saját magának kell majd rögzíteni, megerősíteni; a kapott leckét meg kell tanulnia. Ehhez a családban bizonyos feltételeket kell teremteni. Ilyen feltétel lehet például a gyermek napirendje, a tanulósarok, a szülői ellenőrzés és érdeklődés, valamint a kedvcsinálás. Ez utóbbiról szólva el kell mondanunk, hogy a legtöbb család ezt a kedvcsináló pedagógiai munkát nem végzi tudatosan. Pedig az a szülő, aki gyermekének kedvet csinál a tanuláshoz, az az élethez csinál kedvet. Az olyafajta élethez mint a mienk, amelyben a tudás jelenti a hatalmat, a felemelkedést. Lényegesnek tartjuk a napirend helyes kialakítását, megszervezését. A vizsgált 80 családtól erre a kér-

désre a következő számadatokat kaptuk:

a/ van napirend	47 családban,	58,8 %
b/ nincs napirend	12 családban,	15,0 %
c/ nem kell a napirend	0 családban,	0
d/ időnként alakul ki	21 családban,	26,2 %

"Minden szülő azt szeretné, arra törekszik, hogy gyermeke kötelességtudó, fegyelmezett, pontos ember legyen ifju, majd felnőtt korában... A felnövekvő nemzedéket meg kell tanítani gazdálkodni az idővel ... A jól elkészített napirend éppen az idővel való felelős gazdálkodásra tanít, ezért jó nevelési eszköz" - írja Komlósi Sándor.^{4/} Jausz Béla ugyanezzel kapcsolatban szintén kiemeli, hogy a napirend "helyes megállapítása és betartatása csecsemőkortól kezdve gondja legyen a családnak."^{5/}

Ugy találtuk, hogy családjaink nem fordítanak kellő figyelmet a napirend fontosságára, kialakítására. Nem tudtunk meggyőződni arról, hogy a 47 családban /58,8 %/ lévő napirend valóban megfelelő-e? Véleményünk szerint csak eszmeileg van napirend, amely abban kulminál, hogy a gyermeknek megvan egy bizonyos - a család életritmusához, az iskolai órarendhez, egyéb fakultatív délutáni elfoglaltsághoz igazodó - természetesen kialakult napi- heti programja. Az időnként kialakult napirend sem jelent sokat az idevonatkozóan választ adó 21 családban /26,2 %/. Hasznosnak véljük - a gyermekek felelősségérzetének fejlesztése érdekében - , hogy az esetleg eddig csak felületesen emlegetett és kért napirend valóban rögzíthető legyen minden családban, minden gyermek esetében. Ugyanakkor kontroll-vizsgálatra is szükség lenne: a tanulók körében vizsgálni, hogy mit értenek napirend alatt, esetleg írják le egy heti programjukat. Bizonyára hasznos tanulságokat lehetne az adatok feldolgozása során nyerni. A 68 család - reméljük - tudatosan áll majd a nevelők mellé, de abban a 12 családban /15,0 %/, ahol nincs napirend

hatékonyabb, de ugyanakkor ta-pintatos felvilágosító, meggyőző nevelő munkára lesz szükség.

Az otthoni tanulmányi munka végzéséhez másik feltételként jelentkezik, hogy a gyermeknek állandó helye legyen, ahol iskolai felszereléseit tárolhatja. E kérdésre igenlő választ adott 56 család /70,0 %/, amely szerintünk kedvező. Külön hely nincs biztosítva 24 családban /30,0 %/, amelynek oka elsősorban a 14 zsufolt lakás, illetve ahol a gyermekkel való törődés más tényezők miatt is kívánni-valót hagy maga után.

Fontosnak tartottuk a felmérés kiterjesztését, az érdeklődést az otthoni tanulásra fordított idő mértékére. Az adatokat az alábbi táblázatban mutatjuk be.

19.sz.táblázat

Ó r a	A válaszok		A tanulásra fordított idő a szülők véleménye s z e r i n t						Nap- közis tanu- lók száma	A tanulásra for- ditott össz-idő	
	szá- ma	szá- za- léka	s o k		kevé s		e l é g			óra	átlaga
			sz.	%	sz.	%	sz.	%			
0	1	1,2	-	-	1	1,2	-	-	1	1,5	2,3
1	19	23,8	-	-	11	13,8	8	10,0	12	37,0	
2	35	43,8	-	-	20	25,0	15	18,7	12	88,0	
3	15	18,7	4	5,0	6	7,5	5	6,3	5	52,5	4,6
4	6	7,5	3	3,8	1	1,2	2	2,5	1	25,5	
5	4	5,0	2	2,5	-	-	2	2,5	-	20,0	
Ösz- szes	80	100,0	9	11,3	39	48,7	32	39,0	31	224,5	2,8

Tanulóink otthoni munkaideje általában 1-2 óra. A nagy többség 2-2 órát tanul, melyet a szülők 20:15 arányban kevesellnek. Az otthon nem tanuló egy növekedék a tanév végén mulasztásai miatt nem volt osztályozható. Az ebben a családban folyó nevelést elfogadhatatlannak tartjuk, de erről beszéljen inkább a tanuló személyiségrajza:

B.Gy.: Kétszobás saját házában lakik anyjával, aki a részeges, brutális apától egy éve elvált. A gyermek nagyon sokat csavarog, "utcagyerek", s időnként, ha az apja - számára kedvező - jutalmat ígér, otthagyja az anyját. Ha azonban apja megveri, azonnal visszatér az anyához, aki a gondozási feladatokat ellátja, de a gyermek sem ruházatát, sem felszereléseit nem becsüli meg.

Napirendje nincs, tanulósarok számára nincs biztosítva. Otthon az iskolai munkáját az anya nem ellenőrzi. Anyja véleménye szerint a gyermek nevelése csak a szülő feladata. A részeges apa időnként tartotta a kapcsolatot az iskolával, de az anya közömbösséget tanusít. - Az apa részeges magatartása miatt korábban sem volt egyetértés az egyetlen gyermek nevelésében. Verekedés és durvaság volt jellemző a családi életre. Az új helyzetben pedig az anya képtelenné vált arra, hogy gyermekét nevelje, s ezért a tanév befejezése után egy hónappal állami gondozásba adta.

Gy. fejlett, egészséges. - kivéve az utolsó tanévet, amikor huzamosabb ideig volt beteg. Idegrendszere gyenge, koncentrált megfigyelésre képtelen. Gondolkodása felületes. Magatartása goromba, durva, verekedő. Felelőtlen, hanyag és hazug. Kötelességérzete nincs, munkához való viszonya közösségellenes, dezorganizáló. Semmi sem érdekli.

A tanév végén mulasztásai miatt nem volt osztályozható,

Ha figyelembe vesszük a fejlődő pszichikum befogadó, teherbíró képességét, akkor azt kell mondanunk, hogy jelen esetben a tanulók túlterheléséről van szó. Nevezetesen a 80 tanuló közül 31 napközis, akik napon-ta a napközi órarend szerint is 1,5 órát fordítanak tanulásra, közülük 13 naponta 2,5 órán át tanul, míg további 18 ennél jóval többet.

Összességében vizsgálva azt látjuk, hogy a tanulók 68,7 %-ának napi tanulásra fordított munkaideje 2,3 óra, további 31,3 %-ának 4,6 óra. Ez esetben annak a 9 családnak /11,3 %/ kell igazat adnunk, akik sokallják a tanulásra otthon fordított 3-5 órát, és akik elégnek ítélik az otthoni 1-2 órát. Ez utóbbi családok száma 23 /28,7 %/.

A vizsgált iskola különösen sokat törődik, azt is mondhatnánk, hogy megkülönböztetett feladata az iskolavezetésnek a napköziben folyó nevelő-oktató munka színvonalának fokozása. A tárgyi és személyi

feltételek, a korrepetálás lehetőségeinek biztosítása mellett a szülők rendszeres tájékoztatást kapnak szóban és írásban. Egy ilyen - szülőkhöz címzett s hozzájuk eljuttatott - levelet mutatunk be a 2.sz. mellékleten.

Az iskola tudatformáló munkája a fentiekből önként adódik. A családok 60 %-ánál minden lehető alkalommal határozottan szót kell emelni a gyermek iránt támasztott túlzott követelések, az abszolút túltelhelés ellen. Nem könnyű feladat lesz ez, de növelheti a tanulói aktivitást és a gyermeknek az iskolában a tanuláshoz való viszonyának javulását.

A gyermekkel való foglalkozás, segítség és ellenőrzés a családban a tanulmányi munkához való kötelességteljesítésre ösztönöz. Most arra adjunk választ, hogy a családban ez a munka kinek a feladata és milyen időközönként történik.

20.sz. táblázat

Ki ellenőrzi a tanulót otthoni tanulmányi munkájában?	Az ellenőrzés gyakorisága				Együtt	Ki neveli a gyermeket otthon?
	naponta	hetente	alkalomszerűen	ha az iskola kéri		
Apa	9	4	2	-	15	2
Anya	33	-	12	-	45	16
Testvér	6	2	2	-	10	2
Nagyszülő	4	2	-	-	6	-
S e n k i	-	-	-	-	/ 4 /	-
Összesen	52	8	16	-	80	20
Százalékban	65,0	10,0	20,0	-	95,0	-

Amint látjuk a vizsgált családok 65,0 %-a naponta ellenőrzi a tanulás eredményességét, további 30,0 % hetente, illetve alkalszerűen. Négy családban nincs ellenőrzés, nincs segítség, a gyermek magára hagyatva tanul /ha tanul!/. Ha figyelembe vesszük

a "hetente" és "alkalomszerűen" 30,0 %-os válaszadást és egybevetjük a tanulók által elért teljesítmény-szinttel, akkor elfogadhatónak ítéelhetjük a szülők állásfoglalását. Ez esetekben kiemelkedő képességekkel rendelkező gyermekekről van szó, akiknek napi munkájukban a kötelességteljesítés, az önellenőrzés foglalja el a központi helyet.

A szülők felelősségvállalása viszont nem oszlik meg egyenletesen. A korábbi /18.sz.táblázat/ adatainkkal egybevetve 16 családban a nevelési feladat is az anyáé elsősorban. Jóllehet a nevelés nem órarendhez kötött folyamat, mégis érdemes lesz szólni a szülők egyenletesebb megterheléséről a t e l j e s családokban. Jelen esetben arról van szó, hogy a tanulásban való segítség és a gyermek nevelése a családban mindkét szülőnek egyenrangú kötelessége és felelőssége. Ebben a vonatkozásban úgy véljük, hogy segítő munkájuk céltudatosabb végzéséhez elengedhetetlenné válik a szülők tájékoztatása. Még akkor is beszélni kell erről, ha tudjuk, hogy a szülők munkája, életkörülménye sokszor gondoktól terhes, fáradtak, kevés szabad idővel rendelkeznek és saját művelődésük, szórakozásuk is szinte háttérbe szorul.

Afelől is érdeklődtünk, hogy a szülők miként nyilatkoznak arról, hogy szívesen veszik-e ha gyermekeik barátaival együtt tanulnak. Erre a kérdésre a szülők 41,2 %-a válaszolt igennel, míg a többség, 58,8 % nemleges választ adott. E vonatkozásban érdekes lett volna a gyermeket is megkérdezni, de úgy gondoltuk, hogy tényismereteinkhez egyelőre ez az adat is elegendő lesz.

E helyen még arról szeretnénk tájékozódni, hogy melyek azok a tantárgyak, amelyeknél a szülői ellenőrző segítőmunka nehézséget jelent. Ezek a tantárgyak a következők:

a/ magyar nyelv- és irodalom	4 családban
b/ orosz nyelv	23 családban
c/ történelem	3 családban
d/ földrajz	3 családban
e/ élővilág	4 családban
f/ fizika	7 családban
g/ kémia	6 családban
h/ számtan-mértan	23 családban

Amint látjuk a hasonló koru jó barátsága az otthoni tanulásban jó segítségként jelentkezhetne különösen a b/ és h/ alatti 23 tanuló esetében. Az előbbi kérdéseinkre ugyanis nemleges választ adó 58,8 % család nagyobb részénél mutatkozik elsősorban a segítségben rejlő nehézség.

Az orosz nyelv és a számtan-mértan tantárgyak természetéből adódik a segítség nehézsége. Érthető tehát, ha az iskola arra törekszik, hogy a tantárgyak tanárait a korrepetálási munka fokozására ösztönözze. A többi tantárgy általában tanulható, de el nem hanyagolható problémaként vetődik fel - véleményünk szerint - , hogy a tanulás módozatairól, a tanulás elemi törvényeiről is tájékoztassuk a szülőket amellett, hogy a 10-13 éves koru gyermekeknél jelentkezik a koegzisztencia törvénye, amelynek ismerete nélkül a gyermekkel való foglalkozás rendkívül sok meg nem értésre ad lehetőséget.

D/ A család művelődési, szórakozási igénye

A művelődési jog társadalmunkban mindenki számára adott. Az elmúlt 25 év alatt ki-ki pótolhatta például az iskolai végzettségben jelentkező hiányokat. De napjainkban is megvan ennek a lehetősége. Így messze-
menően egyet tudunk érteni a szülők azon óhajával, hogy tanulni szeretnének. Erről már az előzőekben is tettünk említést, amikor a 13., 14. és 15. sz. táb-

lázat adatait a feltett kérdések alapján elemeztük. Az a tény ugyanis - ha megfelelő feltételek mellett a szülők azért nem elégedettek munkájukkal, mert érzik, hogy többre képesek s ehhez több, s magasabb szintű végzettség szükség - már önmagában is motiváló tényezőként jelentkezik a tanulói személyiség fejlődésére. S ezt pozitív jelenségnek kell tekintenünk.

A továbbiakban arról szólunk, hogy a tanulók közvetlen családi környezetében milyen művelődési, szórakozási lehetőségek vannak. Ezt a családok havi átlag-jövedelmével hozzuk párhuzamba a 21.sz.táblázaton /39. oldal!/.

Az adatokat értékelve megállapíthattuk, hogy minden családban van rádió és bizonyos mennyiségű kötetet tartalmazó könyvtár. Mondanunk sem kell, hogy ez mennyire kedvező. A televízió térhódítása szintén kedvező adatot mutat, úgy véljük, hogy országos viszonylatban is számottevő a 75 %-os ellátottság. Egyéb szórakoztató eszközök tekintetében is kedvező képet kaptunk. Számításaink igazolják, hogy minden családra a rádión és könyvtáron kívül 1,5 db szórakoztató eszköz jut. S ebben annak is része van, hogy a viszonylag alacsony 3000 Ft-os átlagkeresetet tekintve az ez alatti jövedelemmel rendelkező családok aránylag nincsenek lemaradva a magasabb jövedelmű családok mögött.

Más kérdés a művelődésre, szórakozásra szánt idő felhasználása. Ezzel kapcsolatos adatainkat a 22.sz.táblázaton /40. oldal!/ mutatjuk be.

Megnyugtató adatként tarthatjuk számon, hogy a vizsgált családok 66,3 %-a heti átlagban 10, vagy ennél több szabad órával rendelkezik s mindössze 12 családnak jut 1-1 óra a hét napjaira. Ennek a napi 1-1 órának a hasznos kitöltése bizony nagyon nehéz lehet. Általában a 3000 Ft alatti keresettel rendelkező csa-

22.sz. táblázat

A család szabad ideje heti átlagban										A szabad idő hasznosítása						
A család havi jövedelme		6	7	8	9	10	Ösz- sze- sen 10- nél több	Moz- zá- lá- to- ga- tás	Ol- va- sás	Ki- rán- du- lás	Ro- kon- lá- to- ga- tás	TV- né- zé- s	Spor- to- lás	Be- szél- ge- tés	Há- zi- mun- ka	Le- adott sza- vazá- tok száma
1200 alatt		-	1	5	1	2	10	-	7	-	3	7	-	7	7	31
1201-2000		3	2	2	2	1	13	-	7	1	1	8	-	7	9	33
2001-2500		-	1	1	1	2	10	3	7	3	6	9	-	6	8	42
2501-3000		1	-	-	-	3	10	3	9	3	5	9	4	6	8	47
3001-3500		-	1	-	-	1	7	-	4	3	5	7	-	5	4	28
3501-4000		1	-	-	-	3	12	4	11	4	5	12	7	8	8	59
4001-5000		-	-	3	-	1	11	1	7	4	4	10	1	7	10	44
5001 felett		2	-	-	-	2	7	-	5	4	3	6	3	5	7	33
Összesen		7	5	11	4	14	80	11	57	22	32	68	15	51	61	317
A szavazatok százalékában		8,7	6,2	13,8	5,0	17,5	48,8	3,4	18,0	7,0	10,0	21,5	4,8	16,0	19,3	100,0

ládoknak jut több idejük a kultura kincseivel való foglalkozásra. S ha figyelembe vesszük a megadott alternatívákkal korlátozott szavazás lehetőségét, akkor - a rokon látogatásra és a házi munkára adott szavazatok levonásával - a közvetlenül művelődésre szánt igény is kedvezően alakul, és nincs számottevő különbség a kisebb és nagyobb jövedelmű családok átlagánál. A beszélgetést ez esetben szándékosan hagytuk meg, mert itt elsősorban annak erkölcsi-esztétikai nevelőhatására gondoltunk. Mert tudnunk kell, hogy a beszélgetés a legjelentősebb eszköz ember és ember kapcsolatában. A beszélgetéshez szeretet kell és nem technikai eszköz vagy készség. A gyermek a vele való beszélgetésből érzi, hogy szülei szeretik. A beszélgetés nem ellenőrzésre szolgál, hanem állandó irányításra, a családi közösség elevenen tartására. A beszélgetés emberi kapcsolat és ezért nevelőhatásu.

A 22.sz. táblázatban a szavazatok nagyságrendje szerint a szabad idő eltöltésének programja a következő sorrendiséget adja:

1. Tv-nézés 68 szavazattal
2. Házi munka 61 szavazattal
3. Olvasás 57 szavazattal
4. Beszélgetés 51 szavazattal
5. Rokoni látogatás . 32 szavazattal
6. Kirándulás 22 szavazattal
7. Sportolás 15 szavazattal
8. Mozi-látogatás . . 11 szavazattal

A legelőkelőbb helyet a tv-nézés foglalja el. De véleményünk szerint a kialakult sorrend nem tekinthető logikusnak, s ebből a szempontból determináló jelentőséggel nem bír. Azt viszont jelzi, hogy kirándulásra nem sok családnak van igénye vagy lehetősége; még kevesebbnek a sportolásra.

Következésképpen a vizsgált családokban általában

jól adottak az objektív feltételek, s jól-lehet a művelődésre, az önkéntes tudatformálásra szánt igény is megvan, az egyes családok életkörülményei, jelenlegi kulturáltsági szintje a kielégítés korlátjaként jelentkezik.

Ugy véljük, hogy e tekintetben olyan hasznosítható adatokat kaptunk, amelyek ahhoz adnak számunkra segítséget, hogy a szülőkben tovább tápláljuk, erősítsük az új, a korszerű, a hasznos ismeret megszerzése utáni vágyat, az együtt tölthető szabad idő helyes és módszeres hasznosítását. Ez pedig a tanulók személyiségének kedvező alakulására hat vissza.

E/ A jutalmazás és büntetés elvi és gyakorlati problémái a vizsgált családokban

A család és iskola nevelésének összhangjában nem kis jelentőséget tulajdonítunk a jutalmazás és büntetés elvi-gyakorlati kérdéseiben való egyetértésnek. Különösen akkor, ha kommunista erkölcsi nevelésünk egyik normája: a szocialista humanizmusra nevelés.

Tapasztalatból tudjuk, hogy a család nem mindig nevel helyesen. A magatartásnormák, a teljesítményszint értékelése az iskola és a család kapcsolatában sok esetben jelent ütközési felületet. A kérdés tárgyalásához, elemzéséhez a vizsgálatra kijelölt osztályokba járó tanulók otthoni környezetéből a megadott alternatívákra a 23.sz.táblázatban /lásd 43. oldalon!/ feltüntetett adatokat gyűjtöttük össze.

Nagyon valószínű, hogy használható válaszokat kaptunk. Jól-lehet, hogy a jutalmazás-büntetés egységes követelményrendszere a családon belül nemcsak nem érvényesül, hanem nem is ismert e fogalom. Arra minden esetre hasznos, hogy lássuk: miféle formákat alkalmaznak a szülők.

23.sz. táblázat

A jutalmazás formái a családban	Szavazat		A büntetés formái a családban	Szavazat	
	szá- ma	szá- za- léka		szá- ma	szá- za- léka
Elismerés	38	18,7	Szóbeli feddés	67	43,2
Buzdítás	38	18,7	"Nem beszélget vele"	1	0,6
Simogatás	13	6,3	Zsebpénz-elvonás	6	4,0
Pénzjutalom	15	7,3	Baráttól eltiltás	11	7,1
Játékvásárlás	9	4,4	Játéktól eltiltás	16	10,3
Egyebek vásárlása	34	16,7	Tábortól eltiltás	4	2,6
Mozi- tv-engedély	34	16,7	Mozi- tv-től tiltás	31	20,0
Nyári uttörőtábor	19	9,3	Iskolai szórakozás- tól eltiltás	1	0,6
Szülőkkel szórakozás	4	1,9	Testi fenytés	18	11,6
Szavazatok száma ö s s z e s e n	204	100,0	Szavazatok száma ö s s z e s e n	155	100,0

A kapott számszerű adatok alapján szembetűnően je-
lentkező tény, hogy a vizsgált 80 családban a gyer-
mek teljesítményének értékelésénél a jutalmazás do-
minál. Ez önmagában is igen kedvező jelenség. Lénye-
gében annak bizonyítását látjuk, hogy az iskolának
k e l l ő mértékben érvényesül a hatása a családok-
ra. Az iskola három utolsó tanévzáró értekezletének
jegyzőkönyvi adatai alapján a jutalmazás és büntetés
a következő számadatokat tartalmazza, amelyeket az
iskolavezetés adott:

24.sz. táblázat

Tanév	I g a z g a t ó i	
	dicséret	büntetés
	s z á m a	s z á m a
1966-67	129	30
1967-68	216	16
1968-69	193	14

Mielőtt értékelnénk az előbbi 23. és 24. sz. táblázat adatait, s azok összefüggéseit kutatnánk, kíváncsnak tartjuk a családban alkalmazott jutalmazási és büntetési formák gyakoriságát is számadatokkal illusztrálni.

25.sz.táblázat

A jutalmazás formáinak gyakorisága a családban	Családok		A büntetés formáinak gyakorisága a családban	Családok	
	száma	százaléka		száma	százaléka
N é h a	34	42,5	N é h a	26	32,5
G y a k r a n	8	10,0	G y a k r a n	4	5,0
Amikor csak lehet	38	47,5	Amikor csak kell	35	43,8
Nagyon ritkán	-	-	Nagyon ritkán	15	18,7
Ö s s z e s e n	80	100,0	Ö s s z e s e n	80	100,0

E táblázat adatai - véleményünk szerint - a 23. sz. táblázatban feltüntetett formák alkalmazásának gyakoriságát ismételten a jutalmazás javára döntenek el.

Dr.Borbély András A jutalmazás és büntetés alapvető kérdései c. könyvében ezt írja: "A büntetések gyakorisága valamivel több, mint a jutalmazásoké. Általában a szülők többet büntetnek, mint jutalmaznak."⁶⁷
/Dőlt betűs kiemelés a szerzőtől!/ Igaz, hogy dr. Borbély András a gyakoriságot heti átlagban számokkal is korlátozta az 50 családnál végzett felmérése során /pl.: ritka az 1-2 eset hetenként/. Mi azonban úgy véltük, hogy az ilyen korlátozásra nincs szükség, mert mind a jutalmazás, mind a büntetés kiszabhatóságának tényét, gyakoriságát mérni nagyon nehéz.

A mérés nehézsége ellenére megkísérélünk egy idevonatkozó index-számot megállapítani. Abból indulunk ki, hogy a jutalmazások és büntetések gyakoriságára kapott szavazatainkat arányba állíthatjuk egymással. Ennek megfelelően a következő képletet vezetjük be:

$$\text{Index} = \frac{\text{A jutalmazási formák szavazatainak száma}}{\text{A büntetési formák szavazatainak száma}}$$

Behelyettesítve:

$$\frac{204}{155} = 1,3$$

Következésképpen értékelési rendszerünk akkor mondható jónak, ha annak számokban kifejezett értéke 1-nél nagyobb, hiszen a jutalmazásnak és a büntetésnek megfontoltnak s következetesnek kell lennie. Nem is szólva arról, hogy a gyakoriság másként jelentkezik az egyenletes teljesítményt nyújtó gyermeknél, s másként az olyan tanulónál, aki kevésbé tud alkalmazkodni a számára megjelölt rendszabályokhoz.

Más kérdés az, hogy az adott esetekben a formák melyikét alkalmazzák az egyes családokban. Most ezt a kérdést vizsgálva úgy látjuk, hogy a vizsgált 80 család okos, észszerű módját választja a jutalmazásnak s mivel a megjelölt alternatívákra adható szavazatok számát nem korlátoztuk, egy-egy családban többféle módot alkalmaznak.

A jutalmazás- formáknál az ösztönzés kapta összességében a legtöbb szavazatot: 89. Talán mondani sem kell, hogy az érzelmi nevelésnek milyen jó segítője e tény. A különféle ajándékozás 58 szavazatot kapott, viszont nem helyeseljük a 15 családban alkalmazott pénzjutalmazást. Jól ismert ennek a formának negatív hatása. A jutalmazás más formáira, az elismerésként adott engedélyekre 57 szavazat jutott, amelyek közül a kevésbé költséges szórakozás biztosítása - a mozi- és tv-nézés - élvez előnyt. Meglepő, hogy az uttörőtáborozással jutalmazó 19 szülő valóban el is engedte gyermekét a táborba /a jelentkezőket, a befizetéseket és a részvételt ellenőriztük!/, ígéretét beváltotta.

A büntetések különböző formáinak csoportba sorolásánál - az ösztönzés ellenpólusaként - a felelősségre vonásra gondolva tettük fel "szóbeli feddés"-ként a kérdést, melyre 67 család /83,7 %/ igenlő választ adott. Mindjárt hozzátesszük, hogy ebből 17 család csak ezt a formát választotta. A különféle tilalom, engedélymegvonás együttesen 63 szavazatot kapott, ahol a mozi-, tv-nézéstől való eltiltás 31 családban /38,7 %/ alkalmazott módszer. Nyilvánvaló, hogy ez érinti legérzékenyebben a gyermekeket. Sajnálatosnak tartjuk, hogy 18 családuknál még "divat" a testi fenyték /bár több szülő válasza mellé írta: "ritkán", "évenként egyszer"/. Az ezt jelző 22,5 % igen magas érték, amely ellen feltétlenül tiltakoznunk kell. A családok összetételét tekintve a testi fenytés csonka családoknál nem fordul elő. Az iskolázottságot véve mércének: felsőfoku végzettségű családok közül 3, középiskolai végzettségűeknél 2, a vegyes és általános iskolai végzettséggel rendelkező családok közül 13 alkalmazza büntetésként a testi fenytést. Akár más vonatkozásban is inkvizíthatjuk az összefüggéseket, a "kiagyalt" magyarázat mindenképpen hamis lesz, mert a legfejlettebb anyag, az ember méltósága ellen vét az, ki testi fenytéket alkalmaz, vagy honosít meg. A kérdéssel való foglalkozás az iskola nevelőtestületének az iskola egészére kidolgozott program-pontja kell, hogy legyen.

A jutalmazás-büntetés különböző módozatait, s azok gyakoriságát vizsgálva végső soron megállapíthatjuk, hogy a vizsgált családok nagy többsége viszonylag helyes uton jár. Arra törekszik, hogy az iskola e területen végzett nevelő munkájával és gyakorlatával ne kerüljön összeütközésbe.

A kommunista erkölcsi nevelés módszereiben való egyetértéssel találkozunk a személyiségformálás e nagyon nehéz és bonyolult összetevőkből álló rend-

szerében. Ennek igazolásaként álljon itt a szülők véleménye arról, hogy miként fogadják, milyen érzelmi hatást kelt bennük az iskolában alkalmazott jutalmazás vagy büntetés.

26.sz.táblázat

Hogyan fogadja a jutalmazást?	Családok		Hogyan fogadja a büntetést?	Családok	
	száma	százaléka		száma	százaléka
Helyesléssel	32	40,0	Helyesléssel	35	43,8
Egyetértéssel	18	22,5	Bánatosan	20	25,0
Bizalommal	17	21,3	Bosszúsággal	17	21,3
Büszkeséggel	10	12,5	Méltatlankodással	6	7,5
Közömbösen	2	2,5	Közömbösen	1	1,2
Kétkedéssel	1	1,2	Kétkedéssel	1	1,2
Összesen	80	100,0	Összesen	80	100,0

Ha figyelembe vesszük a családok fenti szavazatait, akkor azt kell látnunk, hogy igen jó az együttműködés, megvan az összhang. Ez egyben politikai állásfoglalás is abban a vonatkozásban, amelyről már korábban szóltunk, hogy a gyermek nevelésének feladata az iskola és a család szoros együttműködésében rejlik /16.sz.táblázat értékelésénél!/. E tény további erősítését szolgálja majd a szülők körében - a tanulói teljesítmény értékelésének összehangoltabb, még helyesebb módszereinek ismertetése érdekében - végzett visszatérő tudatformáló tevékenységünk. A jutalmazás és büntetés elvi és gyakorlati problémáinak feltárása, s azoknak az előzőekben történt ismertetése további vizsgálódás lehetőségét kínálja. Az alaposabb és többoldalu megközelítés után a felmerült kérdésekben adódó vitás, vagy egyéb jellegű állásfoglalások tisztázása majd megtörténhet.

A gyermeki személyiségre a családon belül ható tudati tényezőket összességében értékelve úgy látjuk, hogy azok kedvező irányúak. Adva van minden lehetősége annak, hogy az

iskolának a szülőkre ható tudatformáló tevékenysége termékeny talajra talál, s ezáltal a kölcsönös megértés alapján feltétlenül irányító szerephez jut a családon belül is az iskola.

5.

A GYERMEK HELYE A VIZSGÁLT CSALÁDI KÖZÖSSÉGEK BEN

Erről már több helyen tettünk említést. Most csak arra vállalkozunk, hogy a korábbi megállapításainkat más oldalról való megközelítésben tárgyaljuk. Ennek kapcsán a következő kérdésekre igyekszünk választ adni: hogyan vesz részt a gyermek a család közös dolgainak intézésében, hogyan és mire használja a pihenésre, szórakozásra szánt szabad idejét, részt vesz-e a házi munkában és milyenek a gyermek példakép-választásai.

A/ A gyermek részvétele a család közös dolgaiban

Már szóltunk róla, hogy a család pénzügyi gazdálkodását miként intézik a szülők. Itt szerzett tapasztalatok alapján megtudtuk, hogy 19 család /23,7 %/ igényli a gyermek véleményét, igényli, hogy a gyermek ismerje meg a család dolgait, vállaljon felelősséget, a gazdálkodás rendjében tájékozódjon. További 61 család /76,3 %/ ezt figyelmen kívül hagyja. Most nézzük meg azt a kérdést, miként nyilatkoznak a szülők arról, hogy megbeszélik-e a gyermekkel a család problémáit. A válaszok összesítéseként a következő adatokat kaptuk:

./.

a/ I g e n /+/ 35 családban, 43,8 %
b/ N e m /-/ 11 családban, 13,7 %
c/ N é h a /+/ 32 családban, 40,0 %
d/ Nincs rá szükség . /-/ 2 családban, 2,5 %

Ebből azt látjuk, hogy 2 család /2,5 %/ teljesen kizárja a gyermeket valamilyen oknál fogva. Állásfoglalásuk érthetetlen, hiszen értelmiségi munkakörben dolgoznak, felsőfoku iskolai végzettségük van s mint ilyeneknek sokkal meggondoltabban kellene nyilatkozniuk. De ez a válasz: "a gyermek úgy sem értené meg, akkor mi értelme!" Elzárkózott, helytelen magatartás, amely szinte tudatosan az individuális nevelés táptalaja. Ezzel szemben kedvezőnek ítéljük 35 család /43,8 %/ állásfoglalását, s némi fenntartással elfogadhatónak tartjuk további 32 család /40,0 %/ véleményét. De ismét nem tudunk egyetérteni a további 11 tanuló családjának /13,7 %/ magatartásával sem.

Most azt vizsgáljuk meg, hogy mik azok a közös problémák, amelyek a családi tanácskozás nepirendjéül szolgálhatnak. Az erre adott válaszok számát nem korlátoztuk, nem is korlátozhattuk, hiszen az értelmetlenné tette volna a kérdésfeltevésünket.

27.sz.táblázat

Alternatívák a kialakult értékelés sorrendjében	Szavazatok		
	száma	százalékában	Családok százalékában
A család közös tervei	52	17,0	77,6
A gyermek iskolai munkája	49	16,0	73,1
A család örömei	45	14,6	68,6
A család gondjai	41	13,3	61,1
A szülők saját gyermekora	39	12,7	58,2
A szülők munkája	33	10,8	47,7
Az iskola intézkedései	25	8,1	37,3
A szülők élete	23	7,5	34,3
Ö s s z e s e n	307	100,0	-

Hasznosítható adat 67 családtól /83,8 %/ érkezett. Azok a szülők, akik a gyermekkel nem tárgyalják meg a család problémáit, vagy egyenesen kizárják őt a megbeszélésből konzekvensek maradtak előbbi válaszaikhoz, így a feltüntetett százaléértékek 67 családra vonatkoznak.

Nem tartjuk abszolúte támadhatatlannak a megadott alternatívákat. Hiszen a beszélgetések a családban - mint arról már korábban szóltunk - rendkívül fontosak és számtalan témakört ölelhetnek fel. Mi azonban úgy véljük, hogy jelenleg ezek a válaszlehetőségek azok, amelyek viszonylagos mércéül szolgálhatnak a gyermek emberszámba vételéhez a családon belül.

A 27.sz. táblázat adatai szerint a vizsgált családok 83,8 %-a beszélget a gyermekkel. A közös tervekről 52 családban /77,6 %/, a gyermek iskolai munkájáról 49 családban /73,1 %/ esik szó. S ez utóbbi megítélésünk szerint igen előkelő helyen szerepel a sorrendben, mert hiszünk abban, hogy a gyermek ilyen "napirend" alatt számol be az iskolai eseményekről, ami feltétlenül kíváncsi. Az értéksorrendi elemzést megváltoztatva viszont idekíváncsodik, hogy a 73,1 %-al szemben az iskola intézkedéseiről csupán a szülők 37,3 %-a ejt szót. Ezt kevésnek ítéljük. Ugyancsak kevésnek tartjuk, hogy a szülők a saját munkájuk élményeiről, eredményeiről, sikerekről és kudarcokról, s egyáltalán saját életükről keveset beszélnek a gyermekkel. Pedig ha valami fontos lehet az erkölcsi nevelés területén az érzelmi kapcsolatok tudatosításában, elmélyítésében, akkor ez éppen az. Jobban örültünk volna, ha az alternatívákra kapott szavazatok sorrendje másként alakul.

A szülők szabad ideje hasznosításának elemzésénél rámutattunk, hogy a családok életkörülményei - s itt tegyük hozzá - hátrányosabb anyagi helyzete

gátló tényezőként hat a művelődési igény kielégítésében. S ha még korábban arról is tettünk említést, hogy a 3000 Ft-ig terjedő havi jövedelemmel rendelkező családokban /6.sz.táblázat!/ az egy főre eső havi átlag 326-710 Ft között van, akkor el kell hinnünk, hogy a család közös gondjai, tervei kerülnek a középpontba a családi tanácskozások alkalmával, amikor a szabad időben együtt van az egész család /a 22.sz.táblázat adatai szerint a szabad időt beszélgetésre is használja 51 család/.

B/ A gyermek pihenésre, szórakozásra szánt szabad idejének hasznosítása

A gyermeknek családi környezetében is szüksége van szabad időre. Ennek a szabad időnek hasznos kitöltése a nevelés különböző területén értékesen kamatozhat. A szülők véleményét kértük e vonatkozásban: mondják meg, mennyi a gyermek családban biztosított szabad ideje, s mivel foglalkozik ilyenkor. Ezeket az adatokat a 28.sz.táblázat /53. oldal/ tartalmazza.

A kapott adatok érzékeltetik, hogy rendkívül kevés szabad ideje van 8 tanulónak /10,0 %/. Szinte alig hihető ez az 1-1 óra még akkor is, ha ezen tanulók többsége /5/ napi 3-3 órát tanul otthon. A tanulók közül 24 /30,0 %/ 2-2 órát tud kikapcsolódásra szánni bár otthoni tanulási idejük inkább 1-3 óra. Napi 3-3 óra szabad idővel 23 tanuló /28,8 %/ rendelkezik, akik közül legtöbben 1-2 órát tanulnak otthon. A napi 1-2 órai tanulás mellett 5-5 órát tud biztosítani pihenésre 4 tanuló /5,0 %/, míg a napi 2 órai tanulás közben vagy mellett 1 tanulónak /1,2 %/ van 6 óra szabad ideje. Ez utóbbi két adatot nem tartjuk reálisnak. Végző soron a kapott adatokból az derült ki, hogy a vizsgált 80 családban a gyer-

28.sz.táblázat

Szabad idő otthon napi átlag- ban	Az otthoni tanulásra fordított idő órában															Ösz- szes ott- honi sza- bad idő	
	0					1					2					Tan- nu- lók szá- ma	
	a					a					a						
	2	1	2	3	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	
1 óra	-	-	1	-	1	1	2	1	1	-	-	1	2	4	1	1	8
2 óra	-	2	4	1	-	5	2	-	-	3	2	-	-	15	4	-	24
3 óra	-	3	2	1	5	5	2	-	1	-	-	1	-	10	4	-	23
4 óra	-	2	1	1	3	6	2	-	-	1	-	-	1	6	4	-	20
5 óra	1	-	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	3	1	-	4
6 óra	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Ösz- sze- sen	1	7	9	3	10	18	7	2	9	3	1	2	4	42	14	1	80
	1		19			35			15		6			80			
Száza- lékban	1,2		23,8			43,8			18,7		7,5			100,0			ÁTLAG: 2,2

mekeknek átlagosan 2,9 óra szabad ideje van, amit pihenésre, szórakozásra tudnak fordítani. Ezt elfogadhatónak tartjuk.

A 28.sz. táblázaton a szabad idő mennyiségét a szobák száma szerint is kimutattuk. Ezt most külön is részletezzük anélkül azonban, hogy ebben a vonatkozásban összefüggést keresnénk.

29.sz.táblázat

Sza- bad idő ott- hon óra	s z o b á k s z á m a									
	1	2	3	4	Összesen					
	tanu- lók száma	sza- bad idő	tanu- lók száma	sza- bad idő	tanu- lók száma	sza- bad idő	tanu- lók száma	sza- bad idő	tanu- lók száma	sza- bad idő
1	2	2	4	4	1	1	1	1	8	8
2	5	10	15	30	4	8	-	-	24	48
3	9	27	10	30	4	12	-	-	23	69
4	6	24	10	40	4	16	-	-	20	80
5	-	-	3	15	1	5	-	-	4	20
6	1	6	-	-	-	-	-	-	1	6
Ösz- sze- sen	23	69	42	119	14	42	1	1	80	231
Át- lag	3,0		2,8		3,0		1,0		2,9	

További vizsgálódás²a - véleményünk szerint - ezen adatok is hasznosak lehetnek.

Ha most azt a kérdést vizsgáljuk, hogy a napi átlag 2,9 óra szabad idővel a gyermekek hogyan gazdálkodnak, akkor a következő adatokat kapjuk a válaszlehetőségekre adható szavazatok korlátozása nélkül. A 80 családtól kapott 283 szavazatot azonban most kiegészítjük összehasonlításképpen a tanulóktól 1968 szeptemberében gyűjtött adatokkal, amely felmérés akkor más célt szolgált ugyan, de itt is igen jól hasznosítható. Akkor az osztályfőnökök ilyen megállapításokat tettek: "kevesen szeretik a házi

munkát", "igen jó, hogy sokan szeretnek olvasni, de a házi-munka iránt a lányok is kevés érdeklődést mutatnak". Korein Andor írja - és ezzel messzemenően egyetérthetünk - : "A házi munka intelligenciát, szervezőkészséget, racionális gondolkodást, bizonyos vonatkozásban még ujitási kedvet és készséget is igényel."^{7/} Ezek ismeretében tehát nevelési feladat volt az iskolában a házi munkák megkedveltetése, és más szórakozási lehetőségek iránti figyelem felkeltése. A helyzet a következőképpen alakult:

30.sz.táblázat

Az otthoni szabad idő programja	A c s a l á d o k			A t a n u l ó k		
	szavazatainak		százalékában	szavazatainak		százalékában
	száma	százalékában		száma	százalékában	
J á t é k	62	21,1	77,5	44	20,5	44,0
Házi munka	61	20,8	76,2	13	6,0	13,0
Tv-nézés	60	20,5	75,0	55	25,5	55,0
O l v a s á s	59	20,2	73,8	47	21,9	47,0
S p o r t	32	10,9	40,0	44	20,5	44,0
Mozi-látogatás	16	5,5	20,0	-	-	-
E g y é b	3	1,0	3,7	12	5,6	12,0
Ö s s z e s e n	293	100,0	-	215	100,0	-
				x/	x/	x/

x/ Az itt feltüntetett adatok a három osztály együttes létszámára: 100 főre vonatkoznak!

A játék - bár nem terjedt ki érdeklődésünk annak tárgyára, eszközeire - korszerű pedagógiánk szerint a munkára-nevelés előiskolája. Minden játékban van valami tevékenység, valami, ami a munkára hasonlít. A munkában pedig van valami, az embert bensőleg kielégítő szórakozás. A szülő jól teszi tehát, ha alkalmat ad, biztosít gyermeke számára, hogy játék közben fejleszthesse képzelőerejét, alkotás-

vágyát. Ezért is tartjuk helyesnek, hogy a játék kapta a családoktól a legtöbb szavazatot.

A házi munkába már jobban bevonják a szülők gyermekeiket. A tv-nézés a szülők és gyermekek szavazataiban egyaránt előkelő helyre került, és kedvező, hogy az olvasás is a hasznos időtöltések között található. Idekiváncozik, hogy az iskolának 2223 kötetes ifjúsági könyvtára van, ahol a vizsgált és a vele párhuzamos osztályok részére a kötelező irodalmi művekből 140 db áll rendelkezésre /az 5-6-7.osztályokba járó tanulók száma az 1968-69.tanév végén 225 fő/. A könyvtárból kölcsönzött kötetek száma ugyancsak a három osztály tanulói részéről 483 db könyv. A városi könyvtártól nyert adataink szerint a vizsgált 80 tanuló közül 22 - 27,5 % - rendszeresen kölcsönöz onnan könyvet. Mindemellett a családok is tekintélyes mennyiségű könyv-állománnyal rendelkeznek. - A tanulók sportolni is szeretnek, szabad idejét - a szülők válaszai alapján - 32 /40,0 %/- ezzel is szívesen eltölti; lényegesen kevesebben járnak azonban moziba /a szülők közül is csak 11/; s a 3 szavazat év végén inkább a kézimunkázást jelenti, mint egyéb hobby üzését.

Végző soron úgy látjuk, hogy a tanév folyamán végzett tervszerű nevelő munka az év végére jobb helyzetet teremtett a tanulók szabad idejének hasznosítása vonatkozásában.

Az ember társas lény. A gyermek is igényli a társakat, barátokat. Ebből a szempontból sem lehet számkra közömbös, hogy a családon belül a gyermek kivel tölti el szabad idejét. A válasz a következő:

- a/ egyedül 8 szavazattal a családok 10,0 %-ában
- b/ testvérével 46 szavazattal a családok 57,5 %-ában
- c/ barátaival 48 szavazattal a családok 60,0 %-ában
- d/ szüleivel 52 szavazattal a családok 65,0 %-ában

Korábbi adatainkból tudjuk, hogy 48 gyermeknek van testvére, s a testvérek közül 2 egy éves, akivel lényegében játszani, vele szórakozni nem lehet. De 46 gyermek testvérei, 48 barátai és 52 a szülei társaságát igényli szabad idejének kitöltésében társként. Azt azonban kontroll-képpen megállapítottuk, hogy a szülőknek csak 65 %-a veszi szívesen, ha gyermeke barátaival játszik, szórakozik. Pedig a gyermeket még segíteni is kell abban, hogy társakat találjon, hiszen minden gyermek vágyódik azután, hogy mások is elfogadják, s komoly törést jelent, ha ezek a vágyak kudarcba fulladnak. A barátságok kialakítására a legcélravezetőbb az osztálytársak, a kortársak közül barátra lelteni. Sok esetben - természetesen nem az évek száma, hanem a gyermek személyiségének fejlettsége dönti el, hogy ki-kinek lesz barátja. Ezt kell segíteniök a szülőknek is.

A 8 tanuló /10,0 %/ nem igényli a társakat, hiszen ők csak olvasnak, s úgy vélik, hogy ebben egyedül is megtalálják örömeiket.

Tekintettel arra, hogy a vizsgált családok 75 %-a rendelkezik tv-vel, s a gyermekek 75 %-a is szívesen tölti el szabad idejét a készülék előtt, figyelmünk arra is kiterjedt, hogy melyek azok a műsorfélések, amelyeket a szülők nézni engednek. Erre a kérdésre kapott válaszokat az 58. oldalon lévő 31.sz.táblázat tartalmazza.

Megnyugtatónak tartjuk, hogy a szavazatok alapján az ITV programja előtérbe került. Magyarázata is van ennek: iskolánkban jelenleg 4 db tv-készülék van /az elsőt még 1958-ban vásárolta a SZM/, minden négy tanteremre jut 1-1 készülék. Kartársaink minden lehetőséget megragadnak, hogy az ITV adásokat megnézzék a tanulókkal délelőtt, s a napközis tanulók ugyanazt azt adást délután is megnézik. A délelőtti adások, a tanítási órák befejezéseként

31.sz. táblázat

A tv programja	Szavazatok száma	Tv-vel rendelkező család száma lékában	Összes szavazatok száma lékában	Csak 1 programra szavazott
Iskola tv adásai	48	80,0	20,5	1
Sport-közvetítések	43	71,6	18,4	1
Természettudományi sorozatok	39	65,0	16,7	-
Dokumentum filmek	35	58,2	15,0	-
Tv-játékok	30	50,0	12,8	1
Korhatárig "mindent"	19	31,6	8,1	13
Krimi filmek	13	21,6	5,5	1
Szülők-nevelők egymásközt	7	11,6	3,0	-
Ö s s z e s e n	234	-	100,0	17

pedig ösztönzést kapnak a nem napközisek is, hogy - különböző megfigyelési feladatok miatt - a műsort másodizben is megnézzék.

A tv többi programjára/adott szavazattal általában egyetértünk, mert feltétlen jó segítői az ismeret-szerzésnek vagy az elmélyítésnek. Vitatkoznunk kell a 19 "korhatárig mindent" és a 7 "szülők-nevelők egymásközt" szavazattal, mert ez esetben a műsoridő esetlegesen elhuzódása miatt későn fekszik le a gyermek, de ugyanakkor az utóbbi műsor nem is a gyermekek számára sugárzott adás. A krimi filmek esetében pedig merjük hinni, hogy a szolidabb, s nem a pszichikum állapotát károsan befolyásoló filmekről van szó. A krimi filmekre adott 13 szavazat - véleményünk szerint - feltétlenül azt jelzi, hogy a család a tv műsorokban nem megfelelően szelektál.

Az abszolút pihenés, az a l v á s is érdekelt bennünket. Van-e idejük, elegendő idő áll-e rendelkezésre ahhoz, hogy a gyermekek kellő mértékben kipihenhessék magukat. Adataink a következők:

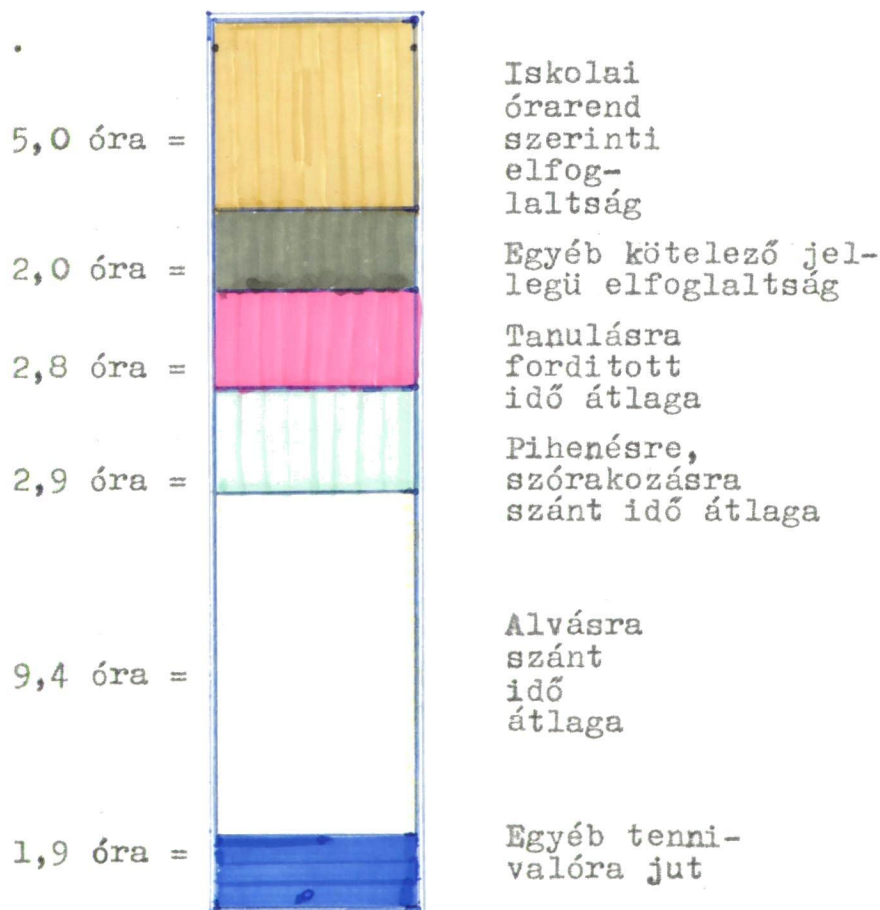
- a/ 12 órát alszik 1 tanuló / 1,2 %/; idő: 12 óra
- b/ 11 órát alszik 1 tanuló / 1,2 %/; idő: 11 óra

c/ 10 órát alszik 37 tanuló /46,3 %/; idő: 370 óra
d/ 9 órát alszik 31 tanuló /38,8 %/; idő: 279 óra
e/ 8 órát alszik 10 tanuló /12,5 %/; idő: 80 óra

Összesen: 80 tanuló, alvási idő: 752 óra.

Ha az alvásra biztosított időt tekintjük fontosabbnak mindenekelőtt, akkor megállapíthatjuk, hogy a gyermekek 87,5 %-a 9-12 órát alszik naponta. Az összesen alvásra fordított 752 órát 1-1 tanulóra vetítve úgy találtuk, hogy a gyermekek napi átlagban - a szülők vallomásai alapján - 9,4 órát alsznak, amelyet egészségügyi vonatkozásban is kedvezőnek ítélünk.

Ha most egybevetjük a gyermekek összes napi elfoglaltságát, akkor a következő képet kapjuk egy nap 24 órájára:

Összeadva: 5,0+2,0+2,8+2,9+9,4+1,9 = 24,0 óra.

Tehát a tanulmányi munkával eltöltött összesen 7,8 órával szemben pihenésre, szórakozásra, egyéb ten-

nivalók /pl. az étkezési idő, stb./ ellátására 6,8 óra, s az alvásra - mint azt kimutattuk - 9,4 óra jut.

A kapott és kidolgozott tényanyagok ismeretében úgy látjuk, hogy összességében az idővel való gazdálkodás megfelelő még akkor is, ha csak 17 családban /58,8 %/ van a gyermeknek napirendje. További vizsgálódás látszik azonban szükségesnek - a tanulókat kérdezve - , hogy minden vonatkozásban egyértelműbb, kontrollált adatok álljanak e területen rendelkezésünkre, amelyek biztos ismeretében hatékonyabb nevelőmunkát tudunk majd a szülők, a családok és a tanulóifjúság körében végezni.

C/ A gyermek részvétele a házi munkában

Már eddig két adat áll rendelkezésünkre. Az egyik a szülőkre vonatkozik, akik szabad idejük egy részében szívesen végeznek házi munkát; 61 szavazat jutott erre a tevékenységre. A másik adatot a tanulók szabadidejének elemzésekor kaptuk, amikor azt találtuk, hogy közülük is 61-en /76,5 %/ segítenek szüleiknek. E két megegyező adat kontrolljaképpen most arról próbálunk tájékozódni, hogy e korántsem jelentéktelen tényező milyen foku tudatosság birtokában jelentkezik az egyes családoknál. Itt a következő adatokat kaptuk:

a/ állandó feladata van	15 tanulónak; 18,7 %
b/ rendszeresen segít	26 tanuló ; 32,5 %
c/ alkalomszerűen segít	39 tanuló ; 48,8 %.

Nagyon kedvező választ kaptunk, hiszen arról van szó, hogy minden családban van valamiféle olyan tennivalója a gyermekeknek, amely elengedhetetlen hatással bír a munkára nevelésben. A tanulók 51,2 %-ának állandó jellegű, tehát meghatározott feladata van, vagy rendszeresen végez különféle munkákat.

Viszont 39 tanuló /48,8 %/ csak alkalomszerűen segítkezik otthon. Ennek okát a következőkben véljük:

- a/ a 32. oldalon már kimutattuk, hogy 33 családban /41,2 %/ nincs a gyermeknek napirendje;
- b/ a 19.sz.táblázat adatainak elemzése kapcsán 25 tanuló a napi tanulási feladatok elvégzésével átlag 4,6 órát tölt el;
- c/ a 28.sz.táblázat adatai szerint ugyanazon 25 tanuló napi szabad ideje átlagosan 2,4 óra.

Mindezek ismeretében s annak tudatában, hogy a kérdőívek válaszai e tényekkel kapcsolatban 85 %-os megegyezést mutatnak igazolva látjuk a szülők azon véleményét, hogy a 39 tanuló többsége rendszeres házi munkát végezni nem tud, azt ellátni időben képtelen. Csak - valóban - alkalomszerűen van rá lehetőség.

Az itt kapott adatok egyeztetése, elemzése arról győz meg bennünket, hogy a tanulók házi munkában való részvétele függvénye minden egyéb elfoglaltságnak. S ezeket az elfoglaltságokat közös nevezőre kell hozni, s az otthon töltött minden időt szinte percnyi pontossággal éppugy be kell osztani, napirendbe kell foglalni, mint azt az iskolában tesszük az órarend elkészítésekor. Természetesen ennek a családi napirendnek több tényezőhöz kell igazodnia, amire e helyen részletesen nem térünk ki, de néhányat megemlítünk:

- a szülők napi életrendjéhez,
- az iskolai elfoglaltság időbeosztásához,
- a gyermek egyéb iskolán kívüli elfoglaltságához.

A napirend azonban mit sem ér, ha nem tartjuk be, ha nem ellenőrizzük, ha nem kísérvük állandóan figyelemmel. A szülőket nagyon határozottan meg kell tanítanunk mind az elkészítés, mind az ellenőrzés módjára, és az itt nyert adatok érzékeltetésével - fele-

lősségtudatuk fontosságára kell hatnunk, mert mint dr. Komlósi Sándor írja: "... a szabályozott napi-rend elősegíti az eredményesebb tanulást, a sikerélményeket s a tanuláshoz való viszony javulását..."^{8/}

D/ A gyermek példakép-választásai

Sokan elmondták már előttünk, hogy a példakép, eszménykép választása mennyire fontos jelentőségű a személyiség fejlődésének alakulásában. De a legnagyobb hatásu az élő, közvetlen, személyes példa: a szülők, rokonok, a pedagógusok, a gyermekekkel kapcsolatban álló felnőttek, iskolatársak, barátok példái."^{9/} Mindez rendkívüli hatással van a kommunista erkölcsi tulajdonságok kialakításában.

Vizsgálódásunk erre a területre is kiterjedt. Itt azonban ismét felhasználjuk az érintett osztályokban az 1968/69. tanév elején e tárggyal kapcsolatos osztályfőnöki felmérő és elemző munkát. /Az adatok tehát az 5-6-7/A osztályok összlétszámára: 100 főre vonatkoznak!/ A kapott adatokat a 32.sz.táblázaton, a következő 63. oldalon mutatjuk be.

Nagyon kedvező, hogy a kérdezett 100 tanuló közül 82 szülőjét választja példaképül. A pedagógusokat 47-en juttatták a második helyre. Nagyon előkelő helyre kerültek a sportolók /véleményünk szerint erősen befolyásolták a szavazatok számát itt a mexikói olimpián elért magyar sport-sikerek!/, ugyanakkor a történelmi hősök és mások kevés szavazatot kaptak.

A gyermekek - amint látjuk - szeretik szüleiket, ragaszkodnak nevelőikhez. Ennek nem kis része van abban, hogy - amint azt már mondtuk - , jelenlegi vizs-

32.sz. táblázat

A tanuló választott példaképei	A tanuló szavazatai	A kérdezett tanuló százalé- kában	Az összes szavazatok szá- zalékában
S z ü l ő	82	82,0	36,3
N e v e l ő	47	47,0	20,8
Régi történelmi hős	12	12,0	5,3
Ujkori történelmi hős, mártir	10	10,0	4,4
S p o r t o l ó	28	28,0	12,4
S z i n é s z	16	16,0	7,1
I r ó	3	3,0	1,3
Egyéb művész	5	5,0	2,2
T u d ó s	6	6,0	2,7
F e l t a l á l ó	8	8,0	3,5
E g y é b	9	9,0	4,0
Ö s s z e s e n	226	100,0	100,0

gálataink szerint a szülők 93,8 %-a a gyermek véleményét is figyelembe veszi. A gyermekek ezért hálá-
sak. - A szülők és pedagógusok, a család és iskola
viszonylatában a családi beszélgetések azzal kama-
toznak, hogy az iskolában folyó oktató-nevelő és
irányító munka is napirendi téma a családok 73,1 ,
illetve 37,3 %-ában. Önkéntelenül Makarenko szavai
jutnak eszünkbe, aki ezt mondja: "...Mindehhez nem
kell nagyon sok idő, csak figyelem és érdeklődés a
gyermekeink élete iránt."^{10/}, s ez megtermi a maga
gyümölcsét.

A példakép-választásnak az eljövendő pályakere-
sésnél, vagy a pálya iránti érdeklődésnél is je-
lentősége van. Most azt a kérdést nézzük meg kö-
zelebbről, hogy a tanuló milyen pályát válasz-
tanak maguknak és a szülők milyen pályára szeret-
nék irányítani gyermekeiket. A múlt tanév eleji
- már említett - felmérés a tanuló érdeklő-
désére terjedt ki. Ezt most egybevetjük a szülők

által adott válaszokkal.

33.sz.táblázat

A választott pálya területe	A tanulók		A szülők	
	s z a v a z a t a i n a k		s z a v a z a t a i n a k	
	szá- ma	száza- léka	szá- ma	száza- léka
I p a r	49	49,0	39	48,8
Mezőgazdaság	6	6,0	3	3,7
Értelmiségi	40	40,0	35	43,8
E g y é b	5	5,0	3	3,7
Ö s s z e s e n	100	100,0	80	100,0

A tanév elején az volt a feladat a felmérés eredményeinek összesítése után, hogy a társadalmi szükséglet, az adottságok és képességek ismeretében kell a nevelő munkát végezni. Amint az adatokból látható, ennek már némi eredménye jelentkezett az értelmiségi pálya felé való eltolódásban. Az e téren végzendő feladatokat a szülőkkel való találkozások alkalmait is felhasználva kellett végrehajtani. Erre a szülőkben is megvan az igény. A most kérdezett 80 családból ugyanis 70 /87,5 %/ igényli, hogy az iskola tanácsokat, eligazításokat adjon a gyermek pályára irányításához. A szülők 12,5 %-a viszont más módot választ, jelenleg - úgy véljük "még" - nem igényel segítséget.

A jövőendő életpálya megválasztásában döntő jelentőségű a szülők azon magatartása, hogy miképpen foglalnak állást.

Korábbi adatainkból tudjuk, hogy a szülők a munkájukról és saját életükről keveset beszélnek. Pedig ez a példa erejével hat, hiszen a szülők 93,1 %-át érdekli munkája eredménye, és 74,5 %-a kezdeményez, új utakat keres a munka frontján.. Arról nem is szólva, hogy 69 /4.sz.táblázatban 73-4=69!/ szülő /85 %/ úgy nyilatkozott saját munkájáról, hogy az változatos.

Mindezeknek biztos ismeretében és tudatában arra kell

törekednünk, hogy a szülők, a családok körében végzett tudatformáló tevékenységünk e területre is célirányosan terjedjen ki, mert a tanulói személyiségre igen közvetlenül hatásos ösztönzést tudunk így biztosítani.

6.

A CSALÁDI NEVELÉS HATÁSÁNAK KONTROLLJA A GYERMEK

ISKOLAI MUNKÁJÁNAK ÉRTÉKELÉSÉBEN

Tudott és bizonyított tény, hogy az iskola és a család külön-külön nem képes arra, hogy ellássa az összes nevelési-oktatási feladatokat. S jóllehet a szülők jelentős része igen sok életbölcsessel rendelkezik - gyermekeik személyiségének alakításában nem nélkülözhetik az iskola-rendszer szervezett keretei között tervszerű céltudatossággal folyó oktató-nevelő munkát. A család egyedül képtelen a világot tágra nyílt szemekkel járó és látó új nemzedéket nevelni. Ehhez csak az iskolával együtt képes. Azaz: az iskola korszerűen megtervezett és szervezett oktató-nevelő munkáját - a felnövekvő új generáció, a jövő társadalma érdekében - elsősorban a családnak, a szülőknek kell elismerniök, támogatniuk.

Az iskolához tartozó szülőkkel az alapkérdésekben régóta egyetértünk. Igen kedvező jelenségnek tartjuk, hogy egyre több kérdésben fogunk közös nevezőre jutni. Az eddigiek során mind a gyakorlatból, tapasztalatból, mind pedig a többrendbéli írásos és szóbeli tájékozódásból nyert értesüléseink arra engednek következtetni, hogy megoldhatatlan ellentét, egyet nem értés nincs közöttünk. S mivel az egyes családok a társadalom szerves részei - úgy véljük - , sikerült az iskola és a társadalom közti jó kapcsolatot meg-

teremteni, s merjük állítani, hogy ebben erősen ható tényező a mi iskolánk.

A továbbiakban arról igyekszünk tájékozódni, vizsgálatainkat abból az aspektusból folytatjuk, hogy a vizsgált 80 családban folyó nevelés milyen kihatással jelentkezik a gyermek iskolai munkájára. Alapvető kérdésfeltevésünk problematikája ugyanis itt van, mert a családi és iskolai nevelés összhangjának követelménye eredményes nevelő munkánk egyik kulcskérdése.

Jelenlegi vizsgálódásaink azonban bármennyire is többoldalu tájékozódásra épülnek, mégsem tárhatják fel a probléma minden összefüggését. Ebből eredően bizonyára lesznek - mint ahogyan eddig is voltak - nyitott, megválaszolatlan kérdések. Ahhoz azonban feltétlenül hasznos és jó lesz a probléma-feltárás, hogy a sok konkrét tényanyag ismeretében a családi és iskolai nevelés jobb összhangjának megteremtése vonatkozásában egyet ismét előbbre lehet majd lépni.

A továbbiakban tehát a következő összefüggésekre keressük a választ: a tanulásra fordított és az otthoni szabad idő integráló hatása a tanuló tanulmányi eredményére; a tanulók tanítási időn kívüli iskolai munkája; a tanulmányi eredmény értékelése a család ható tényezőinek ismeretében.

A/ A tanulásra fordított és a szabad idő integráló hatása a tanulmányi eredményre

A probléma tárgyalásához több - már eddig is ismert adatot foglaltunk össze és egészítettünk ki, amelyet a 68. oldalon lévő 34.sz.táblázat tartalmaz.

In medias res: azt szoktuk mondani egy-egy tanulmányi időszak lezárásakor, hogy tanulóink tanulási fegyelme jó. Egy-egy ilyen értékelés során az iskolavezetés a számszerű adatok, az osztályfőnökök és szaktanárok jelentései mellett az óralátogatások, az általános- és szakfelügyelet írásos elem-

34.sz. táblázat

A tanulók száma	A tanulásra fordított idő otthon					Napközis tanuló száma	Összes tanulási idő naponta	Tanulókénti átlag	A családban töltött idő						Tanulókénti átlag	Szorgalmi átlag tanév végén	Munkamorál jele		
	0	1	2	3	4				5	6	1	2	3	4				5	6
27	5,0	6	11	8	1	1	15,0	76,0	2,8	6	9	1	1	4	64	2,4	5,0	+	
1	4,9	1	2	1	1	1	1,5	4,0	4,2	1	1	1	1	1	2	2,2	5,5	+	
2	4,8	1	3	1	1	1	1,5	5,5	2,7	1	1	1	1	1	5	3,3	4,5	+	
4	4,7	1	1	1	1	1	1,5	3,0	3,4	1	1	1	1	1	3	2,5	0,0	+	
1	4,6	1	1	1	1	1	1,5	1,0	1,0	1	1	1	1	1	2	2,2	5,0	+	
2	4,4	1	1	1	1	1	1,5	4,0	4,3	1	1	1	1	1	2	2,0	0,0	+	
1	4,3	1	1	1	1	1	1,5	10,0	2,5	1	1	1	1	1	13	2,2	5,0	+	
1	4,2	1	1	1	1	1	3,0	3,0	3,0	1	1	1	1	1	2	2,0	0,0	+	
4	4,1	1	1	1	1	1	1,5	9,0	4,2	1	1	1	1	1	5	2,5	0,0	+	
1	4,0	1	1	1	1	1	1,5	7,0	3,7	1	1	1	1	1	7	2,3	5,8	+	
1	3,9	1	1	1	1	1	1,5	12,0	3,0	1	1	1	1	1	11	2,3	3,1	+	
2	3,8	1	1	1	1	1	1,5	15,0	2,5	1	1	1	1	1	11	2,5	3,0	+	
2	3,7	1	1	1	1	1	1,5	18,0	2,2	1	1	1	1	1	19	3,3	1,0	+	
4	3,6	1	1	1	1	1	1,5	19,0	1,7	1	1	1	1	1	27	3,3	0,2	+	
2	3,5	1	1	1	1	1	1,5	12,0	2,0	1	1	1	1	1	11	3,3	0,0	+	
6	3,3	1	1	1	1	1	1,5	12,0	1,5	1	1	1	1	1	5	3,3	0,2	+	
8	3,2	1	1	1	1	1	1,5	12,0	1,2	1	1	1	1	1	2	3,3	0,0	+	
2	3,1	1	1	1	1	1	1,5	1,5	1,5	1	1	1	1	1	3	3,3	0,0	+	
1	0	1	1	1	1	1	1,5	1,5	1,5	1	1	1	1	1	5	3,3	0,0	+	
Összesen		1	19	35	15	6	46,5	224,5	2,8	8	24	23	20	4	1	232	2,9	3,7	

zéseit és az egyéb módon szerzett személyes impressziók képezik a végzett munka elemző értékelését. Kevesebb szer gondolunk azonban arra, hogy az eredmény, amelyről szó van a pedagógus munkáján kívül mennyi és mennyi vektor együttes hatásaként jelentkezett.

A 34. sz. táblázatunkban azt mutatjuk be, hogy a vizsgált 80 család 80 gyermeke az elmúlt - 1968/69. - tanév végén tanulmányi átlageredményeik alapján milyen időbeosztással él. S talán arra is kaphatunk választ, hogy a rendelkezésükre álló idővel adott-ságaiknak és képességeiknek megfelelően helyesen gazdálkodnak-e, s ez párosul-e szorgalmukkal.

Természetesen a mi szerény kereteink között nem tudunk minden részletre kiterjedően választ adni, de mégis reméljük tényanyagaink hasznosíthatóságát.

Feltűnően soknak látszik az ötös átlagu tanulók száma. Elmondjuk, hogy ez csak viszonylag látszik soknak. Az 1968-69. tanév végén a vizsgált iskolában osztályzatot kapott tanulók száma 520, amelynek 21,7 %-a /113 fő/ ötös tanulmányi átlagot ért el. De ide kívánczik egy részletesebb kimutatás is, amely tartalmazza a vizsgált három osztály eredményeit egyenként és összesítve is, majd csak a vizsgálati anyag, a 80 tanuló elért szintjét, végül pedig az egész iskola idevonatkozó adatait. Ezt a kimutatást a 35.sz. táblázat tartalmazza a 70. oldalon.

Külön a 3. számú melléklet az iskola tanulóinak tanulmányi eredményét dokumentálja grafikonra dolgozva visszamenőleg az elmúlt 15 tanévre.

A 35. sz. táblázat adatait most és itt nem elemezzük, csupán bemutatásra szántuk.

A 34. sz. táblázat adatai a következőket mutatják: 49 tanuló átlag-eredménye 3,7 - 5,0 között van. Az alsó határ az iskola év végi tanulmányi eredményének átlaga. - A többi 31 tanuló közül - mint tudjuk -

35.sz. táblázat

Megnevezés	Magatartási átlag	Szorgalmi átlag	Tanulmányi átlag	Bukott tanulók százaléka	Ötös átlag	Lét- ^{x/} szám
5-a o.	4,5	4,2	4,1	2,8	40,0	35
6-a o.	4,2	4,3	3,9	-	25,0	28
7-a o.	4,5	4,0	3,8	2,7	24,3	37
A három osztály együtt	4,4	4,1	3,9	2,5	30,0	100
A vizsgálá- ti anyag adatai	4,0	3,7	3,6	1,2	33,7	80
Az iskola	4,2	3,6	3,7	6,1	21,7	529

x/ A létszámadatok az osztályozatlanul maradt tanulókat is magában foglalja.

egy mulasztásai miatt nem volt elbirálható, míg mások több szabad idő biztosításával igyekeznek magukat a munka alól kivonni. Ennek bizonyítására álljon itt az alábbi néhány adat:

36.sz. táblázat

A tanuló száma	Tanulmányi átlag ér- tékek	Tanulásra fordított idő össze- sen	fordított idő átlag- ban	Szabad idő össze- sen	idő átlag- ban	A cso- port morális jele
49	5,0-3,7	141	2,9	126	2,5	+
31	3,6-0	83,5	2,7	106	3,4	-

Ezek az adatok bár általában igazak és egyértelműen igazolják előbbi állításunkat, azonban nem lehet kétséges, hogy vannak egyedi esetek, melyek elbirálása egyedi alapkoncepció alapján lehetséges csak. Először tehát vegyük szemügyre az egyes tanulókat. A 3,7 tanulmányi átlag felett az egyedek közül 4 pozitív, 2 negatív állásfoglalásu, míg a 3,6 alatt 2:2 az arány. - Az egyes tanulócsoportok vizsgálatánál úgy véljük, hogy míg a 34.sz. táblázatban a

3,7 tanulmányi átlag felett lévő tanulók közül összességében 39 tanuló pozitív állásfoglalásával szemben csak 10 tanuló viszonyul negatívan a tanuláshoz, addig a 3,6 átlag alattiak közül a 9 pozitívval szemben 22 tanuló nem szorgalmas. /A munkához való viszony morális jelét úgy határoztuk meg, hogy a tanulásra fordított idő mennyiségét szembeállítottuk a szabad idővel. Amennyiben a szabad idő átlaga kevesebb volt, az esetben pozitív jelet alkalmaztunk./

Az elmondottak igazolására kiragadunk néhány tanulót, akikről a következőkben elmondjuk személyiségrajzukat /tanulmányi átlagaik szerint 1,0; 3,3; 4,3 és 4,6/.

P.F.: Egészséges szervezetű, jól fejlett, zömök termetű. Idegrendszere működésére a túlfeszítettség jellemző. Érzékszervei épek.

Kisgyermek korában paralizises betegségben szenvedett. Jelenleg az 5. osztályba jár.

Figyelme szétszórt, nem a lényegre figyel. Emlékezete gyenge, gondolkodása mechanikus. Fellépése agresszív, cselekvései meggondolatlanok. Munkához, tanuláshoz való viszonya rossz. Társaival, nevelőivel szemben gátlástalan. Képességei gyengék, jellemét az agresszivitás, durvaság, szertelenség, felelőtlenység jelzi.

Családi környezete rendezetlen. Mindkét szülője dolgozik, havi jövedelmük 2500 Ft. A szülők egyetlen gyermekük gondozását is alig-alig látják el. Mindkét szülő iszákos. A gyermek iskolán kívüli idejét az utcán tölti. Tanulósarok és napirend a gyermek számára otthon nincs. A szülők az otthoni napi egy órai tanulási időt is sokallják. Otthon divat a testi fenytés, amit gyakran alkalmaznak is a szülők. A házi munkában csak alkalomszerűen kap feladatot. A család ügyeinek, problémáinak megbeszélésébe a szülők a gyermeket nem vonják be.

Tanév végi eredménye: magatartás	2
szorgalom	2
tanulmányi átlag	1,0

T.Zs.: Alacsony növésű, erős, egészséges, fejlett gyermek. Idegrendszerének működése gátlásos. Érzékszervei épek, normálisan működnek. A hetedik osztályt végezte el.

Figyelmét nem tudja koncentrálni, megfigyelései ennélfogva felületesek. Gondolkodása gyors, de nem pontos. Cselekedetei meggondolatlanok. Dacos és önfejű. Képességeinek kibontakoztatásához türelem szükséges.

Családi környezete rendezetlen, egyszobás lakásban hatan laknak. A gyermek a konyhában tanul otthoni napirend szerint. A szülők alacsonyfoku iskolázatlansága miatt általában nagyobb testvérei ellenőrzik tanulását. Otthon 3 órán át készíti feladatait, 6 óra szabad idejében a házi munka végzésében segít, tv-t néz és sportol /kosarazik/. A szülők sokallják a 3 órás otthoni tanulási időt, mi viszont soknak ítéljük a 6 órás szabad időt. Az otthon kialakított napirend nem reális. A család közös problémáinak megbeszélésébe - így a pénzügyek intézésébe - a szülők nem vonják be a gyermeket.

Tanév végi eredménye: magatartás 4
szorgalom 4
tanulmányi átlag 3,3

Sz.B.: Jól fejlett, igen erős, egészséges szervezetű gyermek. Idegrendszere kiegyensúlyozott, érzékszervei épek.

Megfigyelései pontosak, gondolkodása gyors és logikus. Megnyilatkozásai a közösség számára is kedvezőek, példamutatóak. Emlékezete jó, akarata erős. Érdeklődése több irányú, de főként a földrajz és a biológia iránt mutat vonzódást.

Osztályközösségében társai szeretik, többen követik egyúttérző, melegszívű, közvetlen magatartása miatt. Környezetében mindig talál tennivalót, s társait is biztatja a jóra. Bajtársias, tisztelettudó.

Családi környezete rendezett, kulturált, tiszta. Két-szobás - új építésű - családi házukban két nagyszülő, két szülő és a gyermek él együtt. A nagyszülők aktív részesei a gyermek nevelésével járó családbéli feladatoknak. Sokat törődnek a szülők a gyermek világnézetének, politikai állásfoglalásainak formálásával. A család az iskola javaslatára napirendbe foglalta a gyermek kötelességeit, s ezt rendszeresen ellenőrzik. Otthon egy óra alatt készíti el iskolai feladatait /a szülők szerint is kevés!/, és két óra szabad idejét a maga javára, érdeklődési körének megfelelően tölti meg tartalommal.

Tanév végi eredménye: magatartás 4
szorgalom 4
tanulmányi átlag 4,3

Sz.L.: Testileg jól fejlett, erős gyermek. Gyomorsav-túltengése miatt gyakran panaszskodik. Megfázásra érzékeny, füle ilyenkor begyullad. Idegrendszeri működése kiegyensúlyozott.

Figyelme megosztott, emlékezete igen jó, könnyen tanul. Megfigyelése pontos, lényegre mutató, gondolkodása logikus. Öszinte, tisztelettudó, határozott. Osztályközösségében /6.o./ készséggel segít a gyengébbeknek. Világnézeti, politikai állásfoglalása olykor meglepően pozitív. Jó képességű, természetes adottságokkal rendelkező tanuló.

Családi környezete rendezett, tiszta. Anyja nem dolgozik, apja önálló iparos. A szülők - bár gyermekükkel szemben elfogultak - rendszeres és pozitív irányú kapcsolatot tartanak az iskolával. Megfelelő tanulósarokban, otthoni napirend szerint napi átlagban 3 órán át tanul. Szabad ideje is ennyi, amelyet elsősorban olvasással tölt el.

Tanév végi eredménye: magatartás	5
szorgalom	5
tanulmányi átlag	4,6

Az elmondottak szerint az látszik igazoltnak, hogy e területen, vagyis a tanulásra fordított és a szabad idő vonatkozásában nagy a szóródás. E két tényezőn kívül más vektorok is alaposan befolyásolják a tanulmányi eredmény alakulását, így tehát valamiféle mérőszám megállapítása érdekében tett kísérletnek itt nem lenne meg a kívánt eredménye. Ezért erre mi nem is törekedtünk.

A 34.sz. táblázat adataiból az otthoni szabad idő, a tanulásra fordított napi átlag idő és a tanulmányi eredmény egymáshoz való viszonyának szemléltetésére - az előbb elmondottakkal kapcsolatosan - grafikont készítettünk, amelyet a 4. sz. melléklet mutat be.

A-nélkül, hogy merész és nem eléggé megalapozott konzekvenciát vonnánk le, bemutatjuk a vizsgált tanulók iskolai eredményeit a családok összjövedelmének korábbról már ismert beosztása szerint az 5.sz.mellékleten, grafikon-szerű ábrázolásban.

Annyit azonban mégis elmondunk - a kidolgozás teljességére való törekvés igénye nélkül - , hogy a 6.sz. táblázat adatainak értékelése során már utaltunk rá, hogy a család jövedelmével való "részben"-i elégedettség lényegében nemleges választ jelent. Ha visszatekintünk, akkor azt látjuk, hogy az 1201-2000 közötti 13 családból 9 úgy véli, hogy kevés a havi 455 Ft-os átlag-jövedelem - joggal. Ha azt vizsgáljuk alaposan, hogy az e kategóriába tartozók milyen foku iskolai végzettséggel rendel-

keznek, és milyen pályát választanak ha előlről kezdenék, akkor eljutottunk ahhoz a lényeges megállapításhoz, hogy a tanulók otthoni tanulmányi munkájához egyik nagyon hatásos tényezőként jelentkezik a "kedvcsinálás apropója" a szülők, a család részéről - minden egyéb feltétel optimális biztosítása mellett.

"Agrell az emocionalitás motiváló szerepét hangsúlyozva utal a tanulási helyzetre: 'Kell hogy legyen - írja - egy bizonyos kedvet keltő és ezt hangsúlyozó összefüggés a tanulási helyzet és a megtanulandó anyag között; ezenkívül az egész környezet is barátságos kell hogy legyen.'¹¹/ Nagyon igaz!

Az említett kategóriába tartozó családokról és vele párhuzamosan a 3501-4000 Ft-os kategóriába tartozó családokról eddigi feltárt adataink birtokában egy újabb grafikont készítettünk, amelyet a 5.sz. mellékleten bemutatunk. E két kategóriába tartozó családok száma csaknem azonos, a tanulók eredményei viszont nem egyenletes értékrendet mutatnak. A bemutatás csupán tájékozódás és nem következtetések megállapítását célozza. Olyan gondolatébresztő apropónak szántuk, amely a különböző vektorok találkozási pontjainak jobb, biztosabb feltáráshoz nyújthat alapot.

B/ A tanulók tanítási időn kívüli iskolai tevékenysége, és annak eredményei

Az iskolának amellet, hogy a maga sajátos rendszerében a Tanterv és Utasítás szellemében végzi az ismeretnyújtás korántsem könnyű feladatát, arra is kell gondolnia, hogy a tanulók a tanítási időn kívül megtalálják a fejlettségüknek, érdeklődési körüknek megfelelő szórakozást, a szabad idő irányított felhasználását.

Iskolánkban ennek a munkának irányítója, szervező-

je az uttörőmozgalom. Lássuk, miként vélekednek a szülők arról, hogy szívesen engedik-e gyermekeiket ezekre a foglalkozásokra. A kapott adatokból szinte egyértelműen látszik az igenlő válasz, ugyanis 75 család /93,8 %/ helyeslésével szemben mindössze 5 család /6,2 %/ nem engedi szívesen gyermekét az iskola délutáni foglalkozásaira. Ugy látjuk, hogy ez egyben állásfoglalás is a család és az iskola kapcsolatában az iskola javára. Az 5 család nemleges válaszána okát nem kutattuk, de ennyi negatív jelenség még elfogadhatónak látszik, természetesen azzal a megfontolással, hogy szó nélkül - alkalomadtán - nem lehet mellette elmenni s keresni kell a szülőktől a magyarázatot.

Némileg kedvezőbb választ kaptunk arra, hogy a szülők hogyan fogadják az iskola társadalmi munkát szervező tevékenységét. Erre 95 %-os az "igen", míg csak 4 családtól /5,0 %/ kaptunk nemleges választ. Ezzel kapcsolatos állásfoglalásunk megegyezik előző véleményünkkel: igen megnyugtató a szülők felfogása.

Ezekután lássuk, hogy melyek azok a rendezvények, amelyek a tanulók számára művelődési, kulturális igénykielégítést, szórakozási és szereplési lehetőséget biztosítanak.

A kulturális tevékenység során a gyermekek közelebb kerülnek a valósághoz, a valóság esztétikumához. Az aktív munka élményei mélyebbek, tartósabbak és gazdagabbak, s ez mind hozzájárul a személyiség-jegyek kedvező alakulásához.

Mint mondtuk: a családok 93,8 %-a helyesli a gyermekek délutáni foglalkoztatását. Meg kell mondanunk, hogy itt - időben - nemcsak délutáni programról van szó, hanem minden olyan rendezvényről, amely a tanítási időn kívül kerül lebonyolításra.

Szinte hagyományrendszer alakult ki iskolánkban egy-egy ünnepélyre, évfordulóra való felkészülés és azok megrendezése során. A tanévnyitó értekezleten minden pedagógus megtudja az iskola munkatervéből, hogy a nevelő munkának e területén milyen feladatok hárulnak rá az év folyamán. Megismerik a tanév főbb célkitűzései mellett az iskola sajátos programját is, amely egy-egy központi gondolat köré csoportosul. Mivel huzamosabb idő óta ez a kialakult rend, a végrehajtás tekintetében mindenki a maga helyén és időben tevékenykedik. S ez így van rendjén. Hosszu évek óta például hagyomány-számba megy, hogy az alsó tagozatos olvasószavalóversenyt március 15-e, s a felső tagozatos prózamondó- és szavalóversenyt április 4-e tiszteletére rendezzük meg. Ezzel párhuzamosan kerül sor az uttörők kulturális szemléjére való felkészítésre is a különféle szakágakban.

Az iskolai és az uttörőcsapat ünnepélyeiken² elsősorban azok a tehetséges tanulók szerepelnek, akik az előbbi rendezvényeken szép teljesítményt mutattak. A kötelező iskolai megemlékezéseken kívül igen alkalmasak voltak erre az elmúlt években azok az uttörőcsapat-ünnepélyek, amelyeket a nagy évfordulók alkalmából rendeztünk, s amelyeken a csapatokat patronáló KISz, a csapatzászlókat adományozó társadalmi-politikai-karhatalmi szervek s az iskolát patronáló üzemek képviselői is résztvettek.

Az iskola zártságának feloldása természetesen nem ebben kulminál, de a jelenlévő felnőttekben, szülőkben felhalmozódott érzelmi telítettség - amelyet egy-egy ünnepély politikai-esztétikai tartalma nyújtott a formaságokon túl - domináló jelleggel hatott a már említett 93,8 %-os szavazásnál. Több alkalommal megtörtént, hogy a szereplő gárdát az üzemek meghívták saját - azonos tartalmu - rendezvényeikre, ahol az iskola növendékei nem elsősorban saját szüleik előtt szerepeltek. - Ugy véljük, hogy az iskola és a társadalom kapcsolata ebben a vonat-

kozásban igen jó úton halad.

Más dolog, hogy az iskolán belül rendezett versenyeket a szülői munkaközösséggel együttműködésben szervezzük, amelynek szintén megvan a maga sajátos rendje a program meghirdetésétől egészen a szereplésben megkívánt szintben nyújtott teljesítmény elismeréséig. Mindenféle iskola keretein belül megrendezett verseny első három helyezettje számára, valamint a tanév végén a minden tantárgyból ötös átlagot elért tanulók részére a szülői munkaközösség könyvjutalmat biztosít. Erre a célra évek óta - tanévenként - mintegy 2000 Ft értékű könyvet ad át a tanulóknak elismerésként egy-egy iskolai ünnepély alkalmával a nyilvánosság előtt a SzM képviselője.

Az iskolán kívüli rendezvények közül most az uttörők kulturális seregszemléje városi versenyein való szereplésről is szólnak, **Ezen** verseny bírálóbizottságábanneves szakemberek /író, tankönyvíró, megyei szakfelügyelő, stb./ munkájára tart igényt a rendező bizottság. Ez a biztosítéka annak, hogy a követelmény állandóan emelkedik s vele párhuzamosan általában csökken a kiadásra kerülő arany-ezüst-bronz szintű értékelések száma. Tanulóink ezen a városi szintű versenyen is helytállásukat bizonyították, amelyről az utóbbi öt tanévben elért helyezések, eredmények számát és szintjét az alábbi táblázatban mutatjuk be.

37.sz.táblázat

T a n é v	Arany	Ezüst	Bronz
	s	z	i n t
1964-65	2	3	8
1965-66	5	9	8
1966-67	8	6	4
1967-68	7	17	5
1968-69	8	10	6

A kulturális program mellé soroljuk a s p o r t -
ban nyújtott teljesítményeket, eredményeket is. E
területen az elmúlt hat évben a következő helyezé-
seket érték el tanulóink:

38.sz.táblázat

T a n é v	Városi Megyei Országos								
	szintű versenyek								
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
	helyezéseinek száma								
1963-64	6	1							
1964-65	7	6	4			1			
1965-66	7	6	3						
1966-67	6	2	2	2	1	1		1	
1967-68	9	9	10	3	1		1	1	1
1968-69	24	7	12	5	2	1	1	1	1

A táblázat adatai a befektetett nevelő munkával
kapcsolatos egyenes arányú növekedést mutatják az
elért helyezések számának emelkedésében, amely ne-
velő munka végső soron a tanulók személyiség
jegyeinek kedvező alakulásában konkretizálódott.

Mindezeket az eredményeket azonban nem lehetett
volna elérni csak a pedagógusok és a tanulók egyet-
értésével. Szükséges és elengedhetetlenül fontos
volt, hogy a szülők is egyetértsenek mindazokon a
foglalkozásokon való részvétellel, amelyek előse-
gítették a fenti sikereket. Ezek az eredmények a
szülőkben és általuk - az iskolában végzett oktató-
nevelő munka elismerését jelentik. S erre büszkéek is
a szülők.

Az uttörőcsapatok programja a tanulók szórakozásáról
is gondoskodik. Szervezi a raj- és csapat klubdél-
utánokat, ahol a tréfás játékokban való részvétel
mellett a táncolásra is van lehetőség. Szívesen lá-
togatott alkalmak ezek a gyermekek részéről, sokan

eljönnek az iskola volt tanítványai közül is. A szülők is kiveszik részüket a munkából és maguk is együtt szórakoznak gyermekeikkel. Merjük hinni, hogy az ilyen alkalmak jó lehetőséget adnak a szülők számára ahhoz, hogy az azonos korúak társaságában önfeledten szórakozó gyermeküket egy egészen más oldalról figyelhessék, ismerhessék meg. S mindez akkor kamatozik jól, ha a személyiség kedvező vonásaihoz kapunk újabb **erényeket**, **adalekokat**, melyeket a családban folyó nevelésben is fel lehet használni a pedagógus irányításával.

Igen nagy jelentőséget tulajdonítunk a **m u n - k á r a n e v e l é s b e n** a tanulók önként vállalt segítőkézségének, az aktivitásnak.

A társadalmi munkák szervezése iskolánkban két irányban halad. Az egyik a város szépítésében vállalt munka, a másik pedig az iskola javára, hasznára végzett **társadalmi** segítség. Rubinstein mondja egy helyen, hogy "... az embernek minden cselekvése... az embernek a környezetéhez való meghatározott viszonyát fejezi ki."^{12/}

1967-ben az iskola uttörőcsapata a számára kijelölt városi közparkokat gondozta; ápolta az iskola körzetében három utcára terjedő parkszegélyt, és külterületen fásítottak. E munkával mintegy 200 munkaórát töltöttek el.

1968-ban az iskola bővítése céljából vásárolt szomszéd lakóépület oktatási célokra használhatóvá tétele érdekében az uttörők mintegy 1120 munkaóra alatt 8100 Ft értékben épületet bontottak, téglát tisztítottak, talajt egyengettek és más olyan feladatot végeztek, melyek fizikai erejük fejlettsége szintjének megfelel /pl.: a belső szakmunkák elvégzése utáni takarítás, ajtók, ablakok festése, stb./.

Ugyancsak ez évben a városi tanács határozata alapján megépítendő Ifjusági Park kialakításában

vettek részt tanulóink. Munkájuk értéke mintegy 5000 forint. És ismét gondozták, ápolták az előző évben számukra kijelölt parkokat.

1969-ben egyik legjelentősebb társadalmi munka a harcoló vietnámi nép megsegítésére szervezett konzervgyári műszak. A munka értékének elismeréseként az üzemtől érkezett hivatalos levelet bemutatjuk: "Ezúton is köszönetünket fejezzük ki az iskola tantestületének, továbbá tanulóinak a vietnámi nép megsegítésére végzett munkájukért és közöljük, hogy munkájuk értéke 2031 Ft összeget tett ki, melyet rendeltetési helyére továbbítottunk."^{13/}

Ugyancsak a konzervgyárban dolgozott vasárnapi műszakban több osztályunk, hogy az iskola jövő évi centenáriumának kiadásaihoz a saját munkájukkal ők is szerény pénzügyi alapot biztosítsanak. E munka értéke 6110 Ft.

Az Ifjusági Park építése, szépítése is befejeződött, amelyhez a 155 ezer forint összértékű társadalmi munkából tanulóink mintegy 30 ezer forint értékű 3000 munkaórával járultak hozzá. Az elismerő sorokat, melyeket a városi tanács művelődésügyi osztálya küldött, bemutatjuk: "Köszönetet mondok azon nevelőknek, akik e hosszú idő alatt türelmesen irányították az ifjúságot és azon voltak, hogy minél szebbé tegyék városunk azon részét, mely az ifjúság sokoldalu nevelésének egyik bázisa lett. Köszönet illeti a tanulóifjúságot, mert az ő munkájuk nélkül az Ifjusági Park nem készülhetett volna el."^{14/}

Az elmondottak alapján úgy véljük, hogy tanulóink szabad idejének szórakozással, kulturával és munkával való kitöltésében az iskola az ifjusági szervezettel egyetértésben igyekezett az adott lehetőségeket jól kihasználni. A szülők pedig, amint láttuk, utólag is helyesen foglaltak állást, amikor a közös-

ségi sikerélmények gazdagsága mellett adták le szavazataikat. A 95,0 %-os "igen" éppen ezért is nagyon kedvező alap a család és iskola kapcsolatainak egységes nevelési eljárásainak, pedagógiaileg helyes elveinek leméréséhez.

7.

AZ ISKOLA SZEREPE A SZÜLŐK KÖRÉBEN VÉGZETT PEDAGÓGIAI

PROPAGANDA MUNKÁBAN A CSALÁDOKKAL VALÓ SZERVES

EGYÜTTMŰKÖDÉS ÉRDEKÉBEN

A bevezetőben hangsúlyoztuk, hogy a családi nevelésnek is tervszerűnek és céltudatosnak kell lennie, amihez viszont az iskolának kell messzemenő segítséget nyújtania. A segítségnyújtás pedig nem más, mint tervszerű és céltudatos hivataltalossági tevékenység, melyet az iskola hivataltalossági nevelői, pedagógusai végeznek, amihez meg kell tervezni és találni a legmegfeleltőbb érintkezési formát.

Véleményünk szerint a különböző irodalmakban felsorolt formákat itt összevetjük, és bizonyos logikai sorrendet is megkisérelünk felállítani. A jól ismert találkozási formákat mi két csoportba soroljuk:

- A/ Közvetett mód: a/ ellenőrzőkönyv
 b/ szülőkhez intézett levél
 c/ nyílt nap;
- B/ Közvetlen mód: a/ szülői értekezletek
 b/ családlátogatás
 c/ választmányi gyűlés
 d/ nevelők fogadó órái
 e/ szülők pedagógiai képzése
 f/ egyéb alkalmak.

A/ A családban folyó nevelés irányításának közvetett módjai

Amikor a közvetett kifejezést használjuk, arra gondolunk, hogy az idesorolt érintkezési formák lényegében nem időhöz kötöttek és témájuk, tárgyuk általában és a mi iskolai gyakorlatunkban a spontán aktualitásból fakadnak.

a/ Az ellenőrző könyvnek az erkölcsi nevelésben kétes jelentőséget tulajdonít Korein Andor, amikor annak használatát elemzi ^{15/}. Nem szólunk itt arról, hogy mind küllemében, mind pedig belső elrendezésében a jelenleg használatos ellenőrző könyv igen sok szerkesztési, tartalmi kívánnivalót hagy maga után. Inkább arról szólunk, hogy a mi gyakorlatunkban milyen szerepe, jelentősége van az ellenőrző könyv használatának. Iskolai munkatervünk ezt így rögzíti: "A tanulók magatartásáról, haladásáról a szülőket rendszeresen tájékoztatjuk, az ellenőrző könyvet használjuk." ^{16/}

Abból az alapállásból indultunk ki, hogy az ellenőrző könyv - mint eszköz - fontos adminisztratív dokumentum és annak megbecsülésére, mindennapos használatára kell nevelnünk a tanulókat. Kialakult rend, hogy a padsor felelősök naponta összeszedik, a nevelői asztalra helyezik, tanítás végeztével pedig kiosztják az ellenőrzőket. Ezzel lényegében arra kényszerítjük a tanulókat, hogy naponta magukkal hozzák az iskolába, de természetesen továbbra is problémát jelent, ha valaki ott-hon felejtette, esetleg elvesztette ellenőrzőjét. A gyakorlat a továbbiakban az, hogy az egyes feleletek érdemjegyeit a nevelők beírják s kézjeggyel látják el. Ha azonban ezt a pedagógusok végzik, mondani sem kell, hogy e munka mennyi értékes időt rabol el a tanítási órákból. Az egyéb bejegy-

zéseket a 18-32. oldalon az óráközi szünetekben végezzük el.

Külön tanulmányt lehetne azonban nálunk is arról írni, hogy valóban helytálló, sőt ezen túlmenően a tanulóra motiváló hatással jelentkező bejegyzések kerülnek-e e könyvecskébe. Azt mindenesetre megállapíthattuk az eddigiek során, hogy az ellenőrző könyv használata nagyon egyoldalú. Tapasztalataink szerint a szülők csak nagy ritkán használják, szinte csak az aláírás - mint tudomásulvétel - erejéig veszik kézbe, ha a tanulók nekik kérés nélkül egyáltalán bemutatják. Ugyanis sok gondot okoz éppen a szülők visszajelzéseinek számbavétele, ellenőrzése. A gyermek felelősségére vonása természetes az esetben az iskola részéről, ha ellenőrzőjét nem mutatta be, nem iratta alá otthon.

Véleményünk szerint a család, a szülők nevelésében, nevelési eljárásainak alakításában, fejlesztésében megközelítően sincs olyan szerepe, jelentősége az ellenőrző könyv tulajdonképpeni használatának, mint azt kívánni lehetne. A családban folyó nevelés irányításának pedig erre is ki kell terjednie, hiszen a gyermek személyisége formálásának - ha nem is döntő, de - lényeges eszközeként tartjuk számon az ellenőrző könyvet. Hiszen a szülők egy része - és ebben biztosak lehetünk - nem is ismeri a könyvecske belső elrendezését; mert ha ismerné, akkor például a mulasztások szülői igazolását nem külön "cédulán", sok-sok magyarázattal küldenék el az iskolába, hanem a megfelelő helyre, az ellenőrző könyvbe jegyeznék be a szülő által még elfogadható igazolásokat. De ugyanakkor örömünkre szolgálna, ha pl. a 26.sz. táblázatban bemutatott értelm-érzelmi megnyilatkozások írásos formát öltenének a szülők részéről. Természetesen nem arra gondolunk, hogy a szülő azt közölje: milyen "ráadást"

adott gyermekének, hanem egyetértő, helyeslő, esetleg gyermekével szemben méltatlankodó álláspontját írná meg. Nagyon kevés azon szülők száma, akik ezt napjainkban megteszik.

Tehát az ellenőrző könyv az iskola és a család között fontos közvetett érintkezési lehetőség, de nem eléggé tudatosan használt, és nem eléggé kiaknázott a nevelőhatása.

b/ A szülőkhez intézett hivatalos leveleket is, mint a családdal való érintkezés közvetett, adminisztratív formáját tartjuk számon. Nem lényegtelen forma ez, véleményünk szerint időnként szükség is van rá. Gyakorlatunkban ez a következőképpen alakult:

Hasznosnak ítéljük, ha a tanév elején minden család megkapja a tanulók iskolai h á z i r e n d-jét, melyet a SzM, az ifjúsági szervezet hivatott képviselői és az iskolavezetés által ezzel megbízott nevelők állítanak össze. A szülő ezáltal lényegében tudomásul veszi az iskolában kialakult szokásrendet, melynek ismeretében gyermekét a szabályok megtartására ösztönzi.

Külön is nagy jelentőséget tulajdonítunk annak, hogy az iskolai n a p k ö z i o t t h o n rendjéről tájékoztassuk a szülőket. A 2.sz.mellékleten már bemutattunk egy ilyen levelet ^{17/}. A gyakorlatban ennek a levélnek hatása volt. A 20.sz. táblázat adatainak elemzését kiegészítve igazoltnak vehetjük a levélben kért otthoni segítség, ellenőrzés munkájának teljesítését.

Hasonlóan levelet írtunk azon tanulók szüleinek, akik az iskolai félévben e l é g t e l e n r e n d ü e k lettek. A levelet a 7.sz.mellékleten idézzük. Az eredményről megállapíthatjuk, hogy az igen jó, tehát törekvésünk sikeres volt. Például az 1967/68. tanévben félévkor az iskola

tanulmányi eredménye 3,4 volt, s a tanulók 11,3 %-a bukott. Év végén az iskola tanulmányi átlaga 3,6-ra emelkedett, míg a bukási százalék 6,2-re csökkent. Tapasztalataink azonban azt igazolják, hogy a család és iskola közötti kapcsolatteremtésnek ez a módja a következő - most elmúlt - tanévben is éreztette hatását.

Az itt említett levél - mint hivatalos irat - kiegészítéseként külön is kértük a veszélyeztetett tanulók szüleit, hogy "az eredmény javítása, a többször előforduló problémák megoldása érdekében javasoljuk, hogy a tanuló napközi otthoni elhelyezést nyerjen. Ennek lebonyolítása érdekében kérjük, hogy az iskolát személyesen felkeresni sziveskedjék."^{18/}

E levélnek különösen nagy hatása ugyan nem lett, de elértük, hogy 14 tanuló közül 3 /21,4 %/ napközis lett, többen pedig a napközis korrepetálási alkalmakra jártak el. Tanulmányi eredményük javult.

c/ A vizsgált iskolában tanévenként egy alkalommal n y i l t n a p o n szerezhethetnek a szülők tapasztalatokat az alsó tagozati osztályokban folyó oktató-nevelő munkáról, a gyermekek iskolai életéről. A nyílt nap alkalmas arra, hogy a szülő szemlélődjön az iskolában támasztott követelményekről, hogy lássa gyermekét olyan közegben szerepelni, megnyilatkozni, amely egy egészen más oldalról ismerteti meg a gyermek tulajdonságaival. A nyílt nap ennyiben közvetett érintkezési mód. De ugyanakkor közvetlen kapcsolatteremtésre is van lehetőség, hiszen részben az óráközi szünetekben, részben a tanítás befejezése után mód van a hallottak és látottak összegezésére, a tapasztalatok megbeszélésére. Iskolánk életének igen kedves színfoltja a nyílt nap: szülők, pedagógusok és a tanulók találkozása.

Az itt felsorolt közvetett érintkezési formák csak részei a család és iskola kapcsolatának. Véleményünk szerint azonban nem elhanyagolhatóak, feltétlenül szükség van rájuk, s időnként igen jó szolgálatot tehetnek ahhoz, hogy a figyelmet egy-egy központi kérdésre, problémára irányítsák.

B/ A családi nevelés irányításának közvetlen módjai

Az iskola és a család kapcsolatában a legfontosabb és leghatásosabb érintkezési mód a személyes kapcsolatteremtés. Széles skálán mozgó átfogó irodalma van ennek, és értékelése is számottevő mennyiségű és minőségű anyagot ölel fel. Tartalmát tekintve azonban a közvetlen érintkezési mód a leglényegesebb, hiszen az élő beszélgetés ébren tartja a figyelmet, felkelti az érdeklődést és fejleszti az emlékezést és a gondolkodást a családban is. Ugyanakkor módot ad vitatkozásra, vélemény cserére és alkotó módon nyílik arra lehetőség, hogy a tudatot formáljuk.

A családdal való érintkezés közvetlen módjairól - iskolánk gyakorlata alapján szerzett tapasztalatok szerint - a következőket mondjuk el.

a/ A szülői értekezleteknek - célját, feladatát tekintve - háromféle típusát különböztetjük meg, melyek időrendben követik, vagy követhetik egymást. Ezek a következők:

- az 1. osztályos tanulók szülői értekezlete;
- osztály szülői értekezletek;
- összevont szülői értekezletek.

Az 1. osztályba lépő tanulók szülői részére a második, vagy harmadik tanítási napon tartjuk fontosnak az értekezlet összehívását. A szülők - hosszú évek óta tapasztaljuk - nagyon szívesen eljönnek, alig volt tanév, amikor ezeken az össze-

jövedeleken ne jelent volna meg minden szülő.

Miért tartjuk fontosnak ezeket az értekezleteket? - Azért, mert a gyermek "új otthon"-ba költözik. Szoktuk mondani, hogy az iskola a gyermek második otthona. És ez így igaz, mivel a gyermek idejének legnagyobb részét a család után az iskolában tölti. - Ez alkalommal közöljük a szülőkkel az iskola nevelési célkitűzéseit, s mindazokat a követendő eljárásokat, amelyek a gyermek személyiségének fejlesztésében lényeges szerepet töltenek be. Ismertetjük kialakult hagyomány-rendszereinket, határozottan közöljük kommunista nevelésünk célkitűzéseit, s a szülőktől elvárható, de következetesen megkívánt - a családi életben gyakorolt - nevelési elvek egyértelműségét. Ezen az első szülői értekezleten mondjuk el a szülőknek azt is: hogyan segítsék át gyermekeiket a pillanatnyi nehézségeken, s miként nyujtsanak segítő kezet az elsős gyermekek tanulási feladatainak elvégzésében.

Mi sem természetesebb annál, mint a kiindulási alapot szilárd talajra helyezni, minthogy a szülő, a család ebben a korban a legfogékonyabb az új iránt /bár mindig így lenne!/. Természetesen szóba jön a gyermek iskolábalépésével kapcsolatosan a nevelőben kialakult első érzelmi benyomások tapasztatos, de ugyanakkor meggyőző közlése is. Rendkívül nagy jelentőséggel bír, ha a szülő érzi, hogy gyermeke kapcsolódik új környezetéhez; a tervszerűen hangulatossá, kellemessé tett légkörhöz, a környezetében élő személyekhez: osztálytársaihoz, tanítójához, s őket az első tanítási órákon meglátogató iskolavezetőkhez. A szülőknek is szükségük van sikerélményekre.

Ezek az értekezletek a mi iskolánkban nagyon

őszinték, bizalom-ébresztők, határozott hangulatúak és tekintélyt sugárzóak.

A tanév folyamán az első osztály szülői értekezletet szeptember közepén tartjuk a Rendtartás előirásai és munkatervünk alapján. Ezeknek az értekezleteknek általában két napirendi pontja van. Az egyik az első hetek eredményeinek, problémáinak, a tapasztalatoknak a közlése, s az osztályközösség elé kitűzött feladatok ismertetése. Kartársainkat ennek az értekezletnek a vezetésére felkészítjük és bőséges elvi irányítást adunk, amely az iskola sajátos évi munkatervéből adódik. Sor kerül a tanulói, az iskolai házirend ismertetésére, megbeszélésére is. Szólnak az osztály közösséggé formálásáról, a távlatokról, valamint az osztályvezető, illetve osztályfőnök tájékoztatást ad a gyermeki pszichikum fejlődésében bekövetkezett és várható változásokról. Nagyon lényeges, hogy a szülő megismerje mindazokat a kérdéseket, amelyek ahhoz nyújtanak számára segítséget, hogy miként foglalkozzon gyermekével úgy, hogy az iskola és család együttes hatása, a vele szemben támasztott egységes követelmények konfliktusokat ne eredményezzen.

Mindezek után az osztályfőnök bemutatja az osztályban tanító új nevelőket, s ráirányítja a figyelmet mindazokra a problémákra, amelyek az előző tanév végén a neveltségi szint megállapításánál tényként merültek fel. Sor kerül a szülők meghallgatására is, akik az elhangzottak alapján feltett kérdéseikre választ kapnak.

Második napirendként ezután kerül sor az osztály szülői munkaközösség 2-3 tisztségviselője és elnöke megválasztására, majd annak ismertetésére, hogy a szülők közösségében milyen feladatok várnak megvalósításra.

Ilyen osztály szülői értekezletet tartunk még a

félévi értékelés után, illetve olyan alkalommal, amikor az osztály elé olyan feladatokat tűztünk ki, melyek végrehajtásához a szülők tájékoztatása, a segítség elvárása nélkülözhetetlen.

Az osztály szülői értekezletek egyben vitafórumok is a nézetek egyeztetése érdekében. Nem kevésbé fontos, hogy a 10-15 perces időtartamu pedagógiai előadás után a tanulmányi előrehaladásról, a tanulók munkafegyelméről, magatartásáról, szorgalmáról is szó esik.

A kölcsönös együttműködés forrását abban látjuk, hogy a szülő érezze a gyermekéről való szerető gondoskodást, a nyílt őszinteséget és a bizalmat a családi neveléssel szemben.

Az első iskolai összevont szülői értekezletet az első osztály szülői értekezletek napján tartjuk. Bevett szokás nálunk, hogy ilyenkor a szülők előtt az iskola igazgatója beszél, aki ismerteti azokat a főbb - egész iskolára vonatkozó - feladatokat, célkitűzéseket, melyeknek eléréséhez csak a szülőkkel való együttműködés útján lehet eljutni, különös gonddal ügyelve arra, hogy azt minden szülő megértse, főleg jól megértse. Azért van erre szükség, mert a szülők általános műveltsége nem azonos szintű. Nevelési eljárásaik is különböznek, s ezért apró hétköznapi példákkal illusztrálva a pedagógia és pszichológia tudományát életközelségbe hozva kell az egyetértés alapját megközelíteni és arra ráatalálni. S közben a szülők észre sem veszik, hogy az iskola szellemének irányítása jut érvényre majd mindennapi gyakorlatukban.

Az iskola SzM elnöke ez alkalommal értékeli a szülői munkaközösség előző tanévi munkatervének végrehajtását, majd ismerteti, előterjeszti a következő év programját. /Iskolánk szülői munkaközössége 1968-69. tanévre szóló munkatervét a

8.sz.mellékleten bemutatjuk./

Az első összevont iskolai szülői értekezleten kerül sor az osztály-értekezleteken megválasztott SzM vezetőségi tagok névjegyzékének - mint SzM választmányának - az ismertetésére, majd az összevont értekezlet megválasztja a hét tagból álló iskolai SzM vezetőséget. A vezetési munka jobb, arányosabb elosztása, valamint minél több szülőnek a vezetésbe való bekapcsolása érdekében azonban az iskola-vezetőség tagjainak és ezen belül az elnökeknek nincs osztálybeli funkciója.

Összevont iskolai szülői értekezletet a tanév folyamán már csak akkor tartunk, ha azt valamilyen kiemelkedő esemény vagy feladat végrehajtása indokolja.

b/ A c s a l á d l á t o g a t á s o k r a , a tanulók közvetlen környezetének alapos megismerése, a tanulót a családban ért hatások tanulmányozása miatt van szükség.

"A családi és otthoni körülmények ismerete teheti csak teljessé a tanárnak a tanulókról alkotandó véleményét, hiszen a szülők és gyermekek viszonya csak ilyen irányú közvetlen megfigyelés során tárul fel a szemlélő előtt."^{19/} A Rendtartás előírja az osztályvezetők, osztályfőnökök részére a családlátogatási kötelezettséget. Véleményünk szerint azonban nem azért kell családot látogatnunk, mert azt számunkra előírják: így egy lépéssel sem haladnánk tovább; sőt azt is merjük mondani, hogy nem is a családlátogatások száma dönti el az eredményességet.

A vizsgált iskolában elfogadott elv, hogy a család és iskola kapcsolatában egyik legdöntőbb tényező a családlátogatás és az, hogy nemcsak a tanulók közvetlen környezetének megismerését, az adott szituációk rögzítését végzik a nevelők, hanem vallják, hogy a pedagógusnak "ki kell használni

nia a lehetőségeket arra, hogy a tanuló nevelése szempontjából lényeges szempontok megtárgyalása alapján megállapodjanak a család és iskola teendőiben.^{20/} Egyébként évek óta kialakult gyakorlatunk, hogy az osztályvezető, az osztályfőnök a napközi vezetővel együtt megy családot látogatni, illetve nagyon sok esetben valamelyik osztály SzM vezetőségi tag is részt vesz, részt kér vagy vállal a munkából. /Az iskola nevelőtestületének családlátogatási adatait a 9.sz.melléklet tartalmazza./

Vizsgálataink arra is kiterjedtek, hogy a családlátogatások tartalmi munkája, eredményei felől érdeklődjünk. Kapott adataink a következők:

39.sz.táblázat

Sorrend	Miben jutottak a nevelővel közös álláspontra a családlátogatás alkalmával	Szavazatok		Családok
		száma	százalékában	százalékában
1.	A gyermek képességeinek jobb megismerésében	37	21,1	46,2
2.	A család és iskola szorosabb együttműködésében	26	14,9	32,5
3.	Az iskola nevelési-oktatási eredményeinek elismerésében	21	12,0	26,2
4.	Az otthoni tanulmányi rend kialakításában	20	11,5	25,0
5.	Az iskola háziarendjének megértésében, elfogadásában	17	9,7	21,2
6.	A szocialista nevelés célkitűzésében	16	9,6	20,0
7.	A jutalmazás-büntetés kérdésében	15	8,6	18,7
8.	A gyermek testi-szellemi fejlődése feltételeinek biztosításában	14	8,0	17,5
9.	A gyermek zsúfolt időbeosztásának csökkentésében	8	4,6	10,0
Összes szavazatok száma		174	100,0	-

Ha figyelembe vesszük, hogy "...a nevelésnek a jövőre kell irányulnia, s ennek érdekében kell maxi-

mális mértékben megszervezni mindazokat a hatásokat, amelyek a társadalom jövőbeli igényei alapján a szocialista, kommunista személyiség kialakulása irányában hatnak..."^{21/} - akkor a szülők, a családok állásfoglalása, szavazata /46,2 %/ e kérdésben helyes, mert felelősséggel érzik és tudják, hogy gyermekük képességeinek megismerése elengedhetetlen forrása annak, hogy a társadalom jövő igényeit a lehető legmagasabb szinten kielégíthessük. A képességek megismerésének azonban - ezt véleményünk szerint is jól látják a szülők - feltétele az iskola és a család szorosabb együttműködése /32,5 %/. A többi válaszra kapott szavazatok mértékével, így a problémák kialakult sorrendjével általában egyet értünk.

Külön is nagyon kedvezőnek ítéljük, hogy a szülők igénylik a családlátogatásokat, tudják, hogy ez feltétlenül szükséges. Ugy látjuk, s ezt tapasztalataink, valamint a vizsgálat során nyert többoldalu tájékozódás igazolja, hogy sikerült jól megteremteni a kölcsönös bizalmat, kialakítani az őszinte légkört s ebben a kapcsolatban a tisztelet a megértést segíti.

c/ A szülői munkaközösség választmányi gyűléseit is a közvetlen érintkezési módok közé soroljuk. Ez esetben azért, mert ez a testület egy-egy osztály szülői közösségének felelős vezetőiből tevődik össze. A választmányi gyűlések azok, amelyek a legalkalmasabbak arra, hogy az iskola által kért és a szülők körében végzett tevékenység eredményeiről, a családi nevelésben jelentkező problémákról, tapasztalatokról az iskolaközösség vezető testületét tájékoztassa a választmány. Ugyanakkor ezeken a gyűléseken értesül a SzM választmány a tanulók összesített eredményeiről s mindazokról a tennivalókról, amelyek feltételei a jobb munkának. Például a

tanulói magatartás és a munkához való jobb viszony kialakításának segítése, egyéb konkrét nevelési feladatok támogatása, szülői rendezvények célja és feladatai, s az iskola érdekében elvégzendő társadalmi munkára való szervezés. E tennivalókra a választmány mozgósít - és ebben a vonatkozásban az iskola szülői munkaközösségének **v á l a s z t m á n y a** a család és iskola kapcsolatában a közvetítő szerepet tölti be. S ahhoz, hogy ez a testület aktív legyen állandó feladatokkal kell permanenciában tartani. Véleményünk szerint ez a szülői testület az, amelyik a híd szerepét tölti be a család és az iskola között. Ha mint jól irányított testület a nevelés folyamatában az eredményesség aktív résztvevőjeként vállalja - és vállalja is - a visszajelzések közvetítését, akkor a család és az iskola között megvan a kellő kontaktus.

Az általunk vizsgált iskolában a SZM választmánya és annak értekezletei, ülései mindig alkalmasak voltak arra, hogy az iskola elérje és teljesítse a kitűzött feladatokat.

d/ A nevelők fogadó órája mint a szülőkkel való közvetlen érintkezési mód alkalmas arra, hogy a tanuló nevelésében, munkájában jelentkező sikerek és kudarcok pillanatnyi helyzetéről tájékoztatás-t adjon. Az a tapasztalatunk, hogy mind az egyenletes teljesítményt nyújtó, mind az eredményességben problémákkal küzdő tanulók szülei szívesen, önként és sokszor bejönnek az iskolába a fogadó órákon kívül is. A nevelők fogadó órái ugyan tudottak, de nagyon sok s talán a legtöbb szülő ehhez nem tud alkalmazkodni. Különösen nem akkor, ha valami baj van, ha probléma adódik, mert ebben az esetben - s ez a jó - a szülő azonnal jelentkezik, és kölcsönösen tájékozódnak az adott körülményekről.

e/ A szülők pedagógiai kultúráltsága szintjének emelése állandó napirenden lévő feladata az adott iskola célkitűzéseinek. Az alapvető kérdésekben teljes az egyetértés, de szükséges, hogy minden lehetőséget megragadjunk a pedagógiai-pszichológiai tájékozottság fokozása érdekében. Ezért minden szülői értekezleten, választmányi és ~~össz~~-szülői értekezleten, gyűléseken ~~kis~~előadások hangzanak el. Ezek azok, amelyekre egy-egy adott időszakban a tapasztalatok összegezéseként jelentkező kérdésekben a tanulók fejlettségi szintjéhez mérten szükség van. Az egyes osztályok e ~~kis~~előadásokat a saját helyzetüknek megfelelően határozzák meg - figyelemmel az év elején tervbe vett témákra.

Ezen túlmenően azonban a szülőknek olyan ismeretekre is szükségük van, amelyek a korszerűbb nevelési feladatok ellátására teszi alkalmasabbá a családot. Ezért iskolánkban általában négy évenként visszatérő szülők iskoláját, szülők akadémiáját rendezünk.

Első ízben az 1957/58. tanévben tartottunk két előadást, amelyet külön az alsó- és külön a felső tagozat szülői hallgattak meg. Téma a 6-10 és a 10-14 éves koru gyermek nevelése volt.^{22/}

Az előadások kedvező visszhangja és a szülők igénye, valamint az iskola feladata szinte egybehangozóan követelte, hogy újabb előadássorozatot rendezzünk. Így került sor az 1961/62. tanévben egy 5 előadásból álló szülők akadémiája megrendezésére, amelynek tematikáját a 10.sz.melléklet tartalmazza.

Az előadások iránt az érdeklődés egyre inkább fokozódott. Az iskola dokumentációja ezt így rögzíti: "Aktív az iskola szülői munkaközössége. Jól irányít a vezetőség... A nevelés szempontjából a Szülők Akadémiája előadásai a vártnál is jobb

eredményt hoznak. Az előadásokon 120-140 hallgató vett részt, s mind a témaválasztás, mind a szervezés sikeres volt."^{23/}

Az érdeklődést ez a sorozat oly mértékben felkelte, hogy a szülők közötti írásos pedagógiai propaganda anyag terjesztését csak segítette: a Szülők Könyvtára c. sorozat köteteiből 170 db-ot értékesíthettünk presszió nélkül.

Az élet, a társadalom azonban állandó mozgásban, fejlődésben van, és nem lehet megállni. Ujabb és újabb igények, követelmények jelentkeznek, melyeket egyre magasabb szinten kell kielégíteni, teljesíteni. Ezért vette tervébe és rendezte meg az iskola a második Szülők Akadémiája c. sorozatot az 1966/67. tanévben. A témákat az iskolavezetőség és a szülői munkaközösség állította össze /a programot a 11.sz.melléklet tartalmazza/, és iskolán kívüli személyeket kért fel, illetve hívott meg előadóul. Az igényes témaválasztás, az előadók felkészültsége és kapcsolatteremtése a jelenlévőkkel olyan hangulatot teremtett, hogy idegen szülők is eljöttek az előadásokat meghallgatni.

Az előadók általában arra törekedtek, hogy a szülőknek - a saját tapasztalataik alapján is - olyan gyakorlati példákon mutassák be a gyermeki személyiség fejlesztésével járó kérdéseket, amelyek az eleven szemléltetés erejével hatottak. Átlagosan 90-110 résztvevője volt ennek az előadás-sorozatnak.

f/ A közvetlen és személyes találkozásnak iskolánkban még egyéb módjai is vannak. Ezek közé tartozik az évenként megrendezett Sz M t e a - est ahol szülők és nevelők fehér asztal mellett barátságos hangulatban találnak módot arra, hogy az iskola dolgairól, eredményeiről, a gyermekek haladásáról, a nevelésükkel járó feladatokról be-

szélgethessenek. E rendezvényⁿek azonban ezen túlmenően más meghatározott célja is van. Nevezetesen az iskola anyagi támogatásának biztosítása a megengedett pénzügyi gazdálkodás figyelembe vételével /tanévenként pl 1000 Ft-ot biztosít az iskolai SzM csak az ifjúsági könyvtár gyarapítására!/.

A másik ilyen rendezvény a szülők és pedagógusok közös kirándulása a határozott programmal és céllal. Ez évben például a főtí Gyermekvárosba látogatott el egy ilyen kiránduló csoport, majd a fővárosban muzeum- és színházlátogatás volt a cél.

Véleményünk szerint minden ilyen közös rendezvény emberközelbe hozza a szülőt és nevelőt. Közeli~~bb~~ről is megismerhetik egymás jellemét az egymáshoz való viszonyban, a beállítottságban.

Nem különben fontosnak tartjuk az iskola hivatalos rendezvényeit, azok magasszintű, igényes tartalmát, szervezett-ségét, amely mind-mind az eleven példa erejével hat a jelenlévőkre, a hallgatókra, a látókra. Ilyen rendezvények pl. a tanévnyitó, az uttörő-avatás, a végzett 8.o. tanulók bucsuztatása, a tanévzáró ünnepélyek.

Felmérésünk, vizsgálatunk arra is kiterjedt, hogy az előbb elmondott és a korábban említett iskolai valamint szülői rendezvényekre a szülők eljárnak-e. A felmérés adatait a 40.sz.táblázat tartalmazza /98.oldal!/, amelyről elmondhatjuk, hogy az összesített adatok tapasztalatainkkal is megegyeznek: az iskola minden rendezvénye nagyon látogatott, a szülők érdeklődéssel kísérik gyermekük iskolai életét és az intézmény munkája iránt megjelenésükkel is tiszteletüket fejezik ki.

40.sz.táblázat

Rendezvény megnevezése	Rendszeresen		Alkalmanként	
	szava- zat száma	csalá- dok száza- lékában	szava- zat száma	csalá- dok száza- lékában
Tanévnyitó ünnepély	72	90,0	8	10,0
Szülői értekezlet	61	76,2	19	23,7
Nevelők fogadó órája	75	93,7	5	6,2
Szülők akadémiaja	70	87,5	10	12,5
Uttörőavatás	46	57,5	34	42,5
8.o.tanulók bucsuztatása	57	71,2	23	28,7
Nyílt nap	65	81,2	15	18,7
SzM tea-est	60	75,0	20	25,0
Nemzeti ünnepély	64	80,0	16	20,0
Tanévzáró ünnepély	72	90,0	8	10,0
Ö s s z e s e n	642	80,0	158	20,0

Már több ízben tettünk említést arról, hogy az iskola élete, munkája iskolán kívüli személyek, más szülők figyelmét is felkeltette. Ennek bizonyítására, az előbbi táblázat adatainak kiegészítéseként összegezve mutatjuk be, hogy az iskolai rendezvényekre nemcsak a gyermekek szülei jönnek el, hanem másokat is elhivnak.

41.sz.táblázat

Az iskolai rendezvényen ki vett részt?	S z a v a z a t o k	
	száma	a családok százalékában
Mindkét szülő	44	55,0
Csak az anya	33	41,3
Csak az apa	3	3,7
A szülők mást is elhívtak	14	17,5

Kedvező válaszként tarthatjuk számon, hogy ha néha felváltva is, de a családok 55 %-ából mindkét szülő megjelenik az iskola különböző rendezvényein.

A többi szavazat is megnyugtathat bennünket. Az anya nevelésben vállalt szerepe azonban itt is jelentkezik, mivel a kapott szavazat mindössze 10 %-os eltérést mutat a 17.sz.táblázat adataitól, míg az apa részvállalása megegyező.

C/ A család tudatosan vesz részt az iskola munkájának
segítésében, támogatásában

Az iskola szerepe azonban a szülők körében végzett pedagógiai propaganda munkán túl abban is jelentkezik, hogy a szülők, a családok milyen mértékben vállalnak felelősséget - gyermekeik eredményesebb munkáját biztosítandó - az iskola tárgyi feltételeinek javításában. A szülők e vonatkozásban is nyilatkoztak. Kérdéseink két területre irányultak. Az egyik a gazdasági természetű segítség, míg a másik inkább az iskola tartalmi munkájával kapcsolatos vélemény kinyilatkoztatása.

a/ Az iskola bővítése, a dologi feltételek /tanterem építés, csatornázás, szertári felszerelés pótlása, központi fűtés beszerezésem stb./ javítása 75 családnak /93,7/ szívégye. A munka különböző nemét is szívesen vállalnák. Fizikai munkát 25 /31,2 %/ szülő végezne, a munkát pénzben váltaná meg 24 /30,0 %/, a munkát szervezné 16 /20,0 %/, anyagbeszerzésben segítene 10 /12,5 %/. Megindokolt anyagi és egyéb nehézségek miatt csak 5 szülő /6,3 %/ nem tudna segíteni. Ugy véljük, hogy sokéves tapasztalataink igazolása ez a most minden kényszer nélküli felajánlás. Biztosak vagyunk abban, hogy adott alkalommal igen értékes lehetne ez a segítségfelajánlás. De ehhez véleményünk szerint - az iskolának meg kellett teremtenie azt az őszinte légkört a maga területén, amely a sorozatos sikerek forrása a család és iskola összhangjában.

- b/ Természetes, hogy a szülőknek igényeik is vannak. A kívülálló csak közvetve, a szülő gyermekén keresztül érzi, tudja, hogy olykor-olykor milyen belső tartalmi kérdések vetődnek fel problémaként. Ebben a vonatkozásban is van a szülőknek véleményük. A kérdést úgy tettük fel, hogy mely területen kellene az iskola munkáját javítani, vagy megváltoztatni?

42.sz.táblázat

A l t e r n a t í v á k	S z a v a z a t	
	száma	százaléka
Általában csökkenteni a tanulók túlterhelését	25	14,2
Több, gyakrabban családlátogatást	23	13,0
Többet tanulni a napközben	21	12,0
Csökkenteni a tananyagot	20	11,4
Több segítséget adni a pályaválasztáshoz	19	10,7
Megszüntetni a váltakozó tanítást	17	9,6
Szervezettebbé tenni az uttörő munkát	13	7,3
A tananyagot korszerűbben tanítani	12	6,7
Megszüntetni a koedukációt	11	6,1
A szülők bevonása a tanulói iskolai házirend készítésébe	7	4,0
Csökkenteni az iskolai elfoglaltságot	6	3,4
Visszaállítani a testi fenytéket	3	1,6
Ö s s z e s e n	177	100,0

Nagyon kedvezőnek ítéljük, hogy a szülők figyelmébe így sok tennivalóra, problémára kiterjed. A beszélgetések során szerzett tapasztalatainkat, a nevelők elemző értékeléseit, az iskolavezetés hivatalos állásfoglalását igazolják a kapott szavazatok.

E felmérésünk csak aláhuzza, hogy fennáll a tanulók túlterhelése, hogy nagyon napirendi probléma a tanulói személyiség megismerése, a családi nevelés segítése, hogy a tananyag nehézsége miatt az iskola napköziben többet kellene tanulni, hogy a pályaválasztáshoz feltétlen szükséges a sokirányú és az időbeni tájékoztatás, segítségadás, mint ahogyan erről már korábban szó volt.

Nincs elég tantermünk, s ezért nálunk is van váltakozó tanítás az alsó tagozatban. Bár e tekintetben belső szervezéssel a problémán lehetett enyhíteni, végleges megoldás-a azonban egyelőre késik. Az uttörőmunka szervezettebbé tételét a csapatvezetőség, az iskolai pártalapszervezet, de maga a nevelőtestület is napirendre tűzte. Vitatta a problémát, kereste az okot, amely a hibát felszínre hozta. Az objektív és szubjektív tények mérlegelésével a szükséges feltételek megteremtése lesz az alapja a munka e területen történő javításának.

Bár az iskola igen jól felszerelt, tárgyi és személyi feltételek biztosítottak, az oktató-nevelő munka eredményes végzéséhez a szülők 15,0 %-a azt a véleményünket huzza alá, hogy az oktatás didaktikai kérdéseit napirenden kell tartani. Az e területen való tájékozódással és önálló továbbképzéssel szerzett újabb ismeretek a nevelők módszertani munkáját fogják javítani. - A fiuk-leányok együttnevelése - a koedukáció - csupán 11 családnak problémája már, az iskola tanulói házirendjének elkészítésébe 7 család szeretne bekapcsolódni. Az iskolai elfoglaltság csökkentését 6 család /7,5 %/ igényli, s ez megközelítően megyezik a tanítási időn kívüli iskolai elfoglaltság kérdésében nemleges választ adóknak nemcsak a számával, de a személyi kontrollal is. - Örvendetes, hogy az iskolában a testi fenytéket a szülők 96,2 %-a nem kívánja visszaállítani. Az

itt szereplő 3 család - sajnos - otthon is rendszeresen alkalmazza büntetésként a testi fenytétet.

Figyelemre-méltó választ adtak a szülők az "egész-napos" iskolába való beiratással kapcsolatosan., jóllehet ez az iskolatípus városunkban és környékén nem ismert. Ugyanakkor kérdésfeltevésünkben sem nyílt arra lehetőség, hogy ennek szervezeti kereteiről, tartalmi munkájáról részletes tájékoztatást adjunk. A szavazatok nagyon jól megoszlanak: 28 család /35,0 %/ igenlő választ adott, 25 család / 31,2 %/ gondolkodna rajta, míg 27 /33,7 %/ nem venné igénybe /ez utóbbi családok gyermekei az iskolai napközit sem veszik igénybe!/. A kedvező válaszok számát egybevetve /53 család ; 66,2 %/ úgy látjuk, hogy nem idegenkednének az "egész-napos" iskolától, amiről a beszélgetések alkalmával is meggyőződhattünk.

Mindemellett arról is érdemes szólni, hogy az iskola jelenlegi szervezeti-tartalmi kereteivel, eredményeivel - az előbbiekben elmondott egyes részterületekkel, feladatokkal szemben támasztott igények mellett - a családoknak csak 2,5 %-a elégedetlen, további 25,30 % javaslataival járult hozzá a részbeni elégedettséghez, míg a nagy többség egyetért az iskola oktató- nevelő munkája során a nevelés minden területén elért eredményeivel.

A vallomások szóban és írásban, valamint az induktív és deduktív módszerrel végzett kutatómunkánk számadatait, sokéves tapasztalatainkat igazolják.

A vizsgált iskola kapcsolata a családdal eredményekben realizálódik, a befektetett munka gyümölcsözően kamatozik: az iskola erősen pozitív ható-tényezőként jelentkezik a családi nevelés irányításában, a család és iskola együttműködési összhangjának megteremtésében.

D/ A családi nevelés irányíthatósága

Vizsgálatunk adatainak egybevetése során feltárt nehézségek és eredmények, a többoldalu - különböző szempontok és módszerek szerint végzett - tapasztalatszerző tevékenységünk, a rendelkezésre álló iskolai dokumentációk alapján kijelenthetjük, hogy a családban folyó nevelő munka, a gyermeket érő ható tényezők mint a nevelés feltételei megismerhetők és pozitív irányba terelhetők. Alapos megismeréshez a személyi kapcsolatokon túl az egyéb források és lehetőségek révén lehet eljutni. E munkának céltudatosnak, tervszerűnek és szervezettnek kell lennie.

Ezzel kapcsolatos a következő néhány kérdésünk, amelyre választ kértünk a szülőktől.

a/ Véleménye szerint ennyi kérdésre adott válaszból megismerhető-e a gyermek otthoni környezete? 62 család /77,5 %/ mert határozott igennel válaszolni. 10 család /12,5 %/ csak részben tartja megismerhetőnek, míg 8 /10,0 %/ nemleges választ adott.

b/ A másik kérdésünk hasonló megfogalmazásban azt kutatta: megismerhető-e az iskola és a család viszonya? Ez esetben 58-ra csökkent az igenre szavazók száma /72,5 %/, részben megismerhető 10 /12,5 %/ család véleménye szerint, míg 12 család /15,5 %/ nem tartja megismerhetőnek.

Az igazsághoz tartozik, hogy tervezett és végrehajtott tényanyaggyűjtő munkánkhoz rendkívül sok olyan értékes adatot kaptunk, amelyek - a feldolgozás az eredmények más oldalról való megközelítése, ellenőrzése, egyéb jellegű vizsgálati anyaggal történt összehasonlítása révén - az iskola nevelőtestülete számára értékes ismeretanyagot tartalmaznak.

c/ Utolsó kérdésünk a következőképpen hangzott: véleménye szerint - a kérdések és válaszok ismer-

retében - az itt kapott adatok feldolgozása után lehetőség nyílik-e arra, hogy az iskola és a család tervszerűbben tudjon együttműködni a gyermeknevelésben? Erre az alábbi válaszokat kaptuk:

43.sz.táblázat

Válasz	Igen	Nem	Aligha	Talán	Biztosan	Nem tudom	Összesen
Előjel	+	-	-	-	+	-	
Szavazat	36	5	3	18	15	3	80
Százalék	45,0	6,2	3,8	22,5	18,7	3,8	100

A szerzett ismeretek és tapasztalatok birtokában - véleményünk szerint - azoknak kell igazat adnunk, akik az 1. és 5. válaszra adták szavazataikat / $36+15=51$ család ; 63,7 %/, hiszen ez a vizsgálatunk sok mindenre igyekezett választ adni és kapni, s ugyanakkor megismétlése, szélesebb körű alkalmazása, kiterjesztése az iskola egész területére, minden vele kapcsolatos családra és közegre az iskola társadalmi tudatformáló munkáját van és lesz hivatva célszerűbbé, tervszerűbbé és még hatékonyabbá tenni, amely egyben igazolja majd a jelenlegi állapotot is. Egy komplex-jellegű vizsgálódás nyilván nem nélkülözheti az anyaggyűjtés során a kérdőíves felmérést sem.

8.

ÖSSZEFOGLALÓ ÉRTÉKELES

Vizsgálatunk céljaként tűztük magunk elé, hogy megismerhessük a tanulók közvetlen családi környezetében ható nevelési tényezőket, a család és az iskola kapcsolatának tartalmát.

Azért vállalkoztunk erre, mert valljuk, hogy minden iskolának az a törekvése, hogy megtalálja azt a legjobb, legheylesebb módot, amellyel a legtöbbet tud tenni a gyermek személyiségének fejlesztése érdekében, az iskolával párhuzamos és egységes családi nevelőhatások irányításában.

Értekezésünk bevezetőjében említettük, hogy a témával kapcsolatos feltáró vizsgálatunk komplex-jellegű és széles területet ölel fel. Az általunk alkalmazott módszerek - a kérdőíves felmérés, a beszélgetés, a megfigyelés, valamint ezeknek más módszerekkel történt kiegészítése és ellenőrzése - egybevetése hasznosnak bizonyult. Más módszerek esetleges alkalmazása a vizsgálat időtartamának meghosszabbodását eredményezhette volna, vagy pedig nem jutottunk volna ennyi hasznos adat birtokába. Ismertetett módszereink így is széles területre engedtek betekintést, és sok problémát tártak fel.

Ugy gondoljuk, hogy az általunk használt komplex vizsgálat alkalmas arra, hogy minden iskola feltárja azt a pedagógiai valóságot, amely azt igazolja s egyben bizonyítja: miként tölti be - adott környezetében - társadalmi hivatását.

Az adatok feldolgozásában, bizonyos összefüggések kutatásában és az ezekből megállapítható következtetések levonásában nem törekedhattünk teljességre, de a legkülönbözőbb módon

nyert adatok tapasztalatainkat igazolták. Ebből az tűnik ki, hogy a vizsgált családoknak az iskolával való jelenlegi kapcsolata az iskolához tartozó valamennyi családra érvényes jellegű, általános megállapításokat tartalmaz. Ezen túlmenően értékelésünket a következőkben kívánjuk összefoglalni:

- A/ Az írásbeli felmérés céljára készített kérdőívnek mind az 56 kérdésére - a vizsgálathoz szükséges és használható - választ kaptunk. Ez önmagában is k e d v e z ő tény.
- B/ A szülők, családok iskolával szemben tanusított nagyfoku figyelmének, de ugyanakkor a kellő szintű tiszteletnek a kifejezése a válaszok adásánál jelentkező türelem, következetesség és igényesség.
- C/ A vizsgálat többoldalusága, az adatok kölcsönös egybefonódása jelzi az iskolának a családi nevelés irányításában betöltött szerepét, ugyanakkor a nevelő munka hatékonyabbá tételének bizonyos irányát, módszerét is megszabja.
- D/ Hasonló és még összetettebb komplex-vizsgálat alkalmas arra, hogy megállapítsa, tényanyaggal, adatokkal bizonyítsa az iskola nevelő munkájának vezető szerepét, egy-egy iskolának a családi nevelés irányításában elfoglalt helyét.

Az eddig elmondottak ismeretében, a rendelkezésünkre álló tények, adatok és megállapítások alapján a vizsgált iskola nem elszigetelt az élettől, szerves része társadalmi környezetének, amelyben igen erősen ható tényezőként él és működik.

Iskolánk a társadalom egységeire, a családra tervszerű következetességgel hat, amelynek során irányítja a családokat érő hatásokat, s ez végső soron a személyiség formálása tényezőinek koordinálásában, e tényezők pozitív intenzitásának fokozásában és a tanulói személyiség fejlesztésében kamatozik.

1. sz. MELLÉKLET

"Kedves Szülő!

Közös kincsünk, a gyermek nevelése-oktatása szorosan összeköt bennünket. Becsületes, jóra való, szüleit, nevelőit, embertársait, társadalmunkat szerető, hazánkat hiven szolgáló ifjakat kívánunk formálni az ifju nemzedékből.

Ezt a felelősségteljes munkát mi jobban szeretnénk végezni, s ezért keressük meg most a kedves Szülőt, hogy gyermekének helyét, környezetét a családban jobban megismerhesük. Ehhez kérjük szíves segítségét, amikor az itt és a következőkben felsorakoztatott kérdésekre várunk őszinte választ.

A kérdések legnagyobb részére csak aláhúzással kell válaszolni. A kérdések száma jóllehet soknak tűnik, mégis azt kérjük a kedves Szülőtől, hogy türelmét ne veszítse el.

Kérjük, hogy a kitöltött kérdőívet a l á í r á s n é l k ü l tetszése szerinti módon /gyermekével vagy postán/ három napon belül hozzánk visszajuttatni szíveskedjék.

Előre is köszönjük szíves türelmét és segítőkészségét.

- o -

1. Hol laknak ? - saját házban - főbérletben - albérletben
2. a/ A lakószobák száma: 1 - 2 - 3 - 4 -
b/ Milyenek a lakáskörülményeik? - nagyon jó - megfelelő - zsufolt
3. Az apa foglalkozása: _____ életkora: _____ év
4. Az anya foglalkozása: _____ életkora: _____ év
5. Havi keresetük: - apa _____ Ft, anya: _____ Ft
6. Milyen az apa munkája? egyhangu-változatos-fárasztó-közömbös
Érdekli-e az eredmény? igen-nem; Kezdeményező-e? igen-nem
7. Milyen az anya munkája: egyhangu-változatos-fárasztó-közömbös
Érdekli-e az eredmény? igen-nem; Kezdeményező-e: igen-nem
8. Milyen a család pénzügyi gazdálkodása? gondos-könnyelmű-takarékos-önző
9. Hogyan intézik a családlad pénzügyi tervezését? - a két szülő együtt
- csak az egyik szülő
- a két szülő külön-külön
- a szülők és gyermekek együtt
10. Elégedett-e a család jelenlegi szociális, gazdasági helyzetével? igen-nem-részben
11. Gyermekek száma: _____ Életkoruk: _____ év
12. Hány nagyszülő él együtt a családdal? - 1 - 2 - 3 - 4
Életkoruk: _____ év
13. Milyennek itéli a családi élet légkörét? - nyugodt-kedélyes-harmónikus-borongós-barátságos-önző-bizalmatlan-őszinte

14. Milyen a testvérek közötti kapcsolat? - fegyelmezett-
gyanakvó-féltékenykedő-harmónikus-indulatos-összinte-
veszekedő-önző
15. Ha az apa újra kezdhethné, hol dolgozna szívesen? _____
Milyen munkakörben? _____
16. Ha az anya újra kezdhethné, hol dolgozna szívesen? _____
Milyen munkakörben? _____
17. a/ Az apa legmagasabb iskolai végzettsége: _____
b/ Az anya legmagasabb iskolai végzettsége: _____
18. Véleménye szerint a gyermek - csak a szülőé
nevelése kinek a feladata? - csak az iskoláné
- a társadalomé
- az iskoláé és szülőké
vagy: - magánügy?
19. Az Önök családjában ki foglalkozik legtöbbet a gyermek
nevelésével? - az apa - az anya - mindkét szülő - csak
a nagyszülő - a szülők és nagyszülők együtt - nagyobb
testvér -
20. A szülők egyetértenek-e, közös elveket vallanak-e a
gyermek nevelésével kapcsolatban? - igen-nem-részben-
- esete válogatja
21. Ha nem, vagy csak részben értenek egyet a szülők a neve-
lésben, mi annak az oka?
- a szülők közötti lényeges különbség
- világnézeti véleményeltérés
- az adott pillanatban jelentkező lelkiállapot
- kevés segítséget ad az iskola, a pedagógus
- a szülők foglalkozásbéle különbsége
- mások beleszólása a nevelésbe /pl.kié? _____/
- az iskola és a család pedagógiai összhangjának hiánya
- a család egyéb problémái
22. Milyen tv-adásokat nézhet meg a gyermek otthon?
- az Iskola televízió adásait
- természettudományos adásokat
- dokumentum filmeket
- tv-játékokat
- szülők, nevelő egymásközt c.műsorokat
- krimi filmeket
- sportközvetítéseket
- mindent
23. Van-e a gyermek részére otthon külön tanulósarok?
- van - nincs -
24. Ki ellenőrzi a gyermek otthoni felkészülését a másnapi
tanítási órákra? - apa - anya - testvér - nagyszülő -
- senki -
25. Az ellenőrzés milyen időközönként történik? - naponta -
hetente - ha az iskola kéri - alkalmanként -
26. Mely tantárgyak okozzák a szülői ellenőrzésben a legna-
gyobb problémát? _____
27. Van-e a gyermeknek otthoni napirendje? - van - nincs -
- nem kell - időnként alakul ki -

28. a/ Hány órát tanul otthon a gyermek naponta? 1-2-3-4-5-6
b/ véleményük szerint ez a tanulási idő: -sok?-kevés?-
-elég?
29. Megbeszélik-e a gyermekkel közösen a család problémáit?
- igen - nem - néha- nincs rá szükség -
30. Milyen problémákról beszélnek ilyenkor?
- a szülők életéről
- a szülők munkájáról
- a család közös terveiről
- a gyermek iskolai munkájáról
- a szülők saját gyermekkoráról
- az iskola intézkedéseiről
- a család gondjairól
- a család örömeiről
31. A jutalmazás milyen módját alkalmazza gyermekével szemben?
- helyeslés
- buzdítás
- gyöngéd simogatás
- pénzt ad például az ötös felelőért
- megvásárolja a gyermek kedvenc játékát
- egyéb szükséges dolgokat vásárol
- moziba mehet, tv-t nézhet
- elmehet a nyári úttörőtáborba
- résztvehet a szülők szórakozási programjában
- kedvenc ételét kapja
- egyéb, éspedig: _____
32. A büntetés milyen módját alkalmazza gyermekével szemben?
- szóbeli feddés
- testi fenytetés
- zsebpénz-elvonás
- játéktól való eltiltás
- barátokról való eltiltás
- étkezés kihagyása
- iskolai rendezvényen való részvételtől eltiltás
- mozitól, tv-től való eltiltás
- táborozástól való eltiltás
- egyéb, éspedig: _____
33. a/ Milyen időközönként alkalmazza a jutalmazást? - néha-
-gyakran-mindig-amikor csak lehet-nagyon ritkán-
b/ Milyen időközönként alkalmazza a büntetést? - néha -
-gyakran-mindig-amikor csak kell-nagyon ritkán
34. Hogyan fogadja gyermeke iskolai jutalmazását, dicséretét?
- helyesléssel - büszkeséggel
- bizalommal - kétkedéssel
- egyetértéssel - közömbösen
34. Hogyan veszi tudomásul, ha gyermeke az iskolában büntetést kap?
- bosszúsággal - helyesléssel
- méltatlankodással - kétkedéssel
- bánatosan - közömbösen
36. Mennyi a család együtt töltött szabadideje heti átlagban?
-1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 óra, 10-nél több óra
37. Mivel tölti a család
a szabad időt?
- mozi-látogatás - tv-nézés
- olvasás - sportolás
- kirándulás - beszélgetés
- rokoni látogatás - házimunka

38. a/ Mivel tölti a gyermek otthoni szabad idejét?
- játszás - olvasás
- tv-nézés - mozi-látogatás
- sportolás - segít a házi munkában
- egyéb /éspedig: _____
- b/ Kivel tölti a gyermek otthoni szabad idejét?
- egyedül - testvéreivel
- barátaival - szüleivel
39. Hány órát alszik gyermeke naponta? -5-6-7-8-9-10 órát
40. Szívesen veszi-e ha gyermeke...
a/ részt vesz az iskola délutáni foglalkozásain?
igen -nem
b/ részt vesz az iskola által szervezett társadalmi munkában? - igen - nem
c/ eljár barátaival szórakozni? - igen - nem
d/ barátaival együtt tanul? - igen - nem
41. Igényli-e gyermeke pályaválasztásához az iskola segítségét? - igen - nem
42. Milyen pályát választana szívesen gyermeke számára?
-ipari-mezőgazdasági-értelmiségi-egyebet /pl.: _____/
43. Melyik tantárgyat tanulja gyermeke ...
a/ legszívesebben? _____
b/ legnehezebben? _____
44. A házi munkában segít-e a gyermeke?
a/ igen: rendszeresen-alkalomszerűen-állandó jellegű feladata van
b/ nem: miért? _____
45. Milyen szórakoztató készülékei vannak a családnak?
-rádió-tv-magnetofon-lemezjátszó-diavetítő-
46. A család könyvtárában hány kötet könyv van? _____
47. Hány órát pihen a gyermek otthon napi átlagban az alváson kívül? -0-1-2-3-4-5-6- órát
48. Melyik iskolai rendezvényen vettek már részt a szülők?
- tanévnyitón rendszeresen-alkalmanként
- szülői értekezleten rendszeresen-alkalmanként
- a nevelő fogadó óráján önként-a nevelő hívására
- a szülők akadémiáján rendszeresen-alkalmanként
- úttörőavatáson rendszeresen-alkalmanként
- 8.o.tanulók ballagásán rendszeresen-alkalmanként
- nyílt napon rendszeresen-alkalmanként
- SZM tea-esten rendszeresen-alkalmanként
- nemzeti ünnepélyeken rendszeresen-alkalmanként
- tanévzáró ünnepélyen rendszeresen-alkalmanként
49. Az előbbi rendezvényekre ki ment el?
- mindkét szülő - csak az apa
- csak az anya - a szülők mást is elhívtak
50. Hány tanító vagy tanár /pl.osztályfőnök/ látogatta meg meg már a családot eddig? -egy sem-2-3-4-5-6-7-8-9-10
51. A családlátogatás alkalmával miben jutottak a nevelővel közös álláspontra?
- az otthoni tanulmányi rend kialakításában

- a gyermek zsufolt időbeosztásának csökkentésében
 - a jutalmazás és büntetés kérdésében
 - az iskola házirendjének megértetésében, elfogadásában
 - a gyermek testi-szellemi fejlődése feltételeinek biztosításában
 - a család és az iskola szorosabb együttműködésében
 - a gyermek képességeinek jobb megismerésében
 - az iskola nevelési-oktatási eredményeiben
 - a szocialista nevelés célkitűzésében
- vagy: - nem sikerült nézetazonosságot kialakítani
/miben?
- csak részletkérdésekben sikerült egyetérteni

52. Véleménye szerint mely területen lehetne az iskola munkáját javítani, vagy megváltoztatni?
- a tananyagot korszerűbben tanítani
 - csökkenteni a tananyagot
 - visszaállítani a testi fenytéket
 - a szülőket bevonni a tanulók iskolai házirendjének elkészítésébe
 - szervezettebbé tenni az uttörőmunkát
 - több segítséget adni a pályaválasztáshoz
 - általában csökkenteni a tanulók túlterhelését
 - megszüntetni a váltakozó tanítást
 - megszüntetni a vegyes, fiú-leány osztályokat
 - csökkenteni a tanulók iskolai elfoglaltságát
 - a nevelők gyakrabban látogassák a családot
 - több időt fordítani a napköziben a tanulásra
- vagy: - megelégszik a jelen helyzettel? -igen-nem-részben
53. Ha az iskola bővítésére, tárgyi feltételeinek javítására /tanteremépítés, csatornázás, szertári felszerelés pótlása, központi fűtés beszerelése, stb./ kerülne sor, miben tudna segíteni?
- aktív fizikai munkával
 - a munka pénzbeli megváltásával
 - segítene a munkaszervezésben
 - intézné az anyagbeszerzést
- vagy: - nem vállalná a segítséget; miért: _____
54. Ha lehetősége lenne rá, beiratná-e gyermekét "egész-napos" iskolába, ahol reggel 8-tól délután 5-ig tölthetné idejét és otthon nem kellene a gyermeknek tanulnia?
- igen-nem-gondolkodna rajta
55. Véleménye szerint az előbbi 54 kérdésre kapott válaszból...
- a/ megismerhettük-e a gyermek otthoni környezetét?
-igen-nem-részben
- b/ megismerhettük-e az iskola és család viszonyát?
-igen-nem-részben
56. Véleménye szerint - a kérdések és válaszok ismeretében - az itt kapott adatok feldolgozása után lehetőség nyílik-e arra, hogy az iskola és a család t e r v s z e r ü b b e n tudjon együttműködni a gyermeknevelésben?
- igen - nem - aligha - talán - biztosan - nem tudom
57. Egyéb közölni valója, véleménye, javaslata: _____
- _____
- _____

Kedves Szülő!

Mielőtt összehajtaná és visszaküldené e hatoldalas kérdés-sorozatot, engedje meg, hogy szíves türelmét, segíteni akarástát megköszönjük, de ugyanakkor azt is kérjük: ne vegye rossz néven, hogy bizalmába férkőztünk, hogy szabad idejének kihasználásával esetleg visszaéltünk.

A kapott és majd összeített válaszok birtokában oktató-nevelő munkánkat szeretnénk fejleszteni, javítani és a család valamint az iskola eddig kialakult jó kapcsolatát kívánjuk erősíteni. Ez azonban csak a közös platform talaján álló kölcsönösség jegyében válhat valóra.

Megértő és készséges segítségéért ezuton mond köszönetet a válaszokat visszaváró ...

..... , 1969. május hó

I s k o l a

/A kérdőívet SEHOL SEM KELL aláírni!/"

"14-6/1965.szám.

Kedves Szülők !

Közös gondunk: a gyermekek nevelése érdekében irunk minden napközis szülőnek. Tekintettel arra, hogy - sajnos - sokan egész évben felé sem jönnek az iskolának, most így levél útján adunk tájékoztatást a legfontosabb kérdésekben.

1. A napközi de. 12 órától du. 5 óráig tart nyitva. 12- fél 3-ig ebédelnek, játszanak, fél 3-tól fél 5-ig tanulnak. Fél 5-től uzsonnáznak.
2. A foglalkozásról azokat a tanulókat engedjük el hamarabb, akiknek szüleik ezt írásban kérik s vállalják, hogy gyermekük tanulását otthon biztosítják.
3. A térítési díjakat minden hó 4-ig előre be kell fizetni. /Lehet hamarabb is!/. Aki nem fizet, nem étezhet.
4. A napköziből uttörő-, kisdobos foglalkozásra, zene- és sport-iskolába, egyéb órára elmehetnek a tanulók. A házi feladatukat így nem mindig tudják elkészíteni. Különben sem tudja a nagy létszám /40 fő/ mellett a napközis nevelő a gyermekek minden órára történő felkészülését segíteni, ellenőrizni. Ezekből következik, hogy a gyermeknek otthon is kell tanulnia s a szülők segítő, ellenőrző munkájára is szükség van.
5. A napközis csoport, mint közösség csak akkor létezhet, ha tagjai fegyelmezettek. A sorozatosan fegyelmezetlenkedőt a többi gyermekek érdekében a napköziből ki is zárhatjuk. Erre hívják fel a szülők is gyermekeik figyelmét.

Reméljük, tájékoztatónk jó segítséget nyújt helyzetünk megértéséhez. Az iskola, a napközis nevelők továbbra is igyekeznek jószándékkal gondozni, nevelni a gyermekeket, s e munkában a családdal való mind jobb együttműködést reméljük.

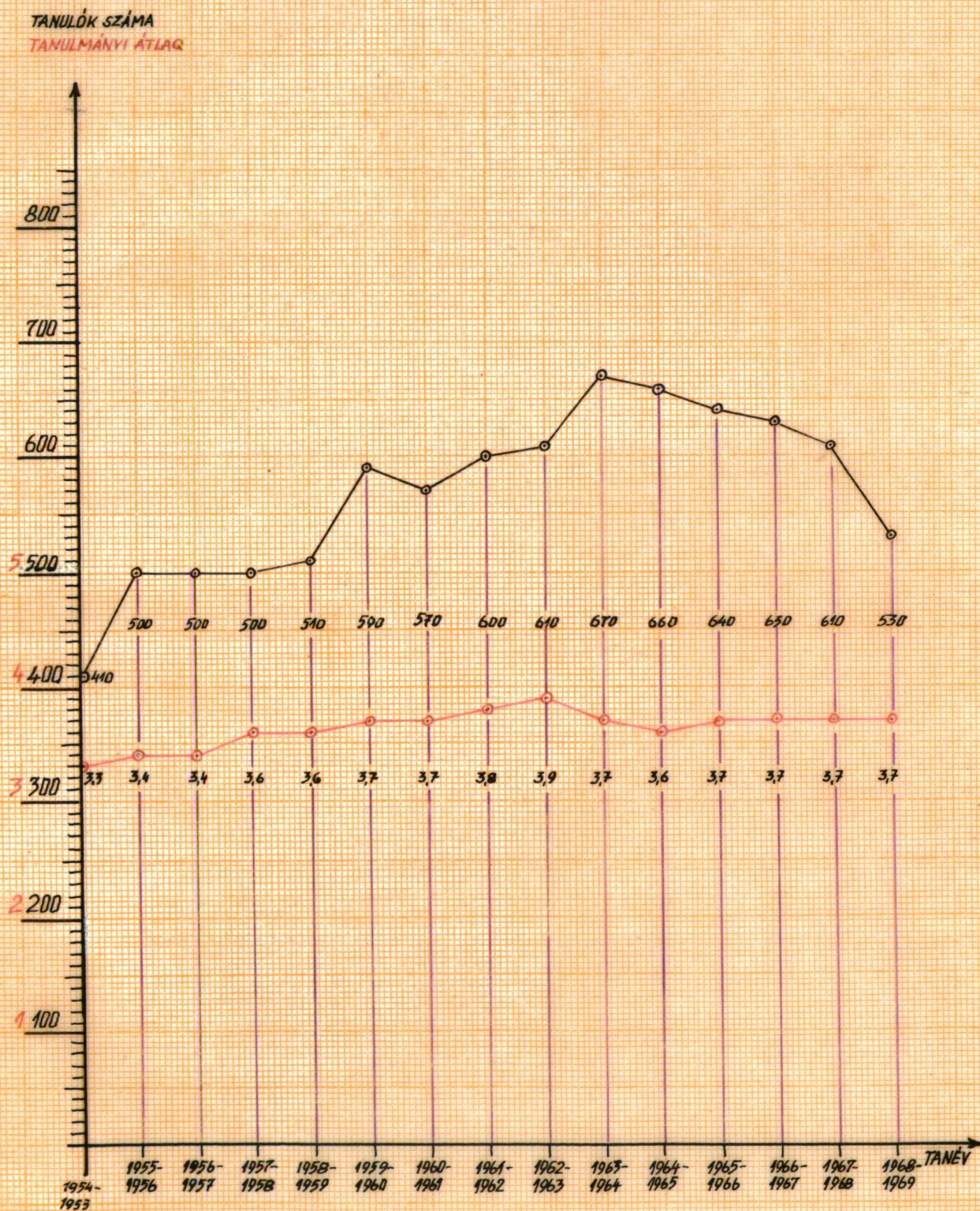
Egyéni nevelési problémáik megoldásában az iskolavezetés készségesen áll a szülők rendelkezésére.

....., 1965. november hó 10.

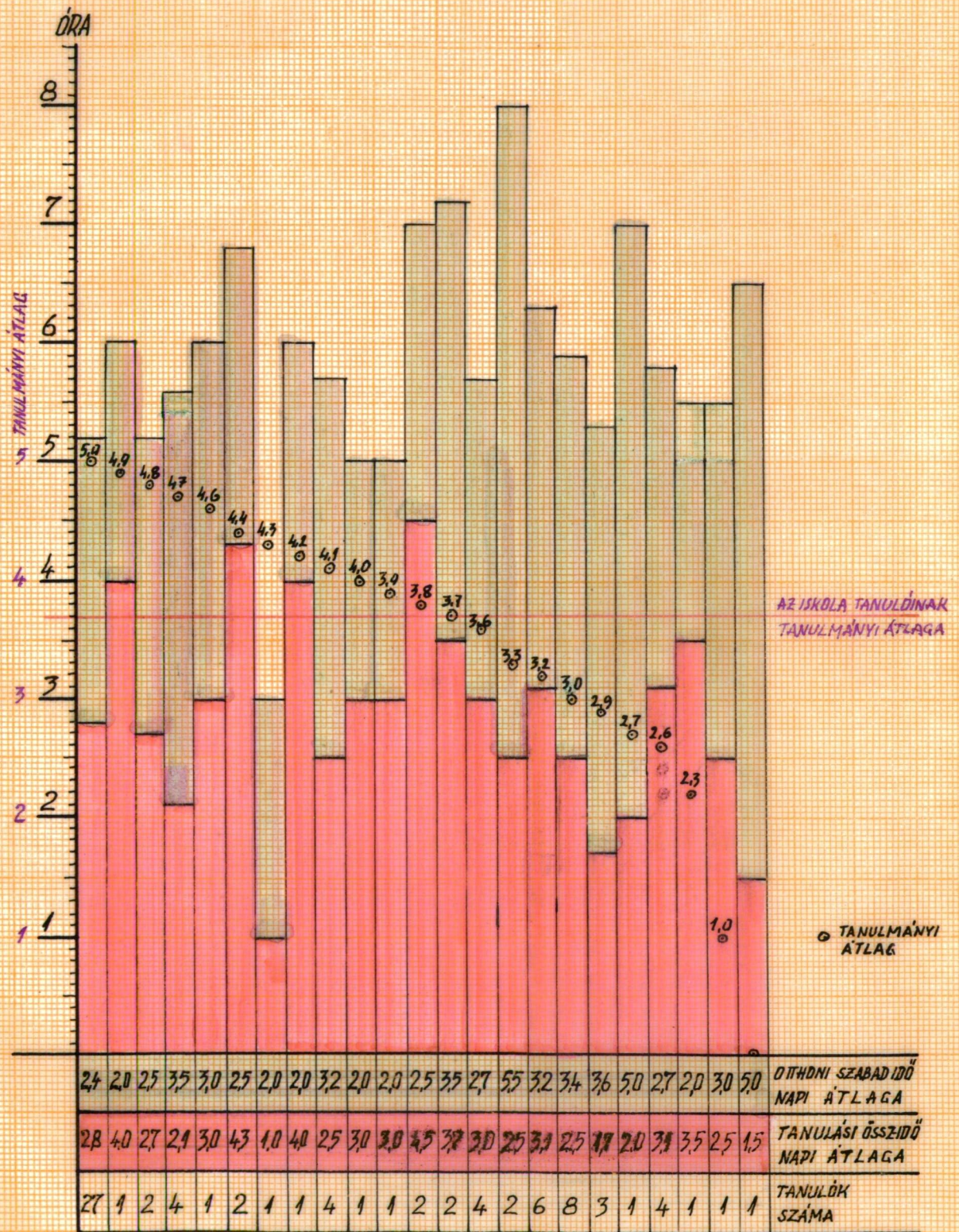
igazgató"

AZ ISKOLA TANULÓINAK TANULMÁNYI ÁTLAGAI

(1954-55-TŐL 1968-69-IG)

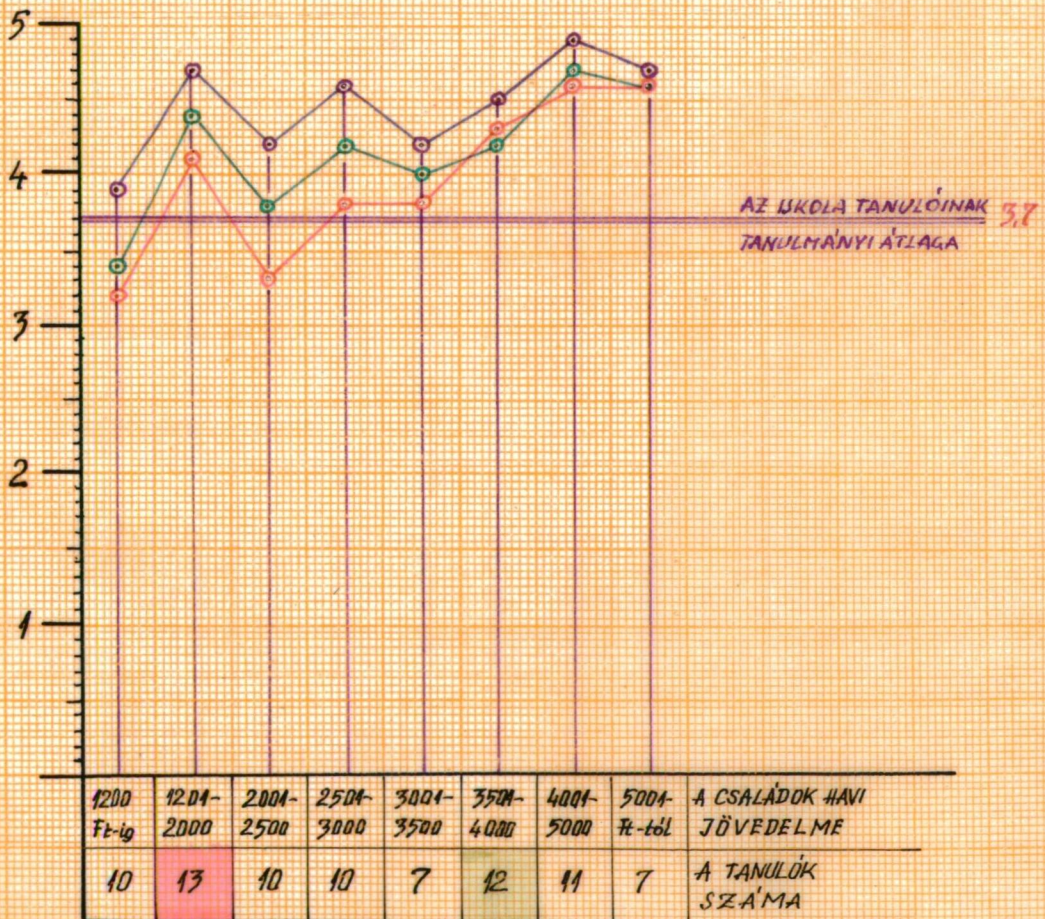

A TANULÁSI ÉS A SZABAD IDŐ EGYMÁSHOZ VALÓ VISZONYA

TANÉV VÉGI EREDMÉNYEK A SZÜLŐK JÖVEDELME SZERINT

ÁTLAGÉRTÉK

JEL-ÉS SZÍNMAGYARÁZAT:

MAGATARTÁS

SZORGALOM

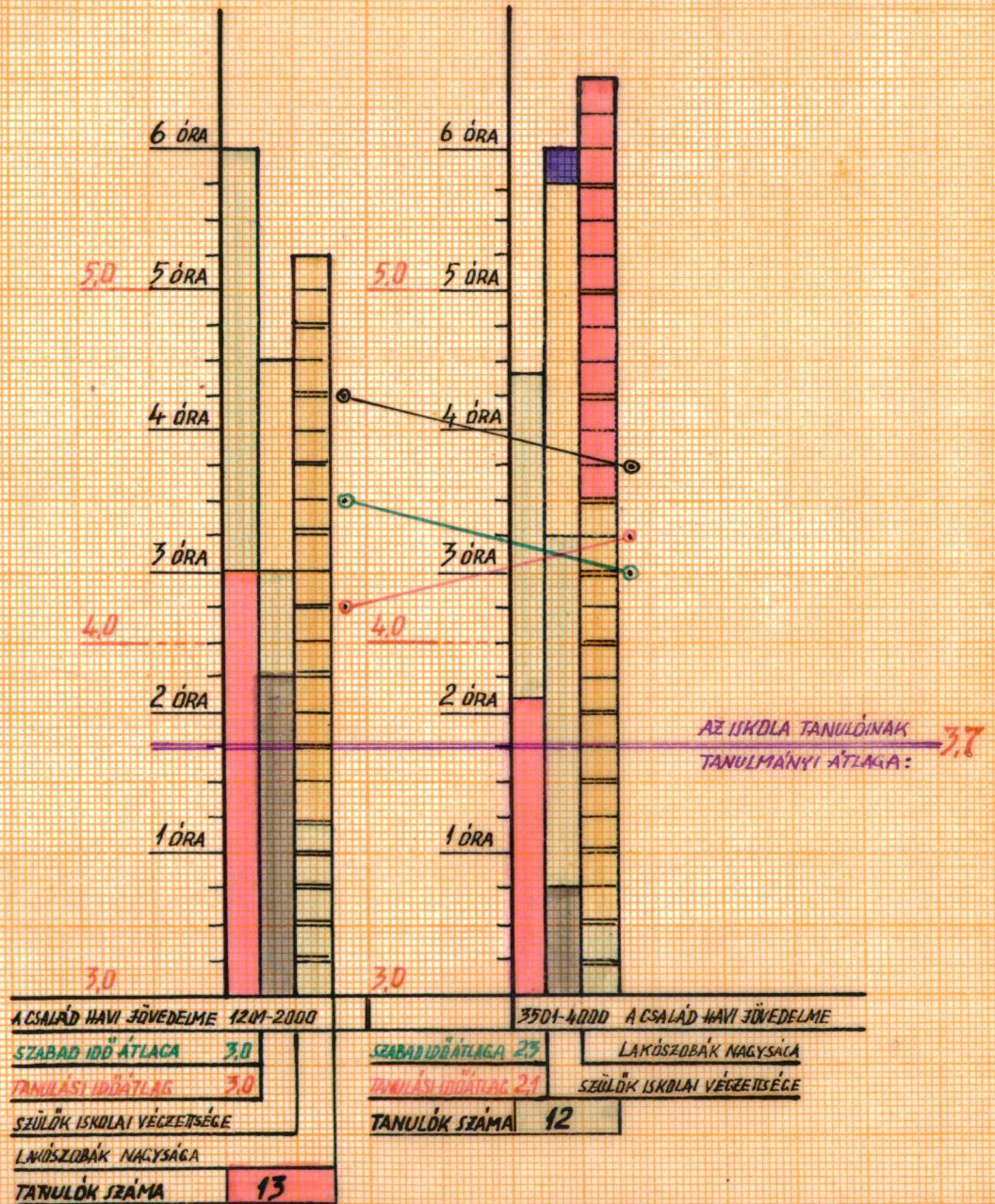
ÁLT. TANULMÁNYI

13

12

KIEMELT VIZSGÁLATI ANYAG

KETŐ TANULÓCSOPORT ÖSSZEHASONLÍTÁSA

**JEL- ÉS SZÍN-
MAGYARÁZAT:**

MAGATARTÁS
SZORGALOM
TANULM. EREDMÉNY

SZABAD IDŐ
TANULÁSI IDŐ

NINCS ÁLT. ISK.
ÁLT. ISKOLA

KÖZÉPISK.
FELSŐFOKULK.

1-1 SZOBA
2-2 SZOBA

3-3 SZOBA

7.sz. MELLÉKLET

"14-1/1968.szám.

Kedves Szülők!

Az iskola nevelőtestülete és a Szülői Munkaközösség Vezetősége közösen megvizsgálta a tanulók 1967-68. tanév első félévi tanulmányi előmenetelét, haladását. Sajnálatosul állapítottuk meg, hogy a jó eredmények mellett sok az elégtelen tanulók száma.

Az iskola mindent elkövet, hogy ezeken a tanulókon segítsen, de ez önmagában nem elégséges.

A jobb eredmények elérése érdekében kérjük a Kedves Szülők hathatós támogatását. Foglalkozzanak többet gyermekeikkel, kísérjék nagyobb figyelemmel munkájukat, és következetesebben, rendszeresebben ellenőrizték őket.

Kérjük, hogy az iskolával, a nevelőkkel is tartsanak szorosabb kapcsolatot. Így együttműködve remény van arra, hogy év végéig az eddig tapasztalt hiányosságokat megszüntethetjük és a tanulók megfelelő eredménnyel végzik el a megkezdett osztályt.

....., 1968. január 16.

igazgató s.k.

P.H.

Sz.M. elnök s.k."

"M U N K A T E R V"

AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA

SZÜLŐI MUNKAKÖZÖSSÉGÉNEK

AZ 1968/69. ISKOLAI ÉVBEN

MEGOLDANDÓ FELADATAIHOZ

A szocialista nevelés feladatainak megoldásához és az iskolareform következetes megvalósításához elengedhetetlenül szükséges a társadalom támogatása, a szülők tevékeny részvétele az iskola, az ifjúsági szervezet és a napközi otthon életében.

Az elmúlt években végzett munkánk eredményeként jelentős együttműködést sikerült biztosítani a szülők és pedagógusok nevelőmunkájában, melyet egyrészt a kölcsönös bizalom, másrészt a gyermekek neveléséért érzett felelősség hatott át. Az 1968/69. tanévben a már megkezdett jó uton kell továbbhaladni és biztosítani kell a családi és iskolai nevelés jobb összehangolását, de oly mértékben, hogy ebben a munkában még több szülő tevékenyen vegyen részt.

A fentiek érdekében az alábbi munkatervi feladatokat tűzzük az iskola szülői munkaközössége elé:

I.

A CSALÁD ÉS AZ ISKOLA PEDAGÓGIAI MUNKÁJÁNAK ÖSSZEHANGOLÁSA

A/ A korszerű szocialista nevelés érdekében végzendő feladatok

1. A családi nevelésben igyekszünk a szocialista pedagógia célkitűzéseit megvalósítani és a szocialista pedagógia módszereivel nevelni gyermekeinket. Ezért a pedagógusok és a szülők fokozottabb mértékben és rendszeresen végeznek közös családlátogatásokat. Az igazolatlanul mulasztó tanulók szüleit az aktívakkal együtt keressék fel az of-k és ov-k és igyekezzenek meggyőzni őket a pontos és rendszeres iskolabajárás helyességéről.

FELELŐS: ov., of. és o.SzM.

HATÁRIDŐ: folyamatos

2. A szülők és nevelők pedagógiai együttműködésének fokozottabb érvényesítése céljából a szülői értekezleteken, az iskolai

rendezvényeken az igazgató, h.igazgató, a nevelők fogadóóráin és az ellenőrző könyvön keresztül a szülők kapcsolatát tartanak az iskolában. Figyelemmel kísérik a szülők gyermekeik iskolán kívüli munkáját, szórakozásait és általában magatartását.

FELELŐS: ov., of., és o.SzM.

HATÁRIDŐ: folyamatos

3. Az osztályközösség kívánatos fejlettségi szintjének eléréséhez a szülők segítsége is fontos, ezért az ov-k és of-k ismertetik a szülőkkel az egyes osztályok által elérendő célokat.

FELELŐS: ov-k., of-k. és o.SzM.

HATÁRIDŐ: folyamatos

4. Az iskolával való együttműködés szélesebbkörű lesz, ha minden szülő aktív tagjává válik a szülői munkaközösségnek gyermeke helyes irányú nevelésével. Ennek érdekében fokozzuk az osztálykeretekben végzett SzM tevékenységet, közvetlenebbé és gyakoribbá tesszük a szülők és osztályvezetők, illetve osztályfőnökök kapcsolatát.

FELELŐS: ov., of. és o.SzM.

HATÁRIDŐ: folyamatos

5. A szülők megértéssel fogadták az iskolareform célkitűzéseit. A szülői munkaközösség ebben az esztendőben is tevékenyen részt vállal az alapidokumentumok megvalósításában az iskolai vezetőség irányítása és kérése alapján.

FELELŐS: SzM. választmány és ig.

HATÁRIDŐ: folyamatos

6. A szülők segítenek a tanulók munkára nevelésében. Részben az otthon végzendő munkába bevonják gyermekeiket, részben tudatosítják a közhasznú munkák jelentőségét, és továbbra is részt vesznek a gyakorlati foglalkozás során adódó problémák megoldásában.

FELELŐS: SzM. isk. vezetőség, of., of., és a gyak. foglalkozást tanító nevelők

HATÁRIDŐ: folyamatos

7. Az érdekelt szülők segítsek, támogassák a 4. osztályból az 5. osztályba kerülő gyermekeknél az átmenet megkönnyítése érdekében az iskolát. Ne csökkenjen a szülőknek az iskolával való törődése az 5. osztályban sem. A 4. osztályos tanuló szülője feltétlen vegyen részt a szülői értekezleteken, ahol a tanító már előkészíti az 5. osztály várható problémáira. A család a maga eszközeivel is fejlessze a tanuló olvasási, írási, számolási és beszédképességének erősödését. A szülők minden területen ismerjék meg a vonatkozó pedagógiai és módszertani irodalmat.

FELELŐS: SzM. választmány, ov., of.

HATÁRIDŐ: folyamatos

8. Amennyiben szükséges, szervezünk a szülők részére csoportos szülői értekezletet, ahol az azonos problémájú tanulók szülei beszélnek meg a teendőket.

Az 1. osztályos tanulók szüleivel kívánatos a gyakoribb összejövétel.

Az o.SzM-ek és o.fők a tanyáról bejáró tanulók szüleivel feltétlen vegyék fel és tartsák is a kapcsolatot.

FELELŐS: SzM választmány, o.SzM., ov., és of.

9. Ismerjék meg és alkalmazzák a szülők a Nevelési Terv népszerű változatát.
FELELŐS: O.Sz.M., ov., of.
HATÁRIDŐ: folyamatos
10. Kivánatos, hogy a szülők az új tanévben is tájékozódjanak az úttörő mozgalom feladatairól. Ezek gyakorlati végrehajtását a foglalkozásokon, avatáson, kirándulásokon, táborozásokon stb. tapasztalhatják, tehát látogassanak el ezekre a foglalkozásokra.
A vezetőség ifjúsági-felelős szülője tartson állandó kapcsolatot az úttörő vezetőkkel és tájékozódjék a csapat munkájáról. Ahol és amikor szükséges nyújtssanak támogatást, illetve dolgozzanak együtt.
A szülők érdeklődése, segítése, támogatása bizonyára serkentő, gyümölcsöző lesz.
FELELŐS: ifjúsági felelős, szülő, csap. vez., SzM. vez.
HATÁRIDŐ: folyamatos
11. A szülői munkaközösség feladata lehet az iskola anyagi támogatása is./Az idevonatkozó rendelet szellemében!/. A választmány szervezze a szülőket az oktató-nevelő munka célkitűzéseit szolgáló társadalmi munkára. A választmány alkalmanként - szükség szerint - megszervezi az iskola tárgyi, egészségügyi és esztétikai feltételeinek fejlesztését célzó társadalmi munkát. Ebben a tanévben minél több és korszerűbb szemléltető eszközök készítését szorgalmazza és valósítsa meg.
FELELŐS: SzM. vez., és igazgató
HATÁRIDŐ: folyamatos
12. Az iskola és a társadalom kapcsolatának erősítését szolgálták az üzem- és tsz-látogatások. Ezen a téren a következő tanévben többet kell tennünk. Az o.Sz.M.-ek tagjai az ov. és of-vel együtt bátran kezdeményezzenek, osztálykeretben elsősorban!
FELELŐS: ig., SzM.választmány, o.Sz.M., ov. és of.
13. A gyermek- és ifjúságvédelmi munkába bekapcsolódnak a szülők is. Az aktívák a gyermekvédelmi megbízottakkal, vagy az ov., illetve of-vel meglátogatják a hátrányos helyzetű és veszélyeztetett tanulókat otthonukban és segítik az adódó problémák megoldásában a szülőket.
FELELŐS: o.Sz.M., ifj.véd. megbízottak
HATÁRIDŐ: folyamatos
14. A tanulók takarékosagra nevelésében az elmúlt évben is szép eredményt értünk el. Továbbra is igényeljük a szülők segítségét a feladat sikeres megoldásához.
FELELŐS: takarékosági felelős, o.Sz.M., ov., ill. of.
15. Az iskolai, illetve az úttörő egyenruha és az iskola-köpeny beszerzését és viselését megbeszéljük, szorgalmazzuk.
FELELŐS: SzM. választmány, ov., of., és P.L-né I.
HATÁRIDŐ: október

B/ Értekezletek, tájékoztatás az iskola oktató-nevelő munkájával, illetve annak segítségével kapcsolatban

1. A szülői munkaközösség feladata az új tanévben: munkatervi megbeszélés, javaslattétel a választmányra s annak megmegegerősítésére. Ismerjék meg a szülők az iskolai munkaterv

fő előkészítőit az 1968/69. tanóvra, a Rendtartást és a tanulói házirendet.
 FELBÍRÓ: igazgató
 HATÁRIDŐ: IX.30.

2. Az 1968/69. tanév legfontosabb osztály-feladatainak ismeretése. Tájékoztató a kirándulási tervről.
 FELBÍRÓ: ov., of., of.m.k. vez.
 HATÁRIDŐ: szeptember
3. Az első félévi munka értékelése, teendők a másik félévben. Az egyes csoport-felolós szülők beszámolója a végzett munkáról. Problémák, javasolt megoldási módok, stb.
 FELBÍRÓ: ov., of., o. SzM. és a csoport-felolós szülők
 HATÁRIDŐ: január
4. A második félévi munka értékelése. Teendők a tanév sikeres befejezése érdekében. A csoport-felolós szülők beszámolója a végzett munkáról, problémák, javaslatokról, megoldási módok, stb.
 FELBÍRÓ: ov., of., o. SzM. és a csoport-felolós szülők
 HATÁRIDŐ: május

II.

AZ ISKOLA ÉS A SZÜLŐI MUNKAKÖZÖSSÉG KÖZÖS RENDEZVÉNYEI

A/ Ünnepek

1. Szülők és pedagógusok közös ünnepsége, ismerkedő tea-est.
 FELBÍRÓ: K.T-né és Iok. SzM. választmány
 HATÁRIDŐ: XI.30.
2. Panyóünnep, tanulók jelképes megajándékozása osztályonként.
 FELBÍRÓ: C.J-né, V.Ir., H.J-né, H.E. és az osztálymegbízott szülők
 HATÁRIDŐ: december
3. Anyák napja.
 FELBÍRÓ: SzM. választmány, ov., of., csoportvezetők, P.L-né I.
 HATÁRIDŐ: május
4. Gyermeknap, madarak és fák napja, majális.
 FELBÍRÓ: P.I., P.L-né I.
5. Kiadobás és úttörőavatás.
 FELBÍRÓ: csoportvezetők, SzM. választmány
 HATÁRIDŐ: külön terv szerint
6. A 8. osztályos tanulók beosztatása.
 FELBÍRÓ: K.T-né, SzM. választmány, B.I., P.I-né, K.E.
 HATÁRIDŐ: június
7. A tanulók, az úttörőcsoport társadalmi munkában való támogatása.
 FELBÍRÓ: K.T-né, SzM. választmány, ov., of.
 HATÁRIDŐ: alkalmanként

B/ Gyűlések

1. Iskolai vezetőségi ülés.
 FELBÍRÓ: K.T-né és igazgató
 HATÁRIDŐ: IX., XI., I., IV. és szükség szerint

2. Választmányi gyűlések.
FELELŐS: K.T-né és igazgató
HATÁRIDŐ: XI., I. és V. hó
3. Összevont SzM gyűlés.
FELELŐS: SzM. választmány
HATÁRIDŐ: IX.hó
4. Osztály SzM értekezletek, ahol az egyes osztályok sajátos nevelési feladatainak megtárgyalása, megoldása történik.
FELELŐS: ov., of., és o.SzM.
HATÁRIDŐ: I. és V. hó, illetve szükség szerint.

III.

A SZÜLŐK KÉPZÉSE ÉS TOVÁBBKÉPZÉSE

A/ Pedagógiai előadások

1. A szülők pedagógiai képzésének és továbbképzésének fokozása érdekében, valamint a kettős nevelés káros hatásának kiküszöbölése céljából szervezünk osztályonként két-két előadást. Gondolunk itt pedagógiai, világnézeti, politikai, egészségügyi és egyéb ismeretterjesztő előadásokra. /A témákat az osztályvezetők és osztályfőnökök javaslatai szerint lásd mellékletként./
FELELŐS: K.T-né, ig., h.ig., ov., of., o.SzM.
2. Rendszeresen olvassanak a szülők a nevelésről. Tanulmányozzán a családi nevelésről szóló cikkeket, könyveket, folyóiratokat. Ennek érdekében a Szülők Könyvtára sorozat köteteit és a Család és Iskola c. folyóiratot propagáljuk. Olvassák el a szülők a szülői munkaközösség tevékenysége az általános iskolában c. kiadványt. Kisérjék figyelemmel az iskolarádió és az iskola tv. adásait.
FELELŐS: SzM vezetőség, P.L-né I.
HATÁRIDŐ: folyamatos

B/ Iskolán kívüli rendezvények támogatása

1. A szülők között propagálunk minden olyan iskolán kívüli rendezvényt, amelynek látogatása hasznos lehet számukra. Így mozgósítunk a párt, a Hazafias Népfront, a Nőtanács és a TIT által szervezett előadásokra.
FELELŐS: K.T-né, P.L-né I.
HATÁRIDŐ: alkalmanként
2. Külön kirándulást szervezünk a szülők számára.
FELELŐS: K.T-né, P.L-né I.
HATÁRIDŐ: V.hó

....., 1968. szeptember hó

K.T-né
SzM elnök

P.H.

D.K.G.
igazgató

Melléklet az iskolai SzM munkatervéhez!

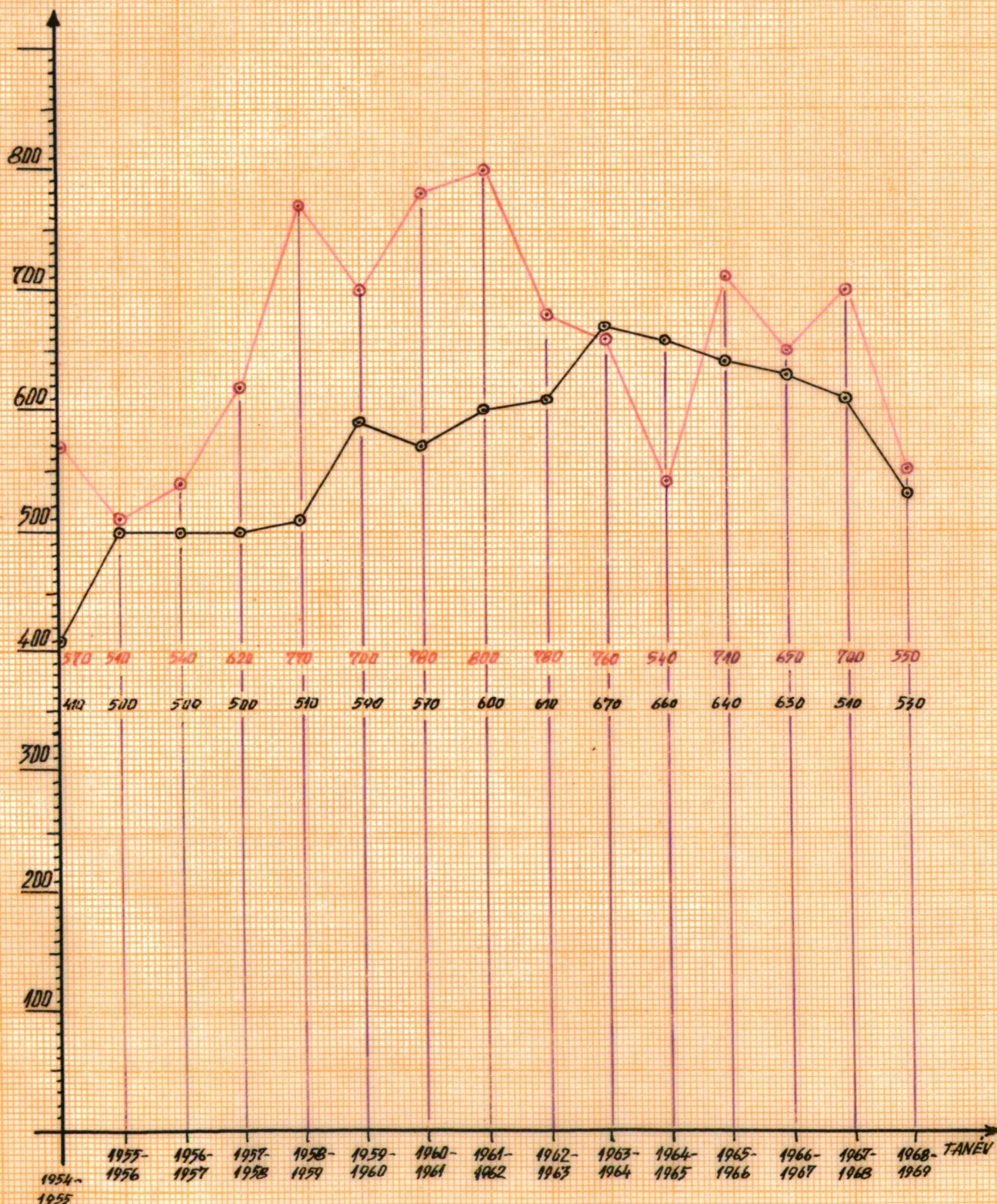
A szülői értekezletek témái
=====

- 1.osztályok: a/ Általános tájékoztató.Hogyan segítsük gyerme-
me—keinket az iskolai munkában. Közösségi
nevelés osztályban, családban.
b/ Szülőknek a Nevelési Tervről.
c/ Munkára és önállóságra nevelés az 1.osztályban.
d/ Értelmes tanulásra, gondolkodásra nevelés.
- 2.osztályok: a/ Hogyan segítsük a másodikos gyermek tanulmányi
munkáját /önállóságra nevelés/?
b/ Hogyan segítse a szülő a közösségi nevelést?
c/ Otthon-iskola-haza szeretetére nevelés.
d/ A közösségi magatartásra nevelés.
e/ Világnézeti nevelés az iskolában és a családban.
- 3.osztályok: a/Hogyan fejleszthetjük a 3.o.tanulók közösségi
életét? /Alkalmazkodás, napközi, kisdobos stb./
b/ A materialista világnézet fejlesztése. Hogyan
segítség a tanulók otthoni megfigyeléseit, ki-
sérleteit?
- 4.osztályok: a/ A 4. o-ból az 5. o-ba való átmenet megkönnyí-
tésének módjai /a szülők feladatai ebben/.
b/ Közösségi magatartás fejlesztése a családban
és az iskolában.
c/ Az úttörő mozgalom szerepe a tanulók életében.
- 5.osztályok: a/ A 4. o-ból az 5. o-ba való átmenet megkönnyí-
tése.
b/ Pedagógiai hibák a családi nevelésben.
c/ Gyermeink a közösségben /társas kapcsolatok,
osztályközösség, úttörő/.
- 6.osztályok: a/ A szabad idő helyes felhasználása. Tisztelet,
felelősségérzet.
b/ A tanulmányi és fegyelmi helyzet. Aktuális
nevelési problémák megbeszélése.
c/ Az elmúlt év mérlege. Úttörő rendezvények és
kirándulások jelentősége.
- 7-a osztály: a/ A szülő-iskola kapcsolatának fokozása. A házi-
rend jelentősége.
b/ A kettős-nevelés következménye a pályaválasztá-
skor.
- 7-b.osztály: a/ Az osztályközösségek fejlesztésének problémája.
A szexuális nevelés kérdései.
b/ Az 1. félév tanulmányi munkájának értékelése.
c/ A pályaválasztás kérdései.
- 8.osztályok: a/ Felkészítés az élethivatásra. Pályaválasztási
tanácsadás, pályára-irányítás.
b/ A serdülőkor problémái."

AZ ISKOLA NEVELŐINEK CSALÁDLÁTOGATÁSAI

(1954-55-TŐL 1968-69-IG)

TANULÓK SZÁMA
CSALÁDLÁTOGATÁSOK SZÁMA

"13/1962.

szülőnek,

M E G H I V Ó

Kedves Szülő !

Valamennyien derék, becsületes embereket szeretnénk nevelni gyermekeinkből. Ez komoly feladatot jelent nemcsak az iskola, de minden szülő számára is. Ehhez szükséges az is, hogy a szülők alapos pedagógiai ismeretekkel rendelkezzenek. Ezt kívánjuk elősegíteni azzal, hogy ebben az évben az iskola és a szülői munkaközösség vezetősége határozata alapján a nevelési ismeretek elmélyítése, a színvonal további emelése érdekében öt előadásból álló Szülők Akadémiáját indítunk. Több témát meghívott előadó dolgoz fel. Az igen érdekesnek, színvonalasnak és hasznosnak ígérkező előadásokat az alábbiak szerint terveztük:

1. A gyermek fejlődésével járó nevelési problémák.
Nevelési eljárások a kamaszodó gyermekeknél.
Előadó: Dr.F.K. igazgató-főorvos
2. A kettős nevelés problémája. Világnézeti kérdések.
Előadó: V.F. ujságíró
3. Gyermekeink jövője, helyzete a szocialista társadalomban. Pályaválasztás.
Előadó: Dr.M.L-né főiskolai tanár
4. A közösségi nevelés. A közösség nevelő ereje.
Előadó: Dr.R.B. egyetemi tanár
5. Munkára nevelés a családban és az iskolában.
Előadó: D.K.G. igazgató

Az előadásokra ezuton minden kedves szülőt szeretettel hívunk és várunk. A témák mindenkit érintenek; minden gyermeke **jövőjével** törődő szülő számára hasznosak. Reméljük, hogy a kedves szülők napi munkájuk, gondjuk mellett is szakitanak időt az előadások meghallgatására és a jnuár 15-én induló és kéthetenként ugyanabban az időben ismétlődő Szülők Akadémiájának szorgalmas látogatói lesznek.

....., 1962. jsnuár hó 9.

P.H.

Sz.L.
SzM.elnök

D.K.G.
igazgató"

"13-12/1966.

.....
részére,
.....

M E G H I V Ó

Iskolánk Szülői Munkaközössége és nevelőtestülete a gyermekek nevelésében adódó feladatok jobb megoldásának segítése, a családi és iskolai nevelés összhangjának fejlesztése, a szülők pedagógiai műveltségének emelése érdekében - meghívott előadók közreműködésével - SZÜLŐK AKADÉMIÁJA előadássorozatot indít.

Ezen alkalmakra Cimzettet ezuton tisztelettel meghívjuk és szeretettel várjuk.

....., 1966. november hó 15.

K.T-né
SzM.elnök

D.K.G.
igazgató

A Szülők Akadémiájának programja:

1. előadás: Az erkölcsi nevelés hatása a tanulók világnézetének formálásában.
Előadó: Dr.N-né Dr.V.M. egyetemi adjunktus
2. előadás: A pályaválasztás problémájának neveléslélektani összefüggései.
Előadó: Dr.N.K. egyetemi adjunktus
3. előadás: A tanulói teljesítmény objektív elbírálásának lehetőségei.
Előadó: Dr.N.J. egyetemi adjunktus
4. előadás: Az ifjúsági irodalom személyiségformáló hatása.
Előadó: Dr.O.S. egyetemi adjunktus
5. előadás: A serdülőkor egészségügyi problémái; a gyermek fiziológiai és pszichológiai állapotának összefüggései.
Előadó: Dr.F.K. főorvos
6. előadás: A szocialista hazafiságra nevelés időszerű kérdései a családban.
Előadó: V.F. újságíró

Az előadásokat az iskola IV. Mentovich u.2.szám alatti épületében tartjuk.

Az előadások látogatása, meghallgatása díjtalan."

I R O D A L O M J E G Y Z É K

A/

1. Ágoston György - Jausz Béla : A nevelés elmélete II.
Tankönyvkiadó 1964., 161.o.
2. A.Sz.Makarenko : Neveléselméleti művei II. Tankönyv-
kiadó 1965., 211.o.
3. Magyar Pszichológiai Szemle 1968. XXV. kötet 3. szám,
420.o.
4. Dr.Putnoki Jenő: Öröm és gond a gyermek Gondolat Kiadó
1961., 127-128.o.
5. Ágoston György - Jausz Béla : A nevelés elmélete II.
Tankönyvkiadó 1964., 163.o.
6. Dr.Borbély András : A jutalmazás és büntetés alapvető
kérdései Tankönyvkiadó 1967., 113.o.
7. Korein Andor : Szülőknek a családról Gondolat Kiadó
1969., 236.o.
8. A Pécsi Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményei
Hungária, Pécs 1965., 79.o.
9. Ágoston György - Jausz Béla : A nevelés elmélete II.
Tankönyvkiadó 1964., 85.o.
10. A.Sz.Makarenko : Neveléselméleti művei II. Tankönyv-
kiadó 1965., 123.o.
11. Pedagógiai Közlemények 6. ELTE Kiadványa Tankönyv-
kiadó 1967., 18.o.
12. Sz.L.Rubinstein: Az általános pszichológia alapjai II.
Akadémiai Kiadó 1964., 787.o.
13. Iskolai irattár: 6-4/1969. szám alatt.
14. Iskolai irattár: 6-7/1969. szám alatt.

15. Korein Andor : Szülőknek a családról Gondolat Kiadó
1969., 317.o.
16. Az iskola munkaterve az 1968/69. tanévre. Iskolai
irattár: ad 21-4/1968., 16.o.
17. Iskolai irattár: 14-6/1968. szám alatt.
18. Iskolai irattár: ad 19-6/1968. szám alatt.
19. Ágoston György - Jausz Béla : A nevelés elmélete II.
Tankönyvkiadó 1964., 171.o.
20. U.o.
21. Vág Ottó : A nevelés szerepe a személyiség alakulásá-
ban /Vázlat/ Magyar Pedagógia 1964.
2.szám 163.o.
22. Iskolai irattár: 77-4/1957. szám alatt.
23. Iskolai irattár: 22/1962. szám alatt.

- x - X - x -

B/

- A nevelési eredményvizsgálat módszertani kérdései. Tovább-
képzési segédanyag. O.P.I., 1965.
- A szocialista iskolavezetésről. Utmutató iskolaigazgatók és
felügyelők részére. Tankönyvkiadó 1969.
- A szülői munkaközösség tevékenysége az általános iskolában.
Kossuth Könyvkiadó 1965.
- Kelemen László : A pedagógiai pszichológia alapkérdései
Tankönyvkiadó 1968.
- Komlósi Sándor : Újabb vizsgálatok a családi nevelés ténye-
zői köréből. Tanulmányok a neveléstudo-
mány köréből, 1967. Akadémiai Kiadó 1968.
- Dr. Ligeti Béláné : Legfontosabb feladataink a szülői munka-
közösségi munkában. Köznevelés 1962. 4.sz.
- Nevelési nehézségek az általános iskolában. O.P.I., 1965.
- Rendtartás az általános iskolák és a gimnáziumok számára.
Tankönyvkiadó 1964.
- Rózsa Éva : A család és az iskola kapcsolatának vizsgálata

egésznapos iskolában. Magyar Pedagógia
1968/2-3.szám.

Rubinstein Sz.L. : A pszichológia fejlődése. Tankönyvkiadó
1967.

Szülők kis-lexikona. Kossuth Könyvkiadó 1966.

Tóth László : A családlátogatás - a pedagógiai tevékenység
elengedhetetlen mozzanata. Köznevelés
1965. 20.szám.

Veszprémi László : Az iskolai siker és kudarc hatása a szü-
lői jutalmazásra, büntetésre. Magyar Pe-
dagógia 1969/1-2. szám.

Xantus Gyuláné : Adatok a pedagógiai munka hatékonyságának
szociális feltételeihez. Magyar Pedagó-
gia 1965/1. szám.

- x - X - x -

= . =